

Nombia kpaakpaa ñan Mateo be ñmarase ne Mateo

Yesu duulun man balan

Luka 3:23-38

¹ Gyoo Defidi na Aberaham be naanabii Yesu Kristo duulun man balan yaa.

² Aberaham lolana Asiki te Asiki mo lola Gyekopo te Gyekopo mo lola Gyuda na o naabia.

³ Gyuda lolana Peresi na Sera ban be naa yena Tama ne, te Peresi mo lola Heson, te Heson mo lola Ram.

⁴ Ram lolana Aminadabo te Aminadabo mo lola Nason te Nason mo lola Salimon.

⁵ Salimon na o wele Rahabo lolana Boase te Boase na o wele Ruute mo lolana Obedi te Obedi mo lolana Gyese.

⁶ Gyese mo lolana gyoo Defidi te gyoo Defidi mo lolana Solomon. Solomon o naa yena Yuria lialo non gyoo Defidi ba mo yala ne.

⁷ Solomon mo lolana Rehoboam te Rehoboam mo lolana Abigya te Abigya mo lolana Asa.

⁸ Asa lolana Gyehosafate te Gyehosafate mo lolana Geyoram te Geyoram mo lolana Yusia.

⁹ Yusia lolana Gyotam

te Gyotam mɔ lolana Ahase
te Ahase mɔ lolana Hesehia.

¹⁰ Hesehia lolana Manase
te Manase mɔ lola Amɔn
te Amɔn mɔ lola Gyosia.

¹¹ Gyosia lolana Gyekonia na ɔ naabia debaŋ
keŋ bɔɔ kyaŋ Iseraetena yoo man mo gyu
Babilon tɛele man nɛ.

¹² Ba ke kyaŋ Iseraetena gyu Babilon tɛele
man wole nɛ

te Gyekonia lola Selateli
te Selateli mɔ lola Serubabeli.

¹³ Serubabeli lolana Abiudi
te Abiudi mɔ lola Eliakim
te Eliakim mɔ lola Aso.

¹⁴ Aso lolana Sadoki
te Sadoki mɔ lola Akim
te Akim mɔ lola Eliudi.

¹⁵ Eliudi mɔ lolana Eliasa
te Eliasa mɔ lola Matan
te Matan mɔ lola Gyekɔpo.

¹⁶ Gyekɔpo mɔ lolana Gyosefo.

Te Gyosefo yala Mɛere ŋon ɔ ba lola Yesu
ŋon bɛɛ baake e nyi Kristo nɛ.

Ŋon yena nyeeleere ŋon Wurubuare be yako
see nyi waa kɔŋ nɛ.

¹⁷ Mena dɔɔ lee Aberaham dɔɔ kelii gyoo
Defidi dɔɔ yɛɛ kalola kegyakaare kufu anaara.
Te lee gyoo Defidi dɔɔ kelii debaŋ keŋ bɔɔ kyaŋ
Iseraetena gyu Babilon nɛ yɛɛ kalola
kegyakaare kufu anaara. Te lee debaŋ keŋ bɔɔ
kyaa Babilon kelii debaŋ keŋ bɔɔ lola Kristo mɔ
nɛ yɛɛ kalola kegyakaare kufu anaara.

*Yesu Kristo kalola wose man nombia
Luka 2:1-7*

¹⁸ Yesu Kristo kalola wose man nombia yaa. Gyosefo na Yesu ɔ naa Mɛere yakowɔ see nyi baa yala dɔŋa. Mɔna Gyosefo ta kpeo ta e ya, te Wurubuarɛ felin yela Mɛere kyaŋa fulu.

¹⁹ Na Gyosefo yɛɛ walan ŋon ɔ gbɛnenɛ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman, te ɔ bɛɛ gyae nyi waa do Mɛere desɛŋ balan man dɔɔ ya nɛ, ɔ yɛɛ wa agyuenɛ nyi waa yo bɛɛ e ken ŋolo na ŋolo ba gyem ya.

²⁰ Deban ken Gyosefo na mo mena agyuenɛ kei nɛ, te de Gbenɣyoo Wurubuarɛ kpilale ŋolo kaa lese ɔ wose wola e dosɛɛ man, te ɔ yako e nyiaa, “Defidi ɔ naanabii Gyosefo, na yee Mɛere ke yala ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ felin yele la te ɔ kyaŋa fulu kei.

²¹ Waa lola bu baale na n ka do e yele nyi Yesu. Nawolo nyi ŋon ne gyae la waa lese ɔ balan lee be nombiakumɛɛ man.”

²² Kenja pou kɔŋawɔ mena, na kpene ken de Gbenɣyoo Wurubuarɛ be tɛɛ ɔ dekenɣyoo Yesaya dɔɔ yako see nɛ ke kɔŋ mena ampan. Nombia ŋenan yena nyiaa,

²³ “Alebu ŋon ɔ te doo ta na baale see ya nɛ waa kyan fulu na waa lola bu baale na baa baake e nyi Imanuele.” Ken nawolo nyi “Wurubuarɛ kyaa de man.”

²⁴ Mena dɔɔ Gyosefo kefon nɛ, ɔ moo Mɛere yala ŋgba mena ken de Gbenɣyoo Wurubuarɛ kpilale ŋon be yako e nɛ.

²⁵ Mɔna ŋon na Mɛere te doo ŋgba alo na baale nɛ ya kaboena ɔ lola bu baale. Te Gyosefo doo e yele nyi Yesu.

2

Siakaralatena baale kaa doo Yesu nɔɔ

¹ Ba lola Yesu bo Betelɛhem donɔɔ keŋ ke kyaa Gyudia tɛele man nɛ man. Deban kenan na gyoo Herode ne diina gyoori. Be ka lola Yesu nɛ, te di weeya ala ya te siakaralatena baale ban ba gyeŋ kyolobiise wose man nombia nɛ lee weese dɛɛlee yenan kɔŋ Gyerusalem donɔɔ man,

² kaa bɔɔse balan nyiaa, “Alen te ba lola bu ŋon waa kaa bese Gyudatena gyoo nɛ? Da te naa kyolobii ŋolo weese dɛɛlee yenan keŋ na wola daa nyi be ta lola e, mena dɔɔ te de kɔŋawɔ de kaa som e.”

³ Gyoo Herode na ban pou be kyaa Gyerusalem donɔɔ man ke nyii nombia keŋa nɛ, takaa wɔ nideli.

⁴ Mena dɔɔ gyoo Herode baake Gyudatena saese kegyiise na ba mmaraa wolala pou yilaa te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Alen te baa lola nyeelɛɛre ŋon Wurubuare be yako see nyi waa kɔŋ nɛ?”

⁵ Kenɛte be tiranɔɔ fa e nyiaa, “Betelɛhem donɔɔ keŋ ke kyaa Gyudia tɛele man nɛ.” Nawolo nyi Wurubuare dekpenkpengyɔɔre ŋolo yakowɔ see lee Betelɛhem wose man nyiaa,

⁶ Wurubuare kpa, “Emɛɛ Betelɛhemtena ban ɛ kyaa Gyudia tɛele man nɛ ɛ yeɛ gyoorobiawɔ.

Nawolo nyi ɛ man te gyoo dinaa ŋon waa keɛ me balan Iseraetena dɔɔ nɛ waa lee.”

⁷ Mena dɔɔ gyoo Herode moo Siakaralatena ban lee yenan, te ɔ bɔɔse wɔ na waa gyeŋ deban kitii keŋ kyolobii ŋon ba lee.

⁸ Be ke tiranɔɔ fa e tanj ne, ɔ yako wɔ nyiaa, “E gyu na e ke keɔ bu ɲon nideli. Akpaa e naa e na e bese kaa yako man, na man mɔ ke gyu ka som e.” Kenje ɔ lɔɔ wɔ gbɛɛ te be laɲa Betelɛhem donɔɔ man.

⁹ Be ke nyii gyoo ɲon nɔɔwoya tanj ne, ba korowɔ mo be gbɛɛ bee gyu. Te kyolobii ɲon bɔɔ naa weese dɛɛlee yenanj ne, tɛɛwɔ be siaman menɛ te ke ka senawɔ botɔɔ kenj bu ɲon doo ne adido.

¹⁰ Ba kena kyolobii ɲon mena ne, yɛɛ wɔ gyonj nideli.

¹¹ Be ke gyu ka gyoo dekpɔɲalanj kenj man ne, be naa bu ɲon na ɔ naa Mɛɛre kenje ba bunawɔ som bu ɲon. Be gyuuu ba akpose te ba lese kɔba yayam, na oliifi na adudo kyɛɛ bu ɲon.

¹² Kenanj wɔle ne, Wurubuarɛ faree wɔ dosɛɛ man nyi be na bese gyu ka mo gyoo Herode gyanj bela ya, mena dɔɔ ba moo gbɛɛ wɔle kproo man gyu be dɛɛ.

Be ka mo Yesu yeu gyu Igyipite tɛɛle man

¹³ Siakaralaten aɲ ke laɲ wɔle ne, de Gbenjgyoo Wurubuarɛ kpilale ɲolo kaa lese ɔ wose wola Gyosefo dosɛɛ man te ɔ yako e nyiaa, “Koro mo bu ɲon na ɔ naa na e ke yeu gyu Igyipite tɛɛle man, na e ke kyaa botɔɔ kelii debanj kenj maa yako ɲon nyi yaa koro botɔɔ. Nawolo nyi gyoo Herode waa keɔ bu ɲon waa ko.”

¹⁴ Mena dɔɔ Gyosefo korowɔ nelim kenanj te ɔ moo bu ɲon na ɔ naa te be yeuwɔ gyu Igyipite tɛɛle man,

¹⁵ te be kyaawo botoo kaboena gyoo Herode yenawo. Kenja pou kowawo mena na kpene ken de Gbenjyoo be tee o dekpengkpenjyoo de doo yako see ne ke kon mena ampan. O yakowo nyiaa, “Igyipite teele man te ma lese me bu lee.”

¹⁶ Gyoo Herode kena nyi Siakaratena ban ta mo adao di o doo, ken be ta bese kon kaa mo o gyan bela ya ne o gyeja ban nideli. Kente o kpila o yoonootena nyi baa gyu Betlehem donoo man, na ke donoosebia njan benaa na ke ne, na baa koe bia baala ban pou be ta bee ta kela kulutoonej ala ya ne, nawolo nyi mena deban kenan man te Siakaratena ban yako e nyi be naa kyolobii non.

¹⁷ Kei yele la kpene ken Wurubuarɛ dekpengkpenjyoo Gyereɛma be yako see ne kowawo ampan. O yakowo nyiaa,

¹⁸ “De nyii yeesa na kewii na kayeyee dinaa Rama teele man.

Rahɛle ne wii o bia te o te bee nyi be na kyolee e ya,
nawolo nyi o bia pou te munu.”

Be ka bese kon Nasarɛte donoo man

¹⁹ Gyoo Herode yen wole ne, Wurubuarɛ kpilale nolo kaa lese o wose wola Gyosefo doseɛ man Igyipite teele man te o yako e nyiaa,

²⁰ “Koro na n ka mo bu non na o naa, na e ka bese gyu Iserae teele man. Nawolo nyi balan ban nafa bee gyae bu non baa ko ne ta yekee.”

²¹ Mena doo Gyosefo desina o wose, te o moo bu non na o naa te be lanja Iserae teele man.

²² Mɔna Gyosefo ke nyii nyi gyoo Herode bu Akelɔse kyaa la ɔ kya nawɔɔ man ɔ ne di gyoori Gyudia tɛele dɔɔ nɛ, ɔ yee botɔɔ ke gyu. Te kenj Wurubuare be faree e doseɛ man dɔɔ nɛ, ɔ kpasewɔ gyu Galelia tɛele man.

²³ Te ɔ gyuuwɔ ke kyaa donɔɔ kenj bɛɛ baake ke nyi Nasarete nɛ man. Kei yela kpene kenj Wurubuare be tɛɛ wa akpenjkenjgyɔɔra dɔɔ yako see nɛ, kɔɲawɔ ampaɲ. Be yakowɔ nyiaa, “Baa baake e nyi Nasarete baale.”

3

Gyɔn Wurubuare loɲɔɔre ɲon ke desina gbɛɛ fa Yesu ke kɔɲ

Maake 1:1-8; Luka 3:1-18; Gyɔn 1:19-28

¹ Debaɲ kenanɲ man nɛ, Gyɔn Wurubuare loɲɔɔre kɔɲawɔ ɔ ne kolosi Wurubuare nombia Gyudia depampaa dinaa kenj man. ɔ yakowɔ nyiaa,

² “Ɛ kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛneɲ kumɛɛ man na ɛ ke kɔɲ Wurubuare gyan, nawolo nyi Wurubuare gyoori kenj ta benaa.”

³ Gyɔn kei yɛna ɲon Wurubuare dekenjkenjgyɔɔre Yesaya be yako ɔ wose man nombia nyiaa,

“Nɔlo ne fae yeesa depampaa dinaa kenj man nyiaa,

ɛ desina de Gbenjgyoo gbɛɛneɲ.

Ɛ yela ɔ gbɛɛneɲ pou ka teneɛ.”

⁴ Kurumɔɔ tɔne te ba moowɔ ɲara Gyɔn kegba, te wonembu tɔne te ɔ moowɔ yɛɛ abɔɔɔɔ

kpaŋ ɔ tenja man. Akpataana na teebɔɔ yena ɔ weeneɛɛ.

⁵ Balan lee Gyerusalem donɔɔ man na Gyudia tɛɛlese man, na donɔɔse ŋan ŋe kyaa Gyɔɔdan boo ken yenaase ne kɔŋ ɔ gyan.

⁶ Bɛɛ kaa tɔlɛɛ be nombiakumɛɛ ŋan pou bɔɔ yɛɛ ne fa e, na ɔ te sɔ wɔ Wurubuarɛ lon Gyɔɔdan boo ken man.

⁷ Gyɔn kena balan burum ban bɔɔ lee Farasiitena na Sadukiitena akpii ŋan man kɔŋ ɔ gyan nyi waa sɔ wɔ Wurubuarɛ lon ne ɔ boose wɔ nyiaa, “Kyoa, emɛɛ ban ε dana nombiakumɛɛ ŋgba doma ne. Amɔte faree na ŋon nyi yaa yeu lee Wurubuarɛ denjele kewɔŋ ken gyae ke kɔŋ balan dɔɔ ne man?”

⁸ E yɛɛ nombia kpaakpaa ŋan nawolo nyi ε te kyɛɛkee lee ε gbɛɛnɛŋ kumɛɛ man kɔŋ Wurubuarɛ gyan.

⁹ E na yɛɛ ya agyuen nyi ken ε yɛɛ Aberaham ɔ naanasewɔ dɔɔ te Wurubuarɛ lɛɛ ŋon ya. Mɛɛ yako ŋon ε ke nyii nyiaa, Wurubuarɛ waa tale yela boya adon kenja ka bese naanase fa Aberaham.

¹⁰ E kɛɛ, Wurubuarɛ tan desina ɔ debɛŋa see waa tunjii daase lɔ. Mena dɔɔ dan kamase ken ke bɛɛ se bia kpaakpaa ya na, waa tunj ke lɔ na baa keretii ke do boalan man.

¹¹ Kenje Gyɔn besewɔ yako wɔ nyiaa, man dɔɔ lon te me dana mɛɛ sɔ ŋon Wurubuarɛ lon na kawola nyi ε te kyɛɛkee lee ε gbɛɛnɛŋ kumɛɛ man kɔŋ Wurubuarɛ gyan. Mɔna man wɔle na ŋon ɔ kela man ne waa kɔŋ, ken man tekaboe gba nyi maa tela ɔtenate nkyokotase gba ya.

Ɔnɔn dɔɔ, Wurubuarɛ felɪŋ na boalanɔ te waa mo sɔ Ɔnɔn Wurubuarɛ lonɔ.

¹² Ɔ dana ɔ pampaa ɔ nyinmaa man waa mo feefu wa amɔla na waa lese amɔla bia Ɔnɔn do ɔ kpee man, na waa kuu wura Ɔnɔn ka do boalanɔ kenɔ ke bɛɛ yem ya nɛ man.

Yesu Wurubuarɛ lonkesɔ

Maake 1:9-11; Luka 3:21-22; Gyɔn 1:31-34

¹³ Gyɔn kɛɛ sɔ balanɔ Wurubuarɛ lonɔ kenɔ nɛ, te Yesu leewɔ Galelia tɛele man kɔnɔ Gyɔɔdan boo nɔɔman nyi Gyɔn waa sɔ e Wurubuarɛ lonɔ.

¹⁴ Mɔna Gyɔn gyaewɔ waa yɛɛ na Yesu ke kyɛɛkee wa agyuenɔ. Kenɔte ɔ boɔse Yesu nyiaa, “Nyanɔ te kaboena nyi nya sɔ manɔ Wurubuarɛ lonɔ. Weera te nyanɔ besewɔ kɔnɔ me gyanɔ nyi man maa sɔ nenɔ Wurubuarɛ lonɔ?”

¹⁵ Kenɔte Yesu tiranɔɔ fa Gyɔn nyiaa, “Debanɔ kei man nɛ, nyanɔ yɛɛ ke mena. De yɛɛ nne na, Wurubuarɛ kegyaebii yaa dɛɛ yɛɛ baa.” Kenɔte Gyɔn mɔ sɛɛwɔ.

¹⁶ Gyɔn ke sɔ Yesu Wurubuarɛ lonɔ tanɔ, te Yesu ka mo waa lee lonɔ kenɔ man pɛ, te adido torowɔ. Kenɔte ɔ naa Wurubuarɛ felɪŋ Ɔnɔn moo duwulunɔ dinɔɔ tisi kaa gyakaa ɔ dɔɔ.

¹⁷ Botɔɔ te be nyii Wurubuarɛ kolosiwɔ lee adido yako nyiaa, “Kei yena me bu Ɔnɔn mɛɛ gyae lee me konɔɔ man, te ɔ na gyoo me sia nideli.”

4

Ɔbɔnsam kekɛɛse Yesu

Maake 1:12-13; Luka 4:1-13

¹ Kenje Wurubuarɛ felin ɲon yela Yesu gyuu depampaa dinaa daale man. Botɔɔ te ɔbonsam kɛɛse e kɛɛ.

² Yesu ke bake ɔ nɔɔ weeya sɔɲola (40) nelim na ka weese wɔle nɛ, tanam kyaɲa e nideli.

³ Botɔɔ te ɔbonsam kɔɲawɔ ɔ gyaɲ kaa yako e nyiaa, “Akpaɛ nyɲ yɛna Wurubuarɛ bu ɲon na, yela boya kenja ka bese weenɛɛ.”

⁴ Kenje Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Wurubuarɛ nombia aɲmarasen ɛe ne yako daa nyiaa, ‘Na weenɛɛ ɲaagen ne faa na walaɲ nyeedon ya, mɔna Wurubuarɛ nɔɔwoya kamase mɔ ne fa walaɲ nyeedon.’ ”

⁵ Botɔɔ te ɔbonsam moo Yesu gyuu Gyerusalem donɔɔ man, te ɔ moo e gyuu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa ken nyeeaman adido adido,

⁶ te ɔ yako e nyiaa,

“Akpaɛ nyɲ yɛna Wurubuarɛ bu ɲon na,
fuɲ n wose lee kebo ke lo teele man,
nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aɲmarasen
ɛe ɲan ne yako daa nyiaa,

‘Nyɲ dɔɔ Wurubuarɛ waa kpila ɔ kpilala,
na be kaa gyee neɲ nideli,
na baa kɔlee neɲ ken nyi n be gyae n ka mo
n nae gyɔ
na boe korɲ gba ya.’ ”

⁷ Kenje Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Wurubuarɛ nombia aɲmarasen ɛe na bese yako daa nyiaa, ‘Na kɛɛse n Gbenjyoo Wurubuarɛ ɲon kɛɛ ya.’ ”

⁸ Botɔɔ te ɔbɔnsam besewɔ mo Yesu gyu bula dinaa daale nyee dɔɔ, te ɔ wola e tɛele kei dɔɔ gyoorobiiri na ka kyeo pou.

⁹ Kenje ɔ yako Yesu nyiaa, “Akpa a n buɲ me nawɔɔ tɛɛ som maɲ na, maa mo abɔɔ kenja pou fa neɲ.”

¹⁰ Kenje Yesu yako e nyiaa, “ɔbɔnsam ta lee me siaman, nawolo nyi Wurubuaɛ nombia aɲmaraseɲ see ne yako daa nyiaa, de Gbengyoo Wurubuaɛ waageɲ te kaboena nyi dee buɲ e na dɛɛ som e.”

¹¹ Botɔɔ te ɔbɔnsam leewɔ Yesu gyaɲ laɲ, te Wurubuaɛ kpilala kɔɲawɔ kaa kɛɛ ɔ dɔɔ.

*Yesu kefi ɔ tom keyɛɛ aseɛ Galelia tɛele man
Maake 1:14-15; Luka 4:14-15*

¹² Yesu ke nyii nyi ba te kyaɲ Gyɔɲ Wurubuaɛ loɲsɔɔre ɲon ɔ deni nɛ, te ɔ besewɔ gyu Galelia tɛele man.

¹³ Yesu ka lee Nasarete donɔɔ man nɛ, ɔ gyuuwɔ ke kyaa Kapanum donɔɔ man. Donɔɔ kei kyaa Galelia depaa nɔɔman, te ka benaa na Sebulɔn na Nafitali tɛelese.

¹⁴ Kei yela kpene kenj Wurubuaɛ dekpɛɲkpɛɲgyɔɔre Yesaya be yako see lee tɛele kenaj wose man nɛ kɔɲawɔ ampaɲ. Yesaya yakowɔ see nyiaa,

¹⁵ “Emɛɛ balan baɲ ε kyaa Sebulɔn na Nafitali tɛelese ɲan ɲe kyaa benaa na Galelia depaa,
botɔɔ kenj balan baɲ ba te yɛɛ
Gyudatenawɔ ya nɛ boe nɛ,
na Gyɔɔdan boo diɲgyiɲ nɛ, ε tei kebo.

16 Balan ban be doo ditiŋtɛ man nɛ te naa
kenmanjɛe dinaa daale.

Balan ban mɔ be kyaa botɔɔ ken yen ne di
gyoori nɛ,
kenmanjɛe te kɔŋ fa wɔ.”

17 Lee deban kenan te Yesu fiasɛɛ ɔ ne kolosi
Wurubuare nombia nyiaa, “ɛ kyɛɛkee lee ɛ
gbɛneŋ kumɛɛ man na ɛ ke kɔŋ Wurubuare
gyan, nawolo nyi Wurubuare gyoori ken ta
bena.”

*Yesu ke baake ɔ kaseela gyanjba nyiban ban
Maake 1:16-20; Luka 5:1-11*

18 Wee daale Yesu keta Galelia boo nɔɔ nɔɔ
nɛ, ɔ naa Simɔn ŋon ɔ yele daale bela yɛna Pita
nɛ, na ɔ naabu Anderiase na bɛɛ lɔ asawu boo
ken man, nawolo nyi be yɛɛ kpɛɛ kyanarawɔ.

19 Kenjɛ Yesu yako wɔ nyiaa, “ɛ kaa sila man,
na maa yela ɛ ke yilaa balan fa man.”

20 Debokenan man te be tinaa ba asawuse
ŋan yela te be kaa sila Yesu.

21 ɔ ke gyu ɔ siaman kyomii nɛ, ɔ naa
Sebedeo bia Gyemisi na ɔ naabu Gyɔn na ban
na be kya Sebedeo doo degbele man bee desina
ba asawuse te Yesu baake wɔ,

22 debokenan man te be tinaa degbele ken na
be kya yela, te be sila Yesu lan.

*Yesu ke kyɔ kaweeɛ
Luka 6:17-19*

23 Kenjɛ Yesu kila Galelia tɛɛle ken pou, na ɔ
na wola wɔ Gyudatena ɔsom denɛɛ man. ɔ
kolosi Wurubuare nombia kpaakpaa lee

Wurubuarɛ gyoori keŋ wose man, te ɔ kyɔɔ kaweesee kpookpoo balan wose man.

²⁴ Mena ɔɔ Yesu yele leewɔ Siria tɛele keŋ ɔɔ pou. Keŋte balan moo kaweesetena kpookpoo, ŋgba ban bɛɛ wee keleuleuse na ɔtakasese na ban ba yenaase ba yekee nɛ kɔna e, te ɔ kyɔɔ wɔ te ɔ gberaa felin̄kumɛɛ lee baale mɔ man.

²⁵ Mena ɔɔ balan burum lee Galelia, na Dekapolise tɛele man na Gyerusalem donɔɔ man na Gyudia tɛele man, na Gyɔɔdan dingyiŋ kaa sila e.

5

Yesu kawola balan bula ɔɔ

Luka 6:20-23

¹ Yesu kena balan burum ban nɛ, ɔ gyen̄a bula daale gyu ke kyaa ke ɔɔ. Keŋte ɔ kaseela ban kɔŋawɔ kaa kyaa kilisi e.

² Botɔɔ te ɔ gyuusu ɔ nɔɔ ɔ na wola wɔ nyiaa,

³ “Emɛɛ ban ɛ ba mo ɛ wose pou lo Wurubuarɛ ɔɔ nɛ emɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi emɛɛ te Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ ɛ wui.

⁴ Emɛɛ ban ɛ ne di walaŋsa nɛ emɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi Wurubuarɛ waa kyɔɔɛ ŋon.

⁵ Emɛɛ ban ɛ ne yɔkɔse ɛ wose nɛ emɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi emɛɛ te tɛele kei gyae kaa bese ɛ wui.

- 6 Ɛmεε ban ε loo gyakaa nideli nyi ε ke yεε
 kpene keη tenεε Wurubuarε siaman nε
 εmεε na nyeebam,
 nawolo nyi Wurubuarε waa fa ηon aboo
 ηan ε ne gyae lee ε konoo man nε.
- 7 Ɛmεε ban ε ne wii balan waraηase nε εmεε
 na nyeebam,
 nawolo nyi Wurubuarε waa wii εmεε mo
 waraηase.
- 8 Ɛmεε ban dukum kamase be doo ε konooεe
 man ya nε
 εmεε na nyeebam, nawolo nyi εmεε ne
 gyae la ε kena Wurubuarε.
- 9 Ɛmεε ban ε ne yele wosefεereη ne kōη balan
 nsana nε εmεε na nyeebam,
 nawolo nyi εmεε te baa baake nyi
 Wurubuarε bia.
- 10 Ɛmεε ban bεε naase ηon diyem nyi ε ne yεε
 kpene keη tenεε Wurubuarε siaman doo
 nε, εmεε na nyeebam,
 nawolo nyi εmεε te Wurubuarε gyoori keη
 yεε ε wui.”
- 11 “Ɛmεε ban balan na tee ηon te bεε naase ηon
 diyem te bεε kerεε ε nooεe yako nombiakumεε
 gyakaa ε doo, nawolo nyi keη e silana man doo
 nε, εmεε na nyeebam.
- 12 Ɛ yela ke yεε ηon gyon nideli, nawolo nyi
 kom keη Wurubuarε waa to ηon adido nε ka
 boe. Mena keη bεε naase ηon diyem nε, mena
 ke te be naase Wurubuarε akpeηkpeηgyooa
 ban boo kyaa pete ε be kōη nε diyem.”

*Ɛmεε yena tεεle kei doo yabia na ka keηmanee
 Maake 9:50; Luka 14:34-35*

13 “Ɛ yee nɔba yabia ne fa balan teele kei doo. Mona akpaa yabia gyon ken da lee ke man na, n be gyae n ke tale yela ka ke yee gyon bela ya. Dekon mena na yabia kenan be dei fa kolo na kolo ke yee bela ya. Bee fun ke bo leki, na balan ke sakatee ke lan.”

14 “Ɛ yee nɔba kenmanee ne fa balan teele kei doo. Donoo ken ke gyakaa bula doo ne bee weese ya.

15 Nolo bee kyanee kanea na waa mo kolo wuu ke doo ya, mona o na mo ke bo gyakaa kolo doo adido, na ke nyin naa fa balan ban pou be kyaa dekpanalan man ne.

16 Mena mo te e yela balan kena e kenmanee ken. Kei ne gyae la ke yela balan kena e nombia kpaakpaa nan e ne yee ne, na baa nyin lese e kya non o kyaa adido ne yele.”

Yesu te kon o kaa wolae Wurubuarɛ mmaraase nan ya

17 Kente Yesu besewo yako wo nyiaa, “Ɛ na gyuen nyi me konae me kaa bee Wurubuarɛ mmaraase, yaa nombia nan Wurubuarɛ akpenkpenngyooora be yako see ne ya. Ma te kon nyi me kaa bee na ya, mona me konae na maa yela nombia nenan pou ke kon nɔba ba ke yako see ne.

18 Ampan yaa mee yako non e ke nyii nyiaa, adido na teele kei pou nyina te wolae ta ya ne, mmaraase nan man dokolon, yaa kenmarasebii dokolon koon gba be gyae ka feefo lee ne man ya, kelii deban ken nombia nenan pou gyae ke kon, nɔba mena ken bo yako see ne.

19 Mena dɔɔ walaŋ kamase ŋon ɔ beɛ nyi ɔ be di Wurubuaɛ mmaraase keŋa man kamase dɔɔ ya, te ɔ wola balan mo nyi be na di ŋe dɔɔ ya ne, na mena walaŋ ŋonaŋ waa yeɛ walaŋ kemaasabii Wurubuaɛ gyoori keŋ man. Mɔna walaŋ kamase ŋon ɔ di Wurubuaɛ mmaraase ŋan kamase dɔɔ, te ɔ wola balan mo nyi baa di ŋe dɔɔ ne, baa baake e nyi walaŋ kegyia Wurubuaɛ gyoori keŋ man.

20 Mena dɔɔ meɛ yako ŋon ε ke nyii nyiaa, akpaa ε gbɛneŋ ta teneɛ Wurubuaɛ siaman kela Gyudatena mmaraa wolala baŋ, na Farasiitena dikpii keŋ balan ya ne, ε be gyae ε ka gyoo Wurubuaɛ gyoori keŋ man ya.”

Yesu kawola lee baŋ wose man

21 Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyi, “E nyii Wurubuaɛ nombia yakowɔ nyiaa, beneŋ beneŋ keŋ na, Wurubuaɛ yako de naanaɔ nyi, ‘E na ko walaŋ ya, te walaŋ kamase ŋon ɔ ko walaŋ na, maa bu e fɔɔ.’

22 Mɔna maŋ ne yako ŋon baa nyiaa, ‘Walaŋ kamase ŋon ɔ gyeŋ baŋ do ɔ dɔɔ na baa bu e fɔɔ, te walaŋ kamase ŋon ɔ tee ɔ dɔɔ nyi ɔ yeɛ ohuhoo e na, baa mo e gyu kegyiise siaman na be kaa di ɔ nombia. Te walaŋ kamase ŋon ɔ baake ɔ dɔɔ nyi Diyinŋte na, ɔtenate benaa na boalaŋ man kagyoo.’

23 Mena dɔɔ nyi akpaa nyaŋ ŋon n mo kolo kɔŋ Wurubuaɛ kedeesa boe keŋ tɛɛ n kaa deesi, te n tɔɔse nyi emɛɛ na ŋolo dana nombia na,

24 tina nya aboo ñan yela kedeesa boe keñ tee botoo, na n ke gyu n doo ñon gyan na e kaa desina ya nsana, pena n kaa mo nya aboo ñan deesi fa Wurubuarɛ.

25 Nyi akpaa ñolo de samenaa neñ na, yee kakyeñ na e ke desina ya nsana pena nombia kedi wee keñ kelii. Na mena ya wee kenan de lii na, waa mo neñ ka do nombiadiiri ñon nyinmaa man, na ñon mo ka mo neñ ka do kototootena nyinmaa man, na baa mo neñ keto deni.

26 Ampan yaa mee yako neñ n ke nyii nyiaa, n be gyae n ka lee deni kenan man ya, kaboena n ke to kom keñ pou baa do neñ ne tan.”

*Yesu kawola lee yale kewole wose man
Mateo 19:9; Maake 10:11-12; Luka 16:18*

27 Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa, “E nyii Wurubuarɛ nombia yakowo nyi alo na baale de yala donja na, ñolo na lee o doo wole ya.

28 Mona man ne yako ñon baa nyi walan kamase ñon o kee alo te o gyakaa e loo na, otenate te yee dukum Wurubuarɛ siaman. Nawolo nyi Wurubuarɛ siaman na o gyae e baa.

29 Akpaa n dunolun sibii ne yele la te n ne yee dukum na kulu ke leki. Dei nyi nya lee kadeñ na n ke kyaa Wurubuarɛ gyan kela nyi baa mo n dibilin pou ka do boalan man.

30 Te akpaa nyi n dunolun baam ne yele la te n ne yee dukum na kara ke leki. Dei nyi nya lee kadeñ na n ke kyaa Wurubuarɛ gyan kela nyi baa mo n dibilin pou ka do boalan man.”

31 Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa “E nyii Wurubuarɛ nombia yakowo nyiaa, ‘Walan

kamase ñon waa bæε ɔ wæele na, kaboena nyi waa fa e tɔne na kawola nyi ɔ te bæε e.’

³² Mɔna maŋ ne yako ñon baa nyi akpaa alo te gyae baala ya te ɔ baale de bæε e na, ɔ te yeli alo ñon te wɔlɛɛ yale mmaraase Wurubuaɛ siaman. Te nyan ñon mɔ n yala alo ñon ɔ baale be bæε e na, Wurubuaɛ siaman na n gyae ñolo wæele baa.”

Yesu kawola lee ntamse kekan wose man

³³ Kenje Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ nyiiwɔ Wurubuaɛ nombia besewɔ yako gyanɔba keŋ nyiaa, walaŋ kamase ñon ɔ kaŋ ntam fa de Gbenɔgyoo Wurubuaɛ na, waa yɛɛ kakyeŋ na waa di ke dɔɔ.

³⁴ Mɔna maŋ ne yako ñon baa nyiaa, ɛ na kaŋ ntam korakora gba ya. Ɛ na kaŋ adido ntam ya, nawolo nyi botɔɔ te Wurubuaɛ kyaa ɔ ne di gyoori balan pou dɔɔ.

³⁵ Ɛ na kaŋ tɛele mɔ ntam ya, nawolo nyi botɔɔ yena Wurubuaɛ nae dɛɛ see. Ɛ na kaŋ Gyerusalem donɔɔ mɔ ntam ya, nawolo nyi keŋ yena gyoo dinaa ñon donɔɔ.

³⁶ Ɛ na kaŋ ɛ nyee ntam ya, nawolo nyi ñolo be gyae waa tale yela ɔ nyeenyɔɔse dokolon ke biri yaa ka wolose ya.

³⁷ Nombii keŋ kaboena nyi nya sɛɛ ‘Ayi’ na sɛɛ nyi ‘Ayi’ te keŋ kaboena nyi nya bæε nyi ‘Koa’ na, bæε nyi ‘Koa.’ Nombii da lee keŋa wole na, lee walaŋkum ñon gyan.”

*Na mo dukum tɔ dukum kom ya
Luka 6:29-30*

³⁸ Kenjte Yesu besewo yako nyiaa, “E nyii Wurubuarɛ nombia yakowo nyiaa, akpaa n doo de yelee n sibii na nyan mo yelee o wui to kom. Te akpaa n doo de kulu n keli na, nyan mo kulu o wui to kom.

³⁹ Mɔna man ne yako non baa nyiaa, akpaa nolo de yee neɲ nombiikum na, nyan na mo nombiikum to e kom ya. Te akpaa nolo da nmera neɲ n dunolun lakaa man na, besena n demena mo wui kpu e.

⁴⁰ Nyi nolo de samena neɲ nyi waa leo n kegba wurikyim na, kpee n kegba atetate ken mo kpu e.

⁴¹ Akpaa nolo da nɛre neɲ nyi emee na e ke ta nawootose kufu na, see na emee na e ke ta nawootose sao.

⁴² Akpaa nolo da sola neɲ kolo na fa e, te akpaa nolo de kon o kaa paa n kolo na, na bee ya.”

*Yesu kpa dee gyae balan ban bee kola daa
Luka 6:27-28, 32-36; 1 Korintotena 13*

⁴³ Kenjte Yesu besewo yako nyiaa, “E nyii Wurubuarɛ nombia yakowo nyiaa, gyae n doo na n ke kola non o ne kola neɲ ne.

⁴⁴ Mɔna man ne yako non baa nyiaa, e gyae balan ban bee kola non ne, na e ke fane fa ban bee naase non diyem ne,

⁴⁵ na kawola nyi e yee e kya non o kyaa adido ne bia gbagbawo. Nawolo nyi o ne yele weese ne gyoo fa balan kumee na balan kpaakpaa pou, te o ne yele oga ne nee fa balan ban be gbeneɲ tenee o siaman, na ban be gbeneɲ ba tenee o siaman ya ne pou.

⁴⁶ Nyi akpaa ε ne gyae balan ban bεε gyae ηon ne baagen bo na, ε na gyuen nyi ε ke nyin kolo kpaakpaa lee Wurubuarε gyan ya, nawolo nyi nombiakumεεyεera mɔ koran ne gyae ban bεε gyae wɔ nε.

⁴⁷ Te akpaa ε do ε gyoona baagen nɔɔ na, won te ε ne yεε kela balan akan ban? Na mena te balan ban bɔɔ gyen Wurubuarε ya nε mɔ ne yεε yee?

⁴⁸ Mena dɔɔ ε yεε balan kpaakpaa ken nombiikum kamase na doo ε man ya kelii ɔto, ηgba ε kya ηon ɔ kyaa adido nε.”

6

Yesu kawola lee deeli keyεε wose man

¹ Kenje Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa “ε keε nideli nyi ε be yεε deeli balan man, na baa nyin naa ηon ya. Akpaa ε yεε mena na, ε be gyae ε ke nyin kom keto kamase lee ε kya ηon ɔ kyaa adido nε gyan ya.

² Mena dɔɔ akpaa ε yεε deeli fa diyemte ηolo na, ε na mo ke gyɔ dekpenkpen ηgba mena ken balan ban bεε beo ba wose nε ne yεε Gyudatena ɔsom denεε na abɔnterese man, na balan kenyin kelee wɔ nε ya. Ampan yaa mεε yako ηon nyiaa, be tan nyin ba kom keto pou.

³ Mɔna akpaa n yεε deeli fa diyemte ηolo na, na yele n dɔɔ kpaakpaa gba koran ke nyii ya.

⁴ Yela kedoo walan ηon n be yεε deeli ken fa e nε, εmεε na e ε bala nsana. Dekɔn mena na, n kya Wurubuarε ηon ɔ ne naa kpene ken n be yεε weese nε, waa tɔ nen kom.”

Yesu kawola lee kefane wose man

Luka 11:2-4

⁵ Kenje Yesu yako wɔ nyi, “Akpaɛ ε ne fane ne, ε na yeε ηgba mena keη balan ban beε beo ba wose ne yeε ne ya. Nawolo nyi beε gyae Gyudatena ɔsom denεε man, na abonterese man keta seηee fane na balan kenyiη naa wɔ. Ampan yaa meε yako ηon nyi be tan tɔ wɔ ba kom pou.

⁶ Mɔna akpaɛ ε ne gyae ε ke fane na, ε gyu ε denεε man na ε ketɔ disim na ε ke fane fa ε kya ηon ε beε naa e na ε sia fonεε ya ne. Akpaɛ ε yeε mena na, ε kya ηon ɔ ne naa kpene keη ε be yeε weese ne, waa tɔ ηon kom.

⁷ Akpaɛ ε ne fane na, ε na kolosi nɔɔwoya burum ηan ηɔɔ tan tɔnɔɔ, ηgba mena keη balan ban bɔɔ gyen Wurubuarε ya ne yeε ne ya. Ban gyen nyi akpaɛ be kolosi nɔɔwoya burum na, te Wurubuarε waa nyii wɔ.

⁸ Mena dɔɔ ε na yeε ηgba be keε yeε ne ya, nawolo nyi ε kya Wurubuarε wulaa ɔ gyen kpene keη ne hia ηon koran gba pεte ε ne boose e.”

⁹ “ε ne gyae ε ke fane na, ε yako nyiaa,
‘De kya ηon n kyaa adido,
dεε fane nyi balan pou baa lese n yele.

¹⁰ Lese n gyoori debɔɔ,
yela baa yeε n kegyaebii tεele dɔɔ,
ηgba mena keη beε yeε adido ne.

¹¹ Fa daa gyen wee kei weenεε.

¹² Mo de nombiakumεε kyεε daa,
ηgba mena keη daa mɔ na mo kyεε balan
ban beε yeε nombiakumεε tia daa ne.

13 Na yele dɛɛ yala kekeɛsekeɛ man ya.
Mɔna lese daa lee walaŋkum ŋon nyiŋmaa
man.' ”

14 Nawolo nyi akpaa ε mo balan nombiakumɛɛ
kyɛɛ wɔ na, ε kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ mɔ waa
mo ɛmɛɛ mɔ ε nombiakumɛɛ kyɛɛ ŋon.

15 Mɔna akpaa ε ta mo balan nombiakumɛɛ
kyɛɛ wɔ ya na, ε kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ mɔ
be gyae waa mo ɛmɛɛ mɔ wui nombiakumɛɛ
kyɛɛ ŋon ya.

Yesu kawola lee nɔɔkebake wose man

16 Kenjte Yesu besewɔ yako wɔ nyi, “Akpaa ε
ne bake ε nɔɔ nɛ, ε na nyaŋe ε sia ŋgba mena
keŋ balan ban bɛɛ beo ba wose nɛ ne yɛɛ nɛ ya.
Bɛɛ nyaŋe be sia na balan ke nyiŋ naa nyi bɛɛ
bake be nɔɔ. Ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon nyi be
taŋ nyiŋ ba kom ketɔ.

17 Mɔna akpaa n bake n nɔɔ nɛ, faafo n sia na
n ke tiu nuŋ na n ke fulaa n nyee.

18 N yɛɛ mena na balan ba gyem nyi n ne
bake n nɔɔ ya. Mɔna n kya ŋon n bɛɛ naa e na
n sia fonɛɛ ya, te ɔ ne naa kpene kamase keŋ n
ne yɛɛ weese nɛ waa tɔ neŋ kom.”

Ɛ mo ε sia gyakaa abɔɔ ŋan ŋe kyaa Wurubuarɛ man nɛ dɔɔ

Luka 12:33-34

19 Kenjte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ na
gyae abɔɔ see tɛɛle kei dɔɔ fa ε wose ya.
Nawolo nyi tɛɛle kei dɔɔ na, paapaase na
kandorɔse gyae ke tale wɔɔɛ ŋa, yaa
ŋmɛɛlatena mɔ baa tale kaa ŋmɛɛle ŋa.

²⁰ Mɔna ε gyae abɔɔ see ε wose Wurubuare man, botɔɔ kenj paapaase na kandorɔse be wɔlɛε ɲa ya, te ɲmɛelatena mɔ be gyae baa tale gyu ke ɲmɛele ɲa ya nɛ.

²¹ Nawolo nyi botɔɔ kenj nya abɔɔ kpaakpaa doo nɛ, botɔɔ mɔ te n loo gyakaa.”

Sia yɛna n wose kenj kenjanjɛe

Luka 11:34-36

²² Kenjɛ Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Sia yɛε ɲgba kanea nɛ fa deniwalaɲ wose. N sia dei na n wose pou doo kenjanjɛe man.

²³ Mɔna n sia de wɔlɛε na, n wose pou doo ditɲɲɛε tuum man. Nyi akpaa kanea kenj doo n man nɛ da gyoo ditɲɲɛε na, kenan ɲa ditɲɲɛε dinaa ta gyoo nenj.”

Ɛ na mo ε konɔɔ pou gyakaa ε wose man abɔɔ dɔɔ ya

Luka 12:22-31; 16:13

²⁴ “Walaɲ be kyaa kenj waa tale som gbenjyoona bala ya. Dekɔɲ mena na, waa kola ɲolo na waa gyae ɲolo nombia, yaa waa som ɲolo nideli kela ɲolo. Ɛ be gyae ε ke tale som Wurubuare na kɔba bom ya.

²⁵ Mena dɔɔ te mɛε yako ɲon nyiaa, ε na yeyɛε na ε kekyaa man kedi na kenjɔɔ, na abɔɔ ɲan ε ka do ya. Nyeedɔɲ ne hia kela weenɛε, te deniwalaɲ wose mɔ ne hia kela abɔɔ ɲan waa do.

²⁶ Ɛ kɛε gyebuse, bɔɔ ne duu abɔɔ ya te bɔɔ ne kɔɔ ya te bɔɔ dana kpeese yaa denɛε ɲan man baa see weenɛε ya. Mɔna ε kya ɲon ɔ kyaa

adido ne ne fa wo weeneε. Kaboena ya gyen nyi, ε wose ne hia kela gyebuse.

27 Ε man wonti te lee o kayeyee man ne, waa tale mo deban dokolon koon pe kpu na o weeya njan Wurubuarε be fa e ne?

28 Won doo te ε na yeyee na aboo njan ε ka do. Ε keε mena ken kyenkyenkooose na bee, ηe beε yee tom ya te ηe beε loo kanyanse mo ya.

29 Mōna mee yako non ε ke nyii nyiaa, Gyoo Solomon gba na o wosekenyin koran ne, o te nyin kyenkyenkooose kenja man dokolon kyeo ya.

30 Weera doo te ε beε lee Wurubuarε di nideli ya. Nyi akpaa mena te Wurubuarε ne mia ηalese njan ε kena ηa gyen kyoo na be ta too ηa na, kenan na ε tooose nyi Wurubuarε waa mia non kela ηalese nenan.

31 Mena doo ε na yeyee na kpene ken ε ke di, yaa kpene ken ε ke nyoo yaa kpene ken ε ka do ne doo ya.

32 Nawolo nyi mena aboo kenja te teele kei doo balan ban boo gyen Wurubuarε ya ne sia ne yee ηe doo, mōna ε kya Wurubuarε gyen nyi mena aboo kenja ne hia emee mo.

33 Mena doo ε tanbbeε mo ε loo pou gyakaa Wurubuarε gyoori ken na o gbeneη njan tenee ne doo. Nyi akpaa ε yee mena na, Wurubuarε waa mo aboo akan njan pou kpu non.

34 Mena doo ε na yeyee na kyoo wui nombia ya, te ε na mo gyen wui nombia kpu kyoo wui man ya. Nawolo nyi wee kamase na ke wui nombia.”

7

Ɛ na mo Ɛ wose yee nombiadiira ya

Luka 6:37-38, 41-42

¹ Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa, “Ɛ na yee Ɛ wose balan nombiadiira na Ɛ ke bu wo fo ya, na Wurubuarɛ mo be di Ɛ nombia na waa bu non fo ya.

² Nawolo nyi gbɛɛ ken man Ɛ ka mo di Ɛ tebia nombia na, mena mo te Wurubuarɛ waa mo di Ɛ nombia. Nombii ken Ɛ ka mo yee Ɛ tebia nɛ, ken ke te Wurubuarɛ mo waa mo yee non.

³ Weera doo te n ne naa wonsilibii ken doo n doo sibii man, te n be famenɛ na daakpee ken doo nyan gbagba n sibii man ya?

⁴ Sena te n ke tale yako n doo nyi, ‘Me doo yela maa lese wonsilibii lee n sibii man, ken nyan gbagba be famenɛ na daakpee ken doo n sibii man ya?’

⁵ Nyan walan non n na beo n wose, kaboena nyi nya tangbɛɛ lese daakpee ken doo n sibii man nɛ, pena n kena nideli na n ka lese wonsilibii ken doo n doo sibii man nɛ.

⁶ Ɛ na mo kpene ken ke yee kolo kpaakpaa ke Wurubuarɛ siaman nɛ fa babaase ya, na mena ya na baa besena bo ko Ɛ doo na baa donee non. Ɛ na mo Ɛ kegyanase kpaakpaa nyin mo fun lo kekuiriise ya, na mena ya na baa sakatee na bo.”

Ɛ sola Wurubuarɛ kolo na waa fa non

Luka 11:9-13

⁷ Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa, “Ɛ sola Wurubuarɛ kolo na Ɛ nyinmaa gyae ke kan ke.

Ɛ keo kolo lee ɔ gyan na ɛ ke nyin ke, te ɛ gyo e disim na waa toro fa non.

⁸ Nawolo nyi walan kamase non ɔ boose e kolo na ɔ nyinmaa ne kan ke. Non ɔ gyae kolo lee ɔ gyan na ɔ ne nyin ke, te non mo ɔ gyo e disim na waa toro fa e.

⁹ Ɛ man wonti kyaa la ken nyi ɔ bu da sola e weenee na waa mo boe fa e?

¹⁰ Yaa ɛ man wonti kyaa la ken nyi ɔ bu da sola e kpehii na waa mo dom fa e?

¹¹ Akpaa emee ban ɛ yee nombiakumeyeerawo koran gyen aboo kpaakpaa ka mo fa ɛ bia na, de yaa sena te ɛ kya non ɔ kyaa adido ne be gyae waa mo aboo kpaakpaa nan kela ken na ne fa ban bee sola e ne ya.

¹² Wurubuare mmaraase na Wurubuare akpenkpengyoora nombia nan pou boo wolo ne na nyee yena nyi, kpene ken n ne gyae nyi balan baa yee fa ne na, ken te kaboena nyi nyan mo nya yee fa wo.”

Denanoo boboogyee ken

Luka 13:24

¹³ Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa, “Ɛ yee kakyen na ɛ ka mo denanoo boboogyee ken man gyoo Wurubuare man. Nawolo nyi denanoo ken ka keeree te ke gbena felle te ke doo keta be tan ban ya ne, na mo balan bo gyu kayeyee ken be tan oto ya ne man. Mona ke man te balan burum donne.

¹⁴ Te denanoo boboogyee ken ke gbena yee peperee te ke doo keta dana ban ne, na moona balan gyu nyeedon ken be tan oto ya ne man.

Mona balan ban bee naa ke te bee moo ke man gyoo ne, be ta boo ya.”

Dan kamase na ke bii ken kee see

Luka 6:43-44

¹⁵ Ken te Yesu besewo yako wo nyiaa, “E kee e wose man nideli lee akere akpenkpenngyora ban wose man. Akpaa be kon e gyan na, bee yokose ba wose ngba namense ne mona be konose man na be yee ngba gbougbose ne.

¹⁶ Be nombia nan bee yee ne te e ka mo gyen wo. Nolo bee ko mango bia lee akutu dan man ya, mena mo te bo ne ko anan lee abotoo wonse man ya.

¹⁷ Mena mo te dan kpaakpaate kamase na se bia kpaakpaa, te dan kum mo na see bia kumee.

¹⁸ Dan kpaakpaate be gyae ke tale see bia kumee ya, te dan kum mo be gyae ke tale see bia kpaakpaa ya.

¹⁹ Dan kamase ken bee se bia kpaakpaa ya ne, bee kara ke na be ta mo do boalan.

²⁰ Mena do nombia nan balan benan ne yee ne, te e ka mo gyen wo.”

Walan non waa gyoo Wurubuar gyoori ken man

²¹ “Na walan kamase non o ne baake man nyi ‘Me Gbenngyoo, me Gbenngyoo’ ne, ne gyae la waa gyoo Wurubuar gyoori ken man ya. Mona walan non o ne yee kpene ken me kya non o kyaa adido ne gyae ne, non waagen ne gyae la waa gyoo Wurubuar gyoori ken man.

²² Nombia kedi wee dinaa ken man ne, balan burum baa kaa yako nyiaa, ‘De Gbenngyoo, na n yele man te de kolosi Wurubuar nombia yee?’

Yaa na n yelee te da moowo gegi felinkumee lee balan man yee? Na n yelee te da moowo yee gyakolon nombia na nombia dinaana yee?’

²³ Botoo te maa toro yako wo nyiaa, ‘Moo gyen non ya, e lee me siaman. Eme nombiakumeyera!’ ”

Denee maara bala

Luka 6:47-49

²⁴ Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa, “Mena doo walan kamase non o ne nyii me noowoya kenja te o ne di ne doo ne, o yee ngba siakaralate non o be ban o deni gyakaa boe doo ne.

²⁵ Oga neewo te boonen wuowo te felin dinaa gyoo deni ken, mona ka te yale ya. Nawolo nyi o see ka mokoo gyakaa boe doo.

²⁶ Mona walan kamase non o ne nyii me noowoya kenja te o bee di ne doo ya ne, o yee ngba diyinje non o be ma o deni gyakaa anasa doo ne.

²⁷ Oga neewo te boonen wuowo te felin dinaa gyoo deni ken te ka leewo yala worom tekerii pou.”

²⁸ Yesu ke yako nombia kenja tan ne, o kawola ken doo balan dikpii ken noo.

²⁹ Nawolo nyi o wolawo ngba walan non o dana don nombia nan doo ne, be yee ngba mena ken ba mmaraa wolala ban na wolo ne ya.

8

Yesu kekyo akuntunte nolo kawee

Maake 1:40-45; Luka 5:12-16

¹ Yesu ke tisi lee bula kenj dɔɔ kɔŋ nɛ, balan burum kaa sila e.

² Kenje akunɗunje ɲolo kaa bunawɔ ɔ nawɔɔ tɛɛ waase e nyiaa, “Me Gbenjyoo, akpaa n ne gyae na nyanj ke tale kyɔ manj me kawee.”

³ Botɔɔ te Yesu tenee ɔ nyinmaa tina e te ɔ yako e nyiaa, “Mɛɛ gyae, n kawee dɛɛ taŋ.” Debokenanj man te balee ɲon kawee taŋawɔ.

⁴ Kenje Yesu tɔɔ e kiinj nyi, “Na yele walanj na walanj ke nyii ya, mɔna mo n wose gyu kawola Wurubuare sae ɲon, na n ke deesi fa Wurubuare ɲgba mena kenj Mosesi ba wola ɲon nɛ, na ke di adanseɛ fa walanj kamase nyi n kawee te taŋ.”

Yesu kekyɔ Romantena yoonɔɔte kegyia ɲolo tobaale kawee
Luka 7:1-10

⁵ Yesu ke gyu ka gyoo Kapanum donɔɔ man nɛ, Romantena yoonɔɔtena kegyia ɲolo kɔŋawɔ kaa waase nyiaa,

⁶ “Me Gbenjyoo lee manj, nawolo nyi me tobaale te tekerii ɔ doo deni man ɔ ne naa diyem nideli.”

⁷ Kenje Yesu yako e nyiaa, “Maa kɔŋ na me kaa kyɔ e ɔ kawee.”

⁸ Botɔɔ te yoonɔɔtena kegyia ɲon yako e nyiaa, “Me gbenjyoo, na haa n wose ya. Nawolo nyi ma tekaboe nyi nya kɔŋ me dɛɛ ya. Mena dɔɔ nyanj betaa gyusu n nɔɔ faree kawee kenj, me tobaale ɲon waa koro.

⁹ Nawolo nyi manj gbagba mɔ yɛɛ walanj ɲon me doo baale tɛɛ, te yoonɔɔtena mɔ doo me tɛɛ. Me yako ɲolo nyi waa gyu yenanj daale na ɔ ne

gyu, te me yako ηolo nyi waa kɔη na ɔ ne kɔη. Kpene kamase keη me yako be man ηolo nyi waa yeε na, keη te ɔ ne yeε.”

¹⁰ Yesu ke nyii nɔɔwoya keηa ne, doo ɔ nɔɔ te ɔ yako balan dikpii keη be silana e ne nyiaa, “Ampaη yaa mεε yako ηon nyiaa, Iserae tεεle kei dɔɔ pou ne ma te naa ta walaη ηon ɔ ne lεε Wurubuare di ηgba balee kei ne ya.”

¹¹ Mεε yako ηon ε ke nyii nyiaa, balan burum baa lee weese dεεlee na weese dεεyalaε kɔη, na baη na Aberaham na Asiki na Gyekɔpo kaa kyaa Wurubuare gyoori keη man na baa di bom.

¹² Te εmεε Gyudatena baη nafa kaboena nyi yaa kyaa Wurubuare gyoori keη man ne, baa lese ηon debɔɔ ka see ditiηtεε keη man. Botɔɔ te ε ke kyaη ε nyeeya wii nideli.

¹³ Kenje Yesu yako yoonɔɔtena kegyia ηon nyiaa “Ta gyu dεε, mena keη n be lεε maη di ne dɔɔ gyae ke kɔη mena fa neη.” Debokenaη man te ɔ tobaale ηon kawee taηawɔ.

Yesu kekyɔ balan burum kaweesee

Maake 1:29-34; Luka 4:38-41

¹⁴ Kenan wɔle te Yesu korowɔ gyu Pita dεε. ɔ ke gyu ne, na Pita wa awu doo ɔ na wee kpaηalaη.

¹⁵ Kenje Yesu kyaηa e ɔ nyiηmaa man te kpaηalaη keη taηawɔ. Kenje ɔ korowɔ kεε be dɔɔ.

¹⁶ Kelii balinɔɔ ne, ba moo balan baη felin̄kumεε doo be man ne kɔη Yesu gyaη. ɔ moo nombii dokolon̄ koon̄ bo gegi felin̄kumεε ηan pou, te ɔ kyɔɔ kaweesetena baη mɔ pou.

17 Ɔ ke yεε kei yela nombia ŋan Wurubuare dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre Yesaya be yako see nε kɔŋawɔ ampaŋ. Yesaya yakowɔ nyiaa, “Nɔn lεε na de kaweesε pou, te ɔ moo de kaale mɔ seele.”

Balan ban be kaboena nyi baa sila Yesu

Luka 9:57-62

18 Yesu kena nyi balan burum te kilisi e nε, ɔ yako ɔ kaseela ban nyi baa ton gyu boo keŋ diŋgyiŋ.

19 Keŋte Wurubuare mmaraa wolale ŋolo kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa yako e nyiaa, “De Gbɛŋgyoo, yenaŋ kamase keŋ n ke gyu na, maa sila neŋ gyu.”

20 Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Nyanyase dana boɔneŋ te gyebuse mɔ dana asaase, mɔna Deniwalaŋ Bu ŋon be taŋ botɔɔ keŋ waa mo ɔ nyee teeli ya.”

21 Botɔɔ te Yesu silala ban man ŋolo mɔ yako e nyiaa, “Me gbɛŋgyoo, yela maa taŋgbεε gyu kewuu me kya pɛna me kaa sila neŋ.”

22 Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Sila maŋ, na n ke yela woya kewuu ba woya.”

Yesu keyɔkɔse felin epo dɔɔ

Maake 4:35-41; Luka 8:22-25

23 Botɔɔ te Yesu gyoowɔ degbele man, te ɔ kaseela ban mɔ gyoowɔ kpu na e.

24 Karatetee dokolon te felin dinaa daale korowɔ ne gyɔɔ lon keŋ dɔɔ, te gyɔɔ lon do degbele keŋ man. Deban kenan na Yesu te doo dosoron.

25 Mena dɔɔ Yesu kaseela ban̄ gyuuwɔ ke gyuusuu e yako e nyiaa, “De Gben̄gyoo lɛɛ daa, dɛɛ gyae dɛɛ munu.”

26 Ken̄te Yesu yako wɔ nyiaa, “Emɛɛ dɔɔ ɛ keɛɛdi ta boo ya. Weera dɔɔ te ɛ dana gyakolon̄ mena?” Botɔɔ te ɔ korowɔ te ɔ fae felin̄ ken̄ na lon̄ ken̄ te ɲe yeɛwɔ yididi.

27 Balan̄ ban̄ wose yeɲa wɔ te be boɔse dɔɲa nyiaa, “Walan̄ won̄ti yeɲa kei, te felin̄ na lon̄ koran̄ ne nyii e nɛ?”

Yesu kekɔ balan̄ ban̄ felin̄kumɛɛ doo be man nɛ Maake 5:1-20; Luka 8:26-39

28 Yesu ka ton̄ gyuu boo ken̄ dingyin̄ Gadaratena tɛɛle man nɛ, baala bala baale leewɔ amuseese man kɔɲ kaa gyan̄ee na e. Na felin̄kumɛɛ doo balan̄ kewɔ man, te ba wose dana gyakolon̄. Mena dɔɔ ɲolo bɛɛ tale mo gbɛɛ kenan̄ man ya.

29 Ba kena Yesu nɛ be fae yeesa nedon̄ nyiaa, “Wurubuarɛ Bu, won̄ te n ne gyae de gyan̄? N kɔɲae n kaa naase daa diyem pɛna deban̄ ken̄ kelii?”

30 Deban̄ kenan̄ na, kekuiriise dikpii dinaa daale seɲɛ botɔɔ yenan̄ bee dii.

31 Ken̄te felin̄kumɛɛ ɲan waase Yesu nyiaa, “Akpa n ke gegi daa na, yela de kaa gyoo kekuiriise dikpii kei man.”

32 Ken̄te Yesu yako felin̄kumɛɛ ɲan nyiaa, “ɛ lee ta.” Mena dɔɔ felin̄kumɛɛ ɲan leewɔ balan̄ ban̄ man gyuu ka gyoo kekuiriise ban̄ man, te be dikpii ken̄ pou yeuwɔ tisi bula kyolon̄kyolon̄ ken̄ gyuu ka gyoo lon̄ ken̄ man te be munuwɔ pou.

³³ Kenje balan ban bεε keε kekuiriise ban dɔɔ nε, yeuwɔ gyu donɔɔ man te be yako nombia njan be kɔŋ nε pou na kpene ken be kɔŋ balan ban felɪŋkumεε dɔɔ be man dɔɔ nε fa balan.

³⁴ Mena dɔɔ donɔɔ ken man balan pou leewɔ kɔŋ kaa gyaŋee na Yesu. Ba kena e nε, be waase e nyi waa lee be tεεle dɔɔ.

9

Yesu kekyɔ yenan dayenasate nolo kawee

Maake 2:1-12; Luka 5:17-26

¹ Yesu gyoowɔ degbele man te ɔ tonja boo ken gyu njon gbagba ɔ donɔɔ man.

² Kenje balan baale seele yenan dayenasate nolo ɔ dofonɔŋ dɔɔ kɔŋ Yesu gyan. Yesu kena mena ken balan ban be lεε e di nε, ɔ yako kawee te njon nyiaa, “Me bu, nyinj konɔɔ. Me ta mo n nombiakumεε kyεε nenj.”

³ Botɔɔ te Wurubuarε mmaraa wolala ban be kyaa botɔɔ nε nɔrokoteewɔ nyiaa, “Balee kei ne kolosi mmusuo nombia.”

⁴ Na Yesu gyen kpene ken bεε gyuen ba nyeeya man nε te ɔ boɔse wɔ nyiaa, “Weera dɔɔ te ε na gyuen nombiakumεε ε nyeeya man?”

⁵ Nombia kenja man wonji woela na keyako? ‘Me ta mo n dukum kyεε nenj, yaa koro sen na n ke ta?’

⁶ Mɔna mεε gyae ε ka gyen nyi, man Deniwalan Bu dana don tεεle kei dɔɔ nyi maa mo dukum kyεε.” Mena dɔɔ ɔ yako kawee te njon nyiaa, “Koro sen, gate n dofonɔŋ na n ke ta gyu n dεε.”

⁷ Kenje balee njon korowɔ sen te ɔ lanja ɔ dεε.

⁸ Balan dikpii kej kena nombia keŋa ne, doo be noo te ba lese Wurubuarɛ non o ba mo mena donj kei fa balan ne yele.

*Yesu ke baake Mateo
Maake 2:13-17; Luka 5:27-32*

⁹ Yesu ka lee botoo o ne lam ne, o naa balee non beɛ baake e nyi Mateo ne, na o kyaa o lempoo dɛɛɛ man. Te Yesu yako e nyiaa, “Koro sila manj” Keŋte Mateo korowo sila e.

¹⁰ Wee daale Yesu ke kyaa Mateo dɛɛ o ne dii ne, lempoolɛera na nombiakumɛɛɛɛera burum koŋawo kaa di bom na Yesu na o kaseela banj.

¹¹ Farasiitena banj kena mena ne be boose Yesu kaseela banj nyiaa, “Weera doo te ɛ Gbenjyoo non ne dii bom na lempoolɛera na nombiakumɛɛɛɛera?”

¹² Yesu ke nyii nombia keŋa ne o yako wo nyiaa, “Kaweasetena te kaboena nyi baa kyoo kawee. Balan banj booo na wee ya ne doo, booo ne hia kawee kekyoo ya.

¹³ Mɔna ɛ gyu na ɛ kaa gyuenj kpene kej Wurubuarɛ nombii anjarasenj see kei na wolo ne man. Be njarasewo nyiaa, Wurubuarɛ kpa, ‘Na kedeesa te manj Wurubuarɛ ne gyae lee ɛ gyanj ya.

Kej mɛɛ gyae yena nyi yaa wii doŋa waranase.’ Ma te koŋ nyi me kaa baake balan banj be gbɛenej wulaa tenɛɛ Wurubuarɛ siaman ne ya,

mɔna me koŋae me kaa baake nombiakumɛɛɛɛera.”

*Be bɔɔse Yesu nɔɔkebakɛ wose man nombia
Maake 2:18-22; Luka 5:33-39*

14 Wee daale nɛ, Gyɔn Wurubuare lonɔɔore
nɔn kaseela kɔŋawɔ kaa bɔɔse Yesu nyiaa,
“Weera dɔɔ te daa na Farasiitena ne bake de
nɔɔ, te n kaseela ban dɔɔ ban bɛɛ bake be nɔɔ
ya?”

15 Kenɛte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Sena te
balan ban be kyaa alowɔletɛɛ nɛ baa wii
walaŋsa ken alowɔle baale kyaa be gyan?
Mɔna deban daale gyae kekɔŋ ken baa mo
alowɔle baale nɔn lee be gyan. Mena deban
kenan man na baa bake be nɔɔ.

16 Nɔlo bɛɛ kara kanyan wɔle mo taa
kakyenɔgbelaa ken ba yem nɛ ya. Akpaa ɔ yɛɛ
mena na, kanyan wɔle ken gyae ke wɔŋee bene
ken tirii na bɔɔ ken ke wolose kpu.

17 Mena mɔ te nɔlo bɛɛ mo solon wɔle do
wonembu tɔne ogele bene man ya. ɔ yɛɛ mena
na, solon wɔle ken gyae ke yela wonembu tɔne
ogele ken ke bɛɛ, na solon ken ke leki na
wonembu tɔne ogele ken ke wɔlɛɛ. Mena dɔɔ
kaboena bo nyi baa mo solon wɔle do
wonembu tɔne ogele wɔle man, na nɛ popou be
nyin wɔlɛɛ ya.”

*Yesu kegyuusu alebubii nɔlo, na ɔ kekɔɔ alo nɔn
fatabo ne gɔɔ e nɛ kawee
Maake 5:21-43; Luka 8:40-56*

18 Yesu kɛɛ kolosi nombia kenɔ fa wɔ nɛ,
Gyudatena ɔsom kegyia nɔlo kaa bunawɔ ɔ
nawɔɔ tɛɛ sola e nyiaa, “Me bu alebu ta yem
debokeiman. Mɔna kɔŋ na n kaa mo n nyinmaa
gyakaa ɔ dɔɔ, na waa nyin nyeedon.”

19 Mena dɔɔ Yesu korowɔ sila e, te ɔ kaseela banj mo sila e gyu.

20 Botɔɔ na te alo ɲolo ɲon fatabo ne gyɔ e kulutoonej kufu ala ne, moowɔ Yesu wole te ɔ moo ɔ nyinmaa tina Yesu kegba nɔɔbii.

21 Nawolo nyi alo ɲon yakowɔ ɔ nyeeman nyiaa, “Akpa me nyin tina ɔ kegba koran na, me kawee gyae ke tanj.”

22 Kenje Yesu gɛɛsewɔ keɛ te ɔ naa alo ɲon te ɔ yako e nyiaa, “Me bu yela n wɔe ke fɛɛ neɲ. N keɛɛ manj di dɔɔ te n nyinja kawee kekyɔ.” Debokenanj man te alo ɲon kawee tanjawɔ.

23 Yesu ke gyu ka gyoo Gyudatena ɔsom kegyia ɲon dɛɛ, te ɔ kena banj bɛɛ wola kefereese na banj bee wii lia ɲan tɛɛ ne,

24 ɔ yako wɔ nyiaa, “E popou e lee. Nawolo nyi alebu ɲon ta yeɲa ta ya, ɔ doo dosoronj bo.” Kenje balan banj pou bonjo Yesu.

25 Balanj banj ka lee debɔɔ man ne, Yesu gyuuwɔ deni kenj man woo ɲon doo ne, te ɔ kyanja e ɔ nyinmaa man te alebu ɲon fonjawɔ.

26 Mena nombia kenja yaaseewɔ tɛɛle kenanj dɔɔ pou.

Yesu kekyɔ kaweeɛ

27 Yesu ka lee botɔɔ ɔ ne gyu ne, siayeɛsatena bala baale sila e na bɛɛ fae yeesa baake nyiaa. “Gyoo Defidi ɔ naanabii, wii de waranjase.”

28 Yesu ke gyu ka gyoo dekpanalanj man ne, siayeɛsatena banj konjawɔ ɔ gyanj te ɔ boose wɔ nyiaa, “E ne lee manj di nyi maa tale gyuuu

ε sia?" Kenje be tiranɔɔ fa e nyi, "Ayi de Gbenjyoo."

²⁹ Kenje Yesu moo ɔ nyinmaa tina be sia te ɔ yako wɔ nyiaa, "Mena ken ε be lεε di nε, dεεkɔn mena fa ηon." Kenje be sia gyuusuwɔ.

³⁰ Botɔɔ te Yesu faree wɔ nideli nyi, "ε na yeke ηolo na ηolo ke nyii nombia kenja ya."

³¹ Mɔna ban moo ɔ wose man nombia kpenkpelen fa balan tεεle kenan pou dɔɔ.

³² Be ka lee botɔɔ beε gyu nε, ba moo walan ηon felinkum doo ɔ man te ɔ beε tale kolosi ya nε kɔn Yesu gyan.

³³ Yesu ke gegi felinkum ken lee balee ηon man nε, te ɔ kolosiwɔ. Balan dikpii ken kena mena nε, nombia ηan doo be nɔɔ te be yakowɔ nyiaa, "Da te naa ta mena nombia kenja see Iserae tεεle kei dɔɔ ya."

³⁴ Mɔna Farasiitena ban yakowɔ nyiaa, "Felinikumεε pou gyoo ηon don yaa ɔ na mo gegi felinkumεε nε."

Yesu kewii balan waranjase

³⁵ Kenje Yesu tεεwɔ kila donɔɔse na akuraase ηan pou man, na ɔ na wola wɔ Gyudatena ɔsom denεε man. ɔ ne kolosi Wurubuare gyoori ken nombia kpaakpaa fa wɔ, te ɔ kyɔɔ kaweesε kprookpoo kamase mɔ.

³⁶ ɔ kena balan dikpii ken nε, be nombia yeε e waranjase. Nawolo nyi beε yeyεε te bɔɔ dana walan ηon waa lεε wɔ ya. Be nombia yeε ηgba namense ban bɔɔ dana gbenjyoo ya nε.

³⁷ Botoo te o yako o kaseela ban nyiaa,
 “Wooman aboo nan boe na kekerεε, mona
 tomyεera ban ta boo ya.

³⁸ Mena doo ε fane fa wootε non, na waa lese
 balan ke kon o woo ken man kaa yeε tom.”

10

*Yesu kekpila o kaseela kufu bala ban
 Maake 3:13-19; Luka 6:12-16*

¹ Yesu baake o kaseela kufu bala ban kon o
 gyan, te o faa wo don ken baa mo gegi
 felinkumεε lee balan man, na baa kyo kaweesε
 kamase.

² Kpilala kufu bala ban yela yaa. Gyangbate
 non yena Simon, non o yele daale mo yena nyi
 Pita ne, na o naabu Anderiase, na Sebedeo bu
 Gyemisi na o naabu Gyon,

³ na Filipo na Batolomeo na Tomase na Mateo
 non nafa o yeε lempoolεere e ne, na Alfeose bu
 Gyemisi na Tadeose,

⁴ na Simon non o ne gyae o balan nideli ne, na
 Gyudase Isekarote non waa kaa lese Yesu fa ne.

⁵ Mena kpilala kufu bala kewo te Yesu
 kpilawo te o faree wo nyiaa, “ε na gyu balan
 ban ba te yeε Gyudatenawo ya ne gyan ya, te ε
 na gyu Samariatena mo donoo kamase man ya.

⁶ Mona ε tangbεε gyu Iseraetena ban gyan.
 Be yeε ngba namense ban boo yoo ne.

⁷ ε gyu na ε kolosi Wurubuarε nombia fa wo
 nyiaa, ‘Wurubuarε gyoori ken ta benaa.’

⁸ ε kyo kaweesetena na ε ke gyusu balan
 ban boo yekee ne, na ε ke kyo ban bεε wee

kawee yayam ne, na e ke gegi felinkumee lee balan man. Ba moo mena don kei fa non bo yakaa ken e te to kom ya, mena doo emee mo e mo fa wo yakaa ken e na lee wo kolo ya.

⁹ E na mo koba na koba tela ya.

¹⁰ E na mo akpo ya, te e na mo kegba alate yaa nkyokota alate yaa gbutu alate tela ya. Nawolo nyi kaboena nyi baa to tomyere kamase kom.

¹¹ Donoo yaa akuraa kamase ken man e gyoo ne, e tangbee boose walan non o kaboena te waa lee non ne doo, na e ke kyaa o gyan kaboena e ka mo lee donoo kenan man.

¹² E gyoo dekanalan kenan man ne, e do dekanalanmantena ban noo nyiaa, Wurubuae wosefereen dee kyaa e man.

¹³ Nyi akpaa dekanalanmantena benan de lee non nideli na, e sola Wurubuae wosefereen fa wo. Te akpaa ba te lee non nideli ya na, e yela wosefereen ken ka bese kon e gyan.

¹⁴ Mona donoo yaa akuraa kamase ken ke man balan de bee ba te lee non ya, yaa be te nyii e nombia nan ya ne, nyi akpaa e na lee botoo na e kpiisi e nawoo anasa lo wo, na kawola nyi be ta fom Wurubuae.

¹⁵ Ampan yaa mee yako non nyi wee ken Wurubuae waa di balan nombia ne, waa naase mena balan benan diyem kela Sodom na Gomoratena diyem ken boo naa kaalan ne.

¹⁶ E kee, mee kpila non baa ngba namense ne, nyi yaa gyu gbougbose man. Mena doo e yela e sia ke kara ngba doma ne, na e ke yokose e wose ngba awulunna ne.

17 Mena dɔɔ ɛ keɛ ɛ wose man nideli lee balan wose man. Nawolo nyi baa mo ɲon gyu kegyiise siaman na baa di ɛ nombia, na baa tuku ɲon bɔ ɔsom denɛɛ man.

18 Lee man dɔɔ, baa mo ɲon gyu tɛele kegyiise na gyoonɛɲ siaman. Kei gyae ke yela ɛ ke nyin gbɛɛ kolosi Wurubuarɛ nombia ɲan fa wɔ, na ban ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ.

19 Mɔna nyi akpaa be kyan ɲon ka sen be siaman nɛ, ɛ na wɔlɛɛ na kpene keɲ ɛ ke yako, na mena keɲ ɛ ke yako ke ya. Deban kenan de lii nɛ, Wurubuarɛ waa wola ɲon kpene keɲ ɛ ke yako.

20 Nawolo nyi na ɛmɛɛ ne gyae la ɛ ke kolosi ya. Wurubuarɛ felin ɲon ne gyae la waa ta ɛ dɔɔ kolosi.

21 Mena deban kenan nɛ, naa lolo bia baa lese dɔɲa fa yen. Kya waa lese ɔ bu fa yen, te bia mɔ baa koro sen ba lolala nyeeya dɔɔ na baa lese wɔ fa yen.

22 Lee man dɔɔ balan pou baa kɔla ɲon. Mɔna walan ɲon ɔ yɛɛ kakyen sen kenken ɔ kelɛɛdi man kelii ɔto nɛ, Wurubuarɛ waa lɛɛ ɔ nyee.

23 Nyi akpaa be naase ɲon diyem donɔɔ daale man na, ɛ yeu gyu donɔɔ wɔle man. Ampan yaa mɛɛ yako ɲon nyiaa, ɛ be gyae ɛ ke yɛɛ tom Iserae donɔɔse ɲan man pou tan, pɛte man Deniwalan Bu ɲon maa bese kɔɲ ya.

24 Walan ɲon ɔ ne kasee abɔɔ nɛ ɔ ba kela ɲon ɔ na wola e nɛ ya, te gbeni mɔ ba kela ɔ gbɛngyoo ya.

25 Kaboena nyi kaseele waa yɛɛ ɲgba ɔ wolale nɛ, na gbeni mɔ ke yɛɛ ɲgba ɔ gbɛngyoo nɛ. Te

akpaa bɛɛ baake dekpaɲalanɲe ɲon nyi ɲon
yɛna felɲkumɛɛ gyoo Belisɛbu na, won ɔɔ te
bɔɔ mo yela kumɛɛ gyakaa ɔ
dekpaɲalanmantena ban ɔɔ ya?

*Walan ɲon ɔ kaboena nyi yaa yee e
Luka 12:2-9*

²⁶ Mena ɔɔ ɛ na yee wɔ ya. Nawolo nyi kolo
be kyaa keɲ bɔɔ wuu ke ɔɔ keɲ nyi bɔɔ gyae
baa gyuuusu ke ya, te nombia aweesen ɲaale mo
be kyaa keɲ be gyae ka lee debɔɔ ya.

²⁷ Nombii kamase keɲ me yako ɲon nelim na
ɛ yako ke weesetenɲe, te nombii kamase keɲ
me kolosi ke adadowoya man do ɛ denɲela man
na, ɛ mo ke gyɔ dekpenkpenɲe.

²⁸ ɛ na yee balan ban baa tale ko deniwalan
kaagen bo, mɔna bɔɔ tale yɛɛ kolo kpu bela nɛ
ya. Mɔna ɛ yee Wurubuarɛ ɲon ɔ ko walan tan
na, ɔ dana donɲe nyi waa fun e na ɔ woo pou ka
do boalan keɲ bɛɛ yem ya nɛ man.

²⁹ Akpelee koya yɛɛ anmonɲe? Na kapere te bɛɛ
yɔɔ akpeleese bala yee? Mɔna akpaa
Wurubuarɛ te fa gbɛɛ ya na, be man dokolon
gba be gyae waa yala yen ya.

³⁰ ɛ nyeenyɔɔse koran nɛ, Wurubuarɛ gyen
ɲe yaanɔɔle.

³¹ Mena ɔɔ ɛ na yee ya, nawolo nyi ɛ dana
tɔnɔɔ kela akpeleese burum.

³² ɛ man walan kamase ɲon ɔ lɛɛ man do
denibalan siaman nyi me yɛɛ ɔ Gbenɲgyoo e nɛ,
man mo maa lɛɛ e do me kya ɲon ɔ kyaa adido
nɛ siaman.

³³ Mɔna walaŋ kamase ŋon ɔ te lee maŋ do denibalaŋ siaman nyi me yee ɔ Gbenɔgyoo e ya ne, maŋ mɔ maa beɛ e me kya ŋon ɔ kyaa adido ne siaman.

³⁴ Kenɛte Yesu yako wɔ nyiaa, ε na gyueni nyi wosefeɛreni yaa ma moowɔ kɔŋ teele kei dɔɔ ya. Koa, na wosefeɛreni ya, mɔna yoo te ma moowɔ kɔŋ, ŋgba mena keŋ Wurubuare nombia anmaraseni see ne yako ne.

³⁵ Bia baala baa koro seni tia be kyaa, na bia alebia mɔ ka koro seni tia be naɔ, na bia ala mɔ ka koro seni tia ba awuna.

³⁶ Walaŋ dekpaaŋalaŋ man balaŋ gbagba ne gyae la baa kola e.

³⁷ Akpaa ŋolo ne kɔŋ me gyan ɔ kaa sila maŋ te ɔ ne gyae ɔ kya yaa ɔ naa kela maŋ na, ɔ tekaboena nyi waa yee me kaseele ya. Te walaŋ ŋon mɔ ɔ ne gyae ɔ bu tobaale yaa ɔ bu alebu kela maŋ na, ɔ tekaboena nyi waa yee me kaseele ya.

³⁸ Te walaŋ kamase ŋon ɔ ta mo ɔ opaaŋdan keŋ ka seniɛ fa kaale na yen ne na waa sila maŋ ya na, ɔ tekaboena nyi waa yee me kaseele ya.

³⁹ Walaŋ kamase ŋon ɔ mo ŋon gbagba don ɔ ne keo ɔ nyeedon ne, ke gyae ka lee ɔ nyinmaa man. Mɔna walaŋ kamase ŋon ɔ mo ɔ wose fa yen lee maŋ dɔɔ ne, waa bese nyin ɔ nyeedon keŋ.

⁴⁰ Walaŋ kamase ŋon ɔ lee ŋon na maŋ yaa ɔ leewɔ, te ŋon ɔ lee maŋ na Wurubuare ŋon ɔ be kpila maŋ ne yaa ɔ leewɔ.

⁴¹ Walaŋ kamase ŋon ɔ lee Wurubuare dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre, nyi keŋ ɔ yee Wurubuare

dekpenjkenjgyɔɔre e dɔɔ nɛ, Wurubuare dekpenjkenjgyɔɔre kom te Wurubuare waa mo to walaŋ ŋonaŋ. Te walaŋ kamase ŋon ɔ lɛɛ walaŋ ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuare siaman nyi ken ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuare siaman dɔɔ nɛ, walaŋ ŋon ɔ gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuare siaman nɛ kom te Wurubuare waa mo to walaŋ ŋonaŋ.

⁴² Walaŋ kamase ŋon ɔ fa balan kɛwɔ man ŋolo loŋ defɛɛsa leenɔɔ tɔɔ nyi ken ɔ yɛɛ me kaseele e dɔɔ nɛ, Wurubuare waa to e kom.”

11

Gyɔn Wurubuare loŋsɔɔre kekpila ɔ kaseela gyu Yesu gyaŋ

Luka 7:18-35

¹ Yesu ke kolosi nombia kenja fa ɔ kaseela kufu bala ban taŋ nɛ, ɔ leewɔ botɔɔ gyu donɔɔse akan ŋan kyaa Galelia tɛɛle man nɛ ke kolosi Wurubuare nombia fa wɔ, te ɔ wola wɔ ŋe man nideli.

² Mena deban kenan na ba te kyan Gyɔn Wurubuare loŋsɔɔre to deni. ɔ ke nyii kpene ken Yesu ne yɛɛ nɛ, ɔ kpila ɔ kaseela nyi

³ baa gyu ke boɔse Yesu nyiaa, “Nyaŋ yɛna walaŋ ŋon Wurubuare be yako see nyi nyaŋ ke koŋ nɛ yaa, dɛɛ kɛɛ walaŋ wɔle gbɛɛ?”

⁴ Be ke gyu ke boɔse Yesu nɛ te ɔ tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “ɛ bese gyu ke yako Gyɔn kpene ken ɛ be nyii na ɛ denjela, na ŋan ɛ be naa na ɛ sia.

⁵ Siayɛɛsatena ne naa, ɔtakasese ne tɛɛ, ban bɛɛ wee kawee yayam nɛ kaweeɛ te taŋ, te

deŋela atɔɔsatena ne nyii. Woya ne foŋii, te beɛ yako Wurubuaɛ nombia ŋan mo fa ayematena.

⁶ Walaŋ kamase ŋon ɔ beɛ lɛɛ maŋ aŋmaaren nyi maŋ yena ŋon Wurubuaɛ be kpili ya ne, ŋon na nyeebam.”

⁷ Gyɔn kpilala baŋ ka bese bee gyu ne, Yesu kolosi Gyɔn wose man nombia fa balan dikpii keŋ te ɔ boɔse wo nyiaa, “E ke gyu Gyɔn gyan depampaa dinaa keŋ man ne, won te e gyaewo nyi e kena? Nale keŋ felin ne gyɔ ke wosi ne?”

⁸ Akpaa na keŋ ya na, won te e gyuuwo e kaa keɛ? Walaŋ ŋon ɔ doona aboo kpaakpaa nyinjan yaa? Baŋ bee mia mena ne, ne kyaa bo gyoonen deɛ.

⁹ E yako maŋ maa nyii, won te nafa e gyuuwo nyi e kaa keɛ? Wurubuaɛ dekpenkpengyɔɔre? Ampaŋ yaa mee yako ŋon nyi, ŋon e be naa ne gba kela Wurubuaɛ dekpenkpengyɔɔre.

¹⁰ Nawolo nyi Gyɔn kei yena ŋon boo yako ɔ wose man nombia Wurubuaɛ nombia aŋmarasen see man ne nyiaa, ‘Wurubuaɛ kpa, mee kpila me kpilale ke ta n siaman,

ŋon ne gyae la waa desina n gbɛɛ fa neŋ.’

¹¹ Ken te Yesu besewo yako wo nyiaa, mee yako ŋon e ke nyii nyiaa, balan baŋ boo lolo tɛele kei doo ne, ŋolo be kyaa keŋ nyi ɔ kela Gyɔn Wurubuaɛ lonsoore ya. Mona Wurubuaɛ gyoori keŋ man ne, walaŋ ŋon ɔ yeɛ kemaasa e koran ne, ɔ kela Gyɔn kei.

¹² Leenan Gyɔn Wurubuaɛ lonsoore deban kaa lii na gyen kei ne, balan na mo kale na don nombia bo gyanee na Wurubuaɛ gyoori keŋ

nombia ñan, te balan ban mo bæe gyae ke ne,
na mo siadon bo baa gyoo ke man.

¹³ Nawolo nyi Wurubuare akpenkpengyɔɔra,
na Wurubuare mmaraase ñan pou kolosi
Wurubuare gyoori ken wose man nombia, pɛte
Gyɔn Wurubuare lonsoore kɔɔawɔ.

¹⁴ Akpaa ε ke sɛɛ lɛɛ mena nombia kenja di
na, ñon Gyɔn yɛna Elia ñon Wurubuare
dekpenkpengyɔɔre ñolo be yako see nyi waa
bese kɔɔ ne.

¹⁵ Nyan ñon n dana denɛla anenyiin dei na,
tei.

¹⁶ Kenɛte Yesu boose wɔ nyiaa, won te maa mo
gyɛn wee kei balan maa na? Sena te be wɔɛ? Be
yɛɛ ñgba bia kyaa la abɔntere man bee yoi ne,
na bæe fae yeesa yako donja nyiaa,

¹⁷ De kpee alowole noonenɛse fa ñon
mɔna ε te soe ya!

De kpee lia noonenɛse mo fa ñon,
mɔna ε te wii ya.

¹⁸ Gyɔn Wurubuare lonsoore ñon kɔɔawɔ na ɔ
ne kyaa bake ɔ noo. ɔ te nyoo solon kamase ya
te ε kpa nyi 'Felinɔkumɛɛ doola ɔ man.'

¹⁹ Man Deniwalan Bu ñon kɔɔawɔ mee dii mee
nyoo, te ε kpa nyi, 'E kee balee kei. ɔ yɛɛ
kedikumte na solonnyooore e. ɔ gyooona yɛna
lempoolɛɛra na nombiakumɛɛyɛɛra.' Mɔna
walan ñon ɔ dana Wurubuare nyansa ne, ɔ tom
na wola la."

*Donoosɛ ñan man ñe balan te lɛɛ Yesu di ya ne
Luka 10:13-15*

²⁰ Donoosɛ ñan man Yesu be yɛɛ gyakolon
nombia ne, ñe man balan burum te lɛɛ e di na

baa kyεεkee lee be gbεeneη kumεε man, na baa kōη Wurubuare gyan ya. Kenje Yesu kolosiwō tia wō nyiaa,

²¹ “Emεε Korasintena na Betesaidatena, ε laako! Nawolo nyi gyakolonj nombia ηan Wurubuare be yεε ε gyan ηε, nyi akpaa beη yεε ηa Tae na Sidon donōose man na nafō beη te wulaa do titere abōō kyaa mo tōη buraa ba wose, na kawola nyi ba te kyεεkee ba agyuenj lee be gbεeneη kumεε man kōη Wurubuare gyanj.

²² Mōna mεε yako ηon ε ke nyii nyiaa, wee kenj Wurubuare waa kaa di balanj nombia ηε, waa wii Taetena na Sidontena waranjase kela ηon.

²³ Te nenεε emεε Kapanumtena, ε gyenj nyi Wurubuare waa kelee ηon gyina ηon adido? Koa, waa yōkose ηon, na waa mo ηon do boalanj kenj bεε yem ya ηε man, na ε kena diyem kekpaakekpaa. Nafō gyakolonj nombia ηan mōō yεε ε man yaa meη yεεwō Sodom donōō man ηε, nafō gyenj ke denj sεε ke kyaa.

²⁴ Mōna mεε yako ηon ε ke nyii nyi wee kenj Wurubuare waa kaa di balanj pou nombia ηε, waa wii Sodomtena waranjase kela ηon.”

*Yesu kpa balan baa kōη o gyan na be kaa fεεfo
Luka 10:21-22*

²⁵ Mena debanj kenanj man te Yesu fanewō nyiaa, “Me kya, adido na ateta pou Gbenjyoo, mεε fa neη karanj nawolo nyi n ta mo abōō kenja weese nyansatena na banj ba gyenj nombia ηε, te n lese ηa wola balan banj be dinōō yεε ηgba bia ηε.

²⁶ Taata, ma gyeŋ nyi kei yena nyan gbagba n kegyaebii.”

²⁷ Botɔɔ te Yesu yako balan ban nyiaa, “Me kya ta mo kpene kamase do man me nyinmaa man. Nolo ba gyeŋ man ɔ bu non ya, me kya waagen koon gyeŋa na man. Nolo mo ba gyeŋ kya non ya, man ɔ bu non na ban maa lese me kya non wola wo ne, baagen ne gyae la baa gyeŋ e.”

²⁸ Kenŋe Yesu besewɔ yako nyiaa, “Emee ban e seelena kasolɔse yuŋnyinan te ne takaa non ne, e koŋ me gyan na maa yela e ke fefo.

²⁹ E koŋ na daa na non ke yee noɔdokolon na e ke kasee man, na e ke nyin wosefereŋ. Nawolo nyi ma woe, te ma te yokoŋse ma wose mo lee me konɔɔ man.

³⁰ Nawolo nyi gbɛe kenɔɔ maa mo non ta ne, be tan ban ya te kasolo ken maa bake seele non ne, be gyae ke yee non yun ya.”

12

Yesu kawola lee kefeefowee wose man

Maake 2:23-28; Luka 6:1-5

¹ Te di weeya ala ya ne, Yesu na ɔ kaseela gyuuwo ka mo woɔ daale man. Na weenee nan senŋee woɔ kenan man ne yee ngba kefaa ne. Tanam kyanɔ ɔ kaseela ban te ba kpera njaale posaa bee tao. Na wee kenan yee Gyudatena kefeefowee ke.

² Farasiitena ban kena mena ne be yako Yesu nyiaa, “Kee! N kaseela ne yee kpene ken da mmaraa bee fa gbɛe nyi dee yee da kefeefowee ya.”

³ Botɔɔ te Yesu mɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛ te kala ta lee Wurubuarɛ nombia aɲmarasen see ɲan man kpene keɲ gyoo Defidi be yɛɛ debaɲ keɲ tanam be kyaɲ ɲon na ɔ balan baɲ nɛ yee?”

⁴ Ɔ gyoo wɔ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keɲ man te ɔ ka moo weenɛɛ ɲan bɔɔ mo deesi fa Wurubuarɛ, keɲ nafa tekaboena nyi walaɲ ɲon ɔ te yɛɛ Wurubuarɛ sae e ya waa di ya nɛ, te ɔ diiwɔ te ɔ moo ɲaale mɔ fa ɔ balan baɲ be silana e nɛ.

⁵ Yaa ɛ ta bese ta kala lee Wurubuarɛ mmaraa tone keɲ man nyi, saese baɲ be kyaa Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keɲ man nɛ, deesiwɔ fa Wurubuarɛ keƒɛƒowee keɲ mɔna ɲolo te bu wɔ ƒɔɔ nyi ba te walaa ke yee?

⁶ Ampan yaa mɛɛ yako ɲon nyiaa, walaɲ ɲon ɔ kela Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keɲ nɛ kyaa kebo.

⁷ Wurubuarɛ yakowɔ ɔ nombia aɲmarasen see man nyiaa,
 ‘Mɛɛ gyae bo nyi yaa wii balan waraɲase,
 na kedeesa te mɛɛ gyae ya.
 Nyi yenɲ nyii nombia keɲa man nɛ, nafa ɛ be
 gyae ɛ ke bu balan baɲ be nombia dei nɛ
 ƒɔɔ ya.’

⁸ Nawolo nyi maɲ Deniwalaɲ Bu ɲon yena keƒɛƒowee keɲ gbɛɲgyoo.”

*Yesu kekyɔ baam dayenasate ɲolo kawee
 Maake 3:1-6; Luka 6:6-11*

⁹ Yesu ka lee botɔɔ nɛ, ɔ gyuuwɔ Gyudatena ɔsom deni man.

¹⁰ Na balee ɲolo kyaa botɔɔ keɲ ɔ baam ba yem. Lee mena keɲ bɛɛ gyae gbɛɛ na baa mo

nombiikum seele Yesu dɔɔ nɛ, be bɔɔse e nyi da mmaraa ne fa daa gbɛɛ nyi dɛɛ kyɔ walaŋ kawee da kefeɛfowee?

¹¹ Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “E man wonti te akpaa ɔ dana nam dokolon te ɔ yale gyoo bɔɔ man kefeɛfowee na, waa bɛɛ nyi ɔ ba lese e ya?

¹² Deniwalaŋ kela nam. Mena dɔɔ gbɛɛ doo nyi dɛɛ yɛɛ deeli kefeɛfowee.”

¹³ Botɔɔ te Yesu yako balee ŋon nyiaa, “Tenee n baam keŋ.” Keŋte balee ŋon mɔ tenee ke, te ɔ baam keŋ yɛɛ don ŋgba alate keŋ nɛ.

¹⁴ Lee mena dɔɔ Farasiitena baŋ leewɔ gyu kebake, lee gbɛɛ keŋ man baa mo na baa ko Yesu.

¹⁵ Yesu kena mena nɛ, ɔ wɔŋa ɔ wose lee yenaŋ. Balan burum sila e te ɔ kyɔɔ be man kaweasetena baŋ pou,

¹⁶ mɔna ɔ faree wɔ nyi be na yako ɔ wose man nombia fa ŋolo na ŋolo ya.

¹⁷ Kei yele la Wurubuare nombia ŋan ɔ be tɛɛ ɔ dekpenkpenngyɔɔre Yesaya dɔɔ yako nɛ kɔŋawɔ ampan. Yesaya yakowɔ nyiaa, Wurubuare kpa

¹⁸ “Kei yena me tobaale ŋon mɔɔ lese e, ŋon te mɛɛ gyae te me sia na gye ɔ dɔɔ.

Maa mo me felin do ɔ man,
na waa yako debiise pou nyi deban keŋ
maa lɛɛ ba nyee nɛ te lii.

¹⁹ ɔ be gyae waa ta gyae kale yaa waa ta fae yeesa na abonterese na balan ke nyii ya.

²⁰ Waa nyin konɔɔ fa baŋ be nombia dana waranase nɛ,

te ɔ be gyae waa yɛɛ ban boɔ tan don mo
ne akpanyanpanyan ya.

Deban kamase na waa nyin konoo fa mena
balan kewo dinoo,

ken nyi ɔ be gyae waa yɛɛ kolo na ba wose
keyokose wo ya

mo kelii deban ken baa nyin nyeekelɛɛ.

²¹ Te debiise balan pou baa mo be loo gyakaa ɔ
doo bo.”

Yesu na Belisebu

Maake 3:20-30; Luka 11:14-23

²² Wee daale ba moo walan non felinkum doo
ɔ man, te ɔ sia be yelee te ɔ bee tale kolosi mo
ya ne kon Yesu gyan. Kente Yesu kyoo e te ɔ
kolosiwo te ɔ sia mo gyusuwo.

²³ Nombia kena doo balan ban pou noo te be
boose donya nyiaa, “Na kei yena gyoo Defidi ɔ
naanabii non baa yaa?”

²⁴ Mona Farasiitena ban kenyii nombia kena
ne be yakowo nyiaa, “Felinkumɛɛ pou gyoo
Belisebu faa na balee kei don te ɔ ne tale gegi
felinkumɛɛ ne.”

²⁵ Mona Yesu gyen kpene ken bee gyuen ne te
ɔ yako wo nyiaa, “Teele kamase ken ke man
balan de kpase ba wose kpookpoo bee yoo na
donya na, teele kenan be gyae ke de ya. Mena
mo te donoo yaa dekpanalan daale man balan
de kpase ba wose kpookpoo bee yoo na donya
na, dekpanalan kenan ne yelee bo.

²⁶ Akpaa nyi ba mo obonsam don gegi
felinkumɛɛ ne, na ken nawolo baa nyi ɔ gyoori
ken man balan te kpase ba wose kpookpoo bee

yoo na dɔŋa. Dekɔŋ mena na, sena te ɔ gyoori ken gyae ke tale sen?

²⁷ Akpaa nyi Belisebu donj te mɛɛ mo gegi felinkumɛɛ na, amɔte donj yaa ε balan ban mo na mo gegi felinkumɛɛ? Mena na emɛɛ gbagba ε balan ne gyae la baa bu non fɔɔ.

²⁸ Te akpaa Wurubuare donj te mɛɛ mo gegi felinkumɛɛ na, kenan na ε wulaa gyen nyi Wurubuare gyoori ken tan kekɔŋ ε gyan.”

²⁹ Kenjete Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Sena te njolo waa tale gyu donjete njolo dɛɛ na ɔ kaa mo ɔ kolo, kenj nyi ɔ te di donjete non dɔɔ ya? Nyi akpaa ɔ di donjete non dɔɔ te ɔ bake e see nɛ, kenan na waa tale kuu wa abɔɔ pou.

³⁰ Walan kamase non ɔ be kpue na man ja nɛ na ɔ ne kola man, te walan kamase non mo ɔ bɛɛ kyɔ man na dee yilaa balan fa Wurubuare ya nɛ, na ɔ ne yaasee wɔ bo.

³¹ Mena dɔɔ mɛɛ yako non ε ke nyii nyiaa, Wurubuare waa mo balan nombiakumɛɛ na mmusuo nombia njan bɛɛ yako nɛ pou kyɛɛ wɔ, mɔna walan non waa mo mmusuo nombia gyakaa Wurubuare felin non dɔɔ nɛ, Wurubuare be gyae waa mo kyɛɛ e korakora ya.

³² Walan kamase non ɔ kolosi nombiikum tia man Deniwalan Bu non nɛ, Wurubuare waa mo kyɛɛ e. Mɔna walan kamase non waa kolosi nombiikum tia Wurubuare felin non nɛ, Wurubuare be gyae waa mo kyɛɛ e gyen yaa kyoo ya.

*Dan kamase na ke bii ken keɛ see
Luka 6:43-45*

³³ N kɛɛ danɔ doo nideli te ke de nyinɔ donɔ nɛ, kɛɛ se bia kpaakpaa. Te akpaa n te kɛɛ ke doo nideli ya te kawee de kyanɔ ke na, kɛɛ se bia kumɛɛ bo. Nawolo nyi danɔ kamase nɛ, ke bia te bɛɛ mo gyenɔ ke dinoo.

³⁴ Emɛɛ banɔ ɛ dana nombiakumɛɛ nɔgba doma nɛ, sena te emɛɛ balanɔ kumɛɛ kɛwo ɛ ke tale kolosi nombia kpaakpaa? Nawolo nyi kpene kamase kenɔ be wulu walanɔ konoo man nɛ, kenɔ na lee la o nooman.

³⁵ Mena ke te denibalanɔ mo doo. Walanɔ kpaakpaate kamase na lese aboo kpaakpaa nɔan doo o konoo man nɛ wola, te walanɔkum kamase mo na lese nombiakumɛɛ nɔan doo o konoo man nɛ wola.

³⁶ Mena doo mɛɛ yako nɔn ɛ ke nyii nyiaa, nombiikum kamase kenɔ gyae ka lee walanɔ kamase nooman nɛ, wee kenɔ Wurubuare waa di balanɔ pou nombia tɛɛle kei doo nɛ, otenate waa senɔ Wurubuare siaman na waa tira ke noo fa e.

³⁷ Nawolo nyi walanɔ kamase noowoya te baa mo di o nombia, na baa naa nyi o dii denjele, yaa o dii foo.”

*Bɛɛ gyae nyi Yesu waa yɛɛ gyakolonɔ nombia
Maake 8:11-12; Luka 11:29-32*

³⁸ Botoo te Farasiitena na mmaraa wolala banɔ baale yako Yesu nyiaa, “De Gbenɔgyoo, dɛɛ gyae n ke yɛɛ gyakolonɔ nombia wola daa.”

³⁹ Kenɔte Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “Emɛɛ gyenɔ wee kei balanɔ, ɛ yɛɛ nombiakumɛɛyɛɛrawo te ɛ be yee Wurubuare ya. ɛ ne gyae nyi maa yɛɛ gyakolonɔ nombia na ɛ kena, mona moo gyae maa yɛɛ gyakolonɔ nombii kamase kpu na kenɔ

be kɔŋ Wurubuaɛ dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre Gyona dɔɔ nɛ ya.

⁴⁰ Mena keŋ Gyona be doo kpebii dinaa ŋon tɔɔman weeya atooro nelim na ka weese nɛ, mena te maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon mɔ maa doo tɛɛle tɔɔman weeya atooro nelim na ka weese.

⁴¹ Wee keŋ Wurubuaɛ waa di balan nombia nɛ, Niniwetena baa koro seŋ na baa bu gyɛŋ wee kei balan fɔɔ, nawolo nyi deban keŋ Gyona be kolosi Wurubuaɛ nombia ŋan fa wɔ nɛ, be kyɛɛkeewɔ lee be gbɛɛneŋ kumɛ man te be kɔŋawɔ Wurubuaɛ gyaŋ. Mɛɛ yako ŋon baa nyiaa, walaŋ ŋon ɔ kela Gyona nɛ kyaa kebo.

⁴² Mena mɔ te wee keŋ Wurubuaɛ waa di balan nombia nɛ, Seba gyoo ŋon ɔ yɛɛ alo e te ɔ ba lee ata yenaŋ nɛ, waa koro seŋ na waa bu gyɛŋ wee kei balan fɔɔ. Nawolo nyi ɔ ke nyii Solomɔn nyansa nombia ŋan nɛ, ɔ tɛɛwɔ leenaŋ tɛɛle ɔto kɔŋ kaa nyii ŋa. Mɛɛ yako ŋon baa nyiaa, walaŋ ŋon ɔ kela gyoo Solomɔn ŋonaŋ nɛ kyaa kebo.”

Feliŋkumɛ keɛ bese kɔŋ

Luka 11:24-26

⁴³ Kenɛte Yesu yako wɔ nyiaa, “Feliŋkum da lee walaŋ man nɛ ɔ ne tɛɛ kila keo tɛɛle awolɛɛ ɔ ne gyae dekyae, mɔna ɔ bee nyim ya.

⁴⁴ Akpaa ɔ te nyiŋ dekyae ya na ɔ ne yako ɔ wose nyiaa, maa bese gyu ma dekyae bene keŋ mɔɔ lee nɛ man. Akpaa ɔ kɔŋ kaa naa nyi ba te gbee botɔɔ desina ke nideli keŋ nyi ayimɛɛ kamase be doo ya nɛ,

⁴⁵ ɔ na bese gyu ka mo feliŋkumεε nyetooro, ɲan ɲe dana nombiakumεε kela e ne kpu na ɔ wose na be kaa kyaa walaŋ ɲonaŋ man. Dekɔŋ mena na, walaŋ ɲonaŋ dinɔɔ na bese wɔlεε kela ɔ kekyaa gyaŋgba keŋ. Mena ne gyae la ke kɔŋ gyey wee kei balaŋ kumεε dɔɔ.”

*Yesu ɔ naa na ɔ naabia
Maake 3:31-35; Luka 8:19-21*

⁴⁶ Yesu ke gyakaa ɔ ne kolosi fa balaŋ baŋ ne, ɔ naa na ɔ naabia kɔŋawɔ kaa seŋ debɔɔ man keŋ bεε gyae gbεε baa kolosi na e.

⁴⁷ Botɔɔ te ɲolo yako Yesu nyiaa, “N naa na n naabia seŋεε debɔɔ man bεε gyae baa naa neŋ.”

⁴⁸ Keŋte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Amɔte yena me naa, te bomɔ yena me naabia?”

⁴⁹ Keŋte ɔ tenee ɔ nyiŋmaa wola ɔ kaseela baŋ te ɔ yakowɔ nyiaa, “Kewɔ yena me naa na me naabia.

⁵⁰ Nawolo nyi walaŋ kamase ɲon ɔ ne yεε me kya ɲon ɔ kyaa adido ne kegyaebii na, ɲon yena me naabu na me deesi na me naa.”

13

*Yesu kegyɔ dudu lee wɔɔfarale ɲolo wose man
Maake 4:1-9; Luka 8:4-8*

¹ Mena wee kenan ne, Yesu leewɔ dekpaŋalan keŋ man ɔ kyaa ne gyu ke kyaa boo nɔɔman.

² Keŋte balaŋ burum kaa yilaawɔ kilisi e. Mena dɔɔ ɔ gyoowɔ ke kyaa degbele man, na balaŋ baŋ mɔ pou seŋεε dekeŋkeŋ dɔɔ.

³ Botoo te o yako wo nombia burum aduya man nyiaa, “Woo farale nolo gyuuwo ke nmatee aboo bia ngba amola ne o wooman.

⁴ O kee nmatee aboo bia nan ne, naale yalawo woo ken gbeneen man te gyebuse kaa toosee na di.

⁵ Naale mo yalawo kpanansee doo te ne tuuwo, mona teele ta boo botoo ya.

⁶ Mena doo oga kaa senawo na, te na botowo. Te ken ne te nyin lila burum doo ya ne, ne popou yekeewo.

⁷ Bia nan naale mo yalawo kpalamsee man te ne tuuwo, te kpalamsee nan mo tuuwo milii na mena doo ne te nyin na wose ya.

⁸ Aboo bia nan naale mo yalawo teele kpaakpaa doo te ne tuuwo bee, te na see bia burum. Naale see sohonon (100), te naale mo see sohotooro (60), te naale mo see saonakufu (30).”

⁹ Ken te Yesu yako wo nyiaa, “Non o dana denjela waa nyii na, waa tei nideli.”

Yesu ka lese dudu ken asεε

Maake 4:10-12; Luka 8:9-10

¹⁰ Ken te Yesu kaseela ban konawo o gyan kaa boose e nyiaa, “Weera n ne kolosi fa balan ban aduya man?”

¹¹ Te Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “Emεε doo Wurubuare ta toro ya agyuense na ε ka gyen nombia nan weeseε lee o gyoori ken wose man, mona na balan pou ya.

¹² Nawolo nyi walan kamase non o gyen Wurubuare gyoori ken nombia aweesen nan

man na, ñon te Wurubuarɛ waa toro wa agyuen na waa gyeŋ kpu. Te walaŋ kamase ñon ɔ ba gyeŋ kolo lee Wurubuarɛ gyoori keŋ nombia aweesen ñan man ya na, kyomii keŋ ɔ na gyuen nyi ɔ gyeŋ koraŋ ne, Wurubuarɛ waa leo ke lee ɔ nyinmaa man.”

¹³ Keŋ dɔɔ te mee kolosi fa wɔ aduya man yena nyiaa,

Bɛɛ keo keo mɔna bɔɔ ne naa kolo ya.

Bɛɛ tei tei,

mɔna bɔɔ ne nyii nombia ñenaŋ man ya.

¹⁴ Nombia akɔŋaŋ balan kewɔ dɔɔ yela Wurubuarɛ dekpenkpengyɔɔre Yesaya nombia ñan ɔ be yako see ne kɔŋawɔ ampan. Yesaya yakowɔ nyiaa,

“Balan kewɔ baa tei tei,

mɔna bɔɔ gyae baa nyii nombia ñenaŋ man ya.

Te baa keo keo, mɔna bɔɔ gyae baa naa kolo ya.

¹⁵ Nawolo nyi mena balan kewɔ dana konɔɔyɔŋ, te be dana deŋela tae.

Ba te kyaŋ be sia wuu na bɔɔ nyin naa ya.

Nawolo nyi akpaa be sia ne naa te ba deŋela

mɔ ne nyii na,

kenɛte baa nyii nombia ñan man

na baa kyɛɛkee lee be gbɛeneŋ kumɛɛ man

na baa kɔŋ me gyaŋ,

na maa mo be nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ.

¹⁶ Mɔna emɛɛ dɔɔ ɛ te yɛɛ nyeebam, nawolo nyi ɛ sia ne naa te ɛ deŋela mɔ ne nyii.

¹⁷ Ampan yaa mee yako nyiaa, Wurubuarɛ akpenkpengyɔɔra na Wurubuarɛ balan ban be gbɛeneŋ tenɛɛ ɔ siaman ban bɔɔ kyaa kaalan

ne, gyaewo nyi baa naa kpene ken ε ne naa ne, mona ba te naa ya. Te be gyaewo nyi baa nyii kpene ken ε ne nyii ne, mona be te nyii ya.”

¹⁸ Kenje Yesu yako wo nyiaa, “Nene ε tei na ε ke nyii wofarale non dudu ken aseε.

¹⁹ Aboo bia nan be yale wo ken gbene man ne, seje fa balan ban bee nyii Wurubuarε gyoori ken wose man nombia, te obonsam ne kon kaa nmele na lee be konose man, na boo nyin nyii aseε ya ne.

²⁰ Bia nan be yale kpananse doo ne, seje fa balan ban bee nyii Wurubuarε nombia nan, te bee lee na na gyon debokenan man ne.

²¹ Mona ken Wurubuarε nombia nan te nyin lila be man doo ya ne, boo ne tale sen kenken kelii oto ya. Mena doo akpaa de kon nyi Wurubuarε nombia nan doo te bee naase wo diyem na, be ta bese be wole bilen.

²² Bia nan be yale kpalamse man ne, seje fa balan ban bee nyii Wurubuarε nombia nan, te teele kei doo nombia, na koba kegyae bein, na teele kei doo aboo akan nan kegyae da gyoo be man ne, na bee yeli baa bee Kristo man ya.

²³ Aboo bia nan be yale teele kpaakpaa doo ne, seje fa balan ban bee nyii Wurubuarε nombia nan te bee lee na do konoo kpaakpaa man, te bee tela na nideli te bee yε kakyen di ne doo ne. Mena doo nombia nan ne yeli bee yε aboo kpaakpaa ngba nan ho se bia sononon (100), na sonotooro (60), na saonakufu (30) ne.”

²⁴ Kenje Yesu besewo gyoo dudu wole fa wo nyiaa, “Wurubuarε gyoori ken yε ngba mena

kenj balee ηolo be gyu ke ηmatee aboo bia kpaakpaa nyinjan o wooman ne.

²⁵ Mōna nelim balan pou kedokii ne, o kolare kōḡawo kaa ηmatee ḡalese kumεε bom na aboo bia ḡan te o lanḡawo.

²⁶ Aboo bia ḡan ketu se bia ne, te ḡalese kumεε ḡan mo lese ḡa wose deboo.”

²⁷ Botoo te wooto ḡon tewulεε kōḡawo kaa boose e nyiaa, “De ḡbenḡyoo, na aboo bia kpaakpaa nyinjan te n ηmateewo n woo kenj man yee? Te alenj yaa ḡalese kumεε kenj leewo?”

²⁸ Kenjte balee ḡon yakowo nyiaa, “Me kolare ηolo kaa yeε laa mena ne.” Botoo te o tewulεε ban boose e nyiaa, “N ne gyae nyi dee gyu ke kulii ḡalese kumεε ḡan?”

²⁹ Kenjte balee ḡon tiranoo fa wo nyiaa, “Koa ε yela ḡe ka senj, na mena ya ne, akpaa ε gyu ε ne kulii ḡalese kumεε ḡan ne, ε te keε nideli ya na ε ka kulii aboo bia kpaakpaa ḡan mo kpu na ḡa.

³⁰ Mena doo ε yela ḡe popou ka senj kelii kekerεε tεε. Debanj kenanj ne, maa yako banj baa kerεε ḡa ne nyiaa, ε tanḡbεε kulii ḡalese kumεε ḡan pe, na ε ke bake ḡa kaboese man na ε ka too ḡa. Kenanj wole na ε ke yilaa aboo bia kpaakpaa ḡan pou ka do me kpeese man.”

Yesu kegyo dudu lee Wurubuarε gyoori kenj wose man

Luka 13:18-19; Maake 4:30-32

³¹ Kenjte Yesu besewo gyoo dudu wole fa wo nyiaa, “Wurubuarε gyoori kenj yeε ḡḡba danj daale bii peperee kenj ke yeε ḡḡba kpeli bii, kenj balee ηolo ba mo ke duu o wooman ne.

³² Danɓii kei yena bii peperee daasebia pou man. Mɔna nyi akpaa ke da bee na, keɛ bee bese danɓii dinaa keɓ nyi gyebuse ne kɔɓ kaa loo ba asaase do ke tombia man.”

³³ Kenɓe Yesu besewɔ gyɔ dudu fa wɔ nyiaa, “Wurubuare gyoori keɓ yee ngba tee keɓ alo ɲolo ba mo kyakale bodobodo biliɓ tasa dinaa man, kaboena biliɓ keɓ pou korowɔ wuku ne.”

³⁴ Aduya man te Yesu kolosiwɔ fa balanɓ dikpii keɓ pou. ɔ te kolosi nombii daale fa ɲolo keɓ ɔ te gyɔ dudu ya.

³⁵ Kei yele la Wurubuare nombia ɲan ɔ be tɛɛ ɔ dekpɛɓkpɛɓgyɔɔre Yesaya dɔɔ yako see ne kɔɓawɔ ampanɓ. ɔ yakowɔ nyiaa,
“Aduya man te maa kolosi fa wɔ na maa yako
wɔ nombia aweesenɓ ɲan bɔɔ gyenɓ ya,
leenanɓ tɛɛle kewalanɓ tɛɛ ne.”

Yesu kalese ɲalese kumɛɛ dudu keɓ man

³⁶ Kenɓe Yesu loɔ balanɓ dikpii keɓ gbɛɛ te ɔ gyuuwɔ dekpɛɓalanɓ man. ɔ kaseela banɓ kɔɓawɔ ɔ gyanɓ te be yako e nyiaa, “Wola daa dudu keɓ n be gyɔɔ lee ɲalese kumɛɛ ɲan ɲɔɔ tuu wɔɔ keɓ man ne asɛɛ.”

³⁷ Kenɓe Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Walanɓ ɲon ɔ be duu abɔɔ bia kpaakpaa ɲan ne yena manɓ Deniwalanɓ Bu ɲon,

³⁸ wɔɔ keɓ yena tɛɛle kei pou. Abɔɔ bia kpaakpaa ɲan yena Wurubuare gyoori keɓ man bia banɓ. ɲalese kumɛɛ ɲan yena ɔbɔnsam ɲon bia.

³⁹ Te walanɓkum ɲon ɔ be duu ɲalese kumɛɛ ɲan yena ɔbɔnsam ɲon. Kekɛɛɛ tɛɛ keɓ yena

deban otomante kenj. Ban baa kerεε ne yena Wurubuarε kpilala banj.

⁴⁰ Mena kenj bɔɔ yilaa njalese kumεε njan te bɔɔ too njan nε, mena ne gyae la ke kɔnj debanj otomante kenj man.

⁴¹ Manj Deniwalanj Bu njon maa kpila me kpilala lee adido na be kaa yilaa kpene kamase kenj ne yeli walanj ne yεε dukum nε, na nombiakumεεyεera pou lee me gyoori kenj man.

⁴² Wurubuarε kpilala banj baa funj balanj kumεε banj do boalanj degyapaa kenj man. Botɔɔ te baa fae yeesa na baa tao be kela.

⁴³ Mɔna banj be gbεenenj tenεε Wurubuarε siaman nε, baa njalakee njgba weese nε be kya njon gyoori kenj man. Banj be dana denjela anenyiinj dei na, baa tei nideli.”

Yesu kekolosi lee Wurubuarε gyoori kenj wose man

⁴⁴ Kenjte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Wurubuarε gyoori kenj yεε njgba kolo kpaakpaate kenj ke dana koya donj te bɔɔ mo weese tεεle daale man nε. Balee njolo ke gyu kena ke nε, te ɔ desina ke weese nideli. Ke yεε e gyonj gbaa mena dɔɔ ɔ gyuuwɔ ka mo kpene kamase kenj ɔ dana nε yɔɔ, te ɔ moowɔ ke lee tεεle kenanj.”

⁴⁵ Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Wurubuarε gyoori kenj yεε njgba kebudiiri njon ɔ donj ɔ ne gyae kegyanjase kpaakpaa nyinjan waa lee nε.

⁴⁶ ɔ ke gyu ke nyinj kegyanja kpaakpaate nε, ɔ gyuuwɔ ke yɔɔ kpene kamase kenj ɔ dana nε, te ɔ moowɔ ke lee ke.”

47 Yesu besewo yako wo nyiaa, “Wurubuaare gyoori ken yee ngba asawu loora ban boo fun ba asawu do lon man te boo kyan kpebia kprookpoo ne.

48 Ba kena nyi asawu ken te wulu ne, be wonnee ke kon dekenken doo. Be tisiwo kyaa te be toosee kpebia kpaakpaa nyiban do be donase man, te be funii akumee ban pou leki.

49 Mena ne gyae la ke kon wee otomante ken man. Wurubuaare kpilala ban baa kon kaa lese balan kumee ban lee balan kpaakpaa ban man.

50 Na baa fun balan kumee ban do boalan ken ke bee yem ya ne man. Botoo te baa fae yeesa na baa tao be kela.”

51 Kenje Yesu boose wo nyiaa, “E nyii nombia kenja pou asee?” Te be seewo nyi “Ayi.”

52 Kenje Yesu yako wo nyiaa, “Nombii kei nawolo baa nyiaa, mmaraa wolale kamase non o be kasee Wurubuaare gyoori ken nombia gyen na ne, o yee ngba dekpanalan kegyia non o ne kyaa lese wa aboo wolee na benee lee wa aboo deese man ne.”

*Ba ke bee Yesu Nasarete donoo man
Maake 6:1-6; Luka 4:16-30*

53 Yesu ke gyo aduya kenja tan ne, o leewo botoo lan.

54 O ke gyu ka gyo o dee ne, o gyuuwo ka wola wo Wurubuaare nombia bo osom deni man, te o kawola ken doo be popou noo, kenje be boose donja nyiaa, “Alen yaa o nyinja nombia kagyen kei, na don ken o na mo yee gyakolon nombia na nombia dinaana kenja lee?”

⁵⁵ Na kapenta ñon bu yaa yee? Na ɔ naa yena Mɛere yee, na ɔ naabia yena Gyemisi na Gyosefo na Simɔn na Gyuda yee?

⁵⁶ Na daa na ɔ desina kyaa la kebo yee? Alen kitii yaa ɔ nyiŋa mena doŋ kei lee?

⁵⁷ Mena dɔɔ ba te lɛɛ e ya. Kenje Yesu yako wo nyiaa, “Balan ne bu Wurubuare dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre yenaŋ kamase, mɔna ñon gbagba ɔ donɔɔ man balan, na ɔ dekpɛŋalanmantena bee buu na e ya.”

⁵⁸ Te ken ba te lɛɛ Yesu di dɔɔ ya ne, ɔ te yɛɛ gyakolonɔ nombia burum ɔ dɛɛ botɔɔ ya.

14

*Gyoo dinaa Herode ne gyae waa naa Yesu
Maake 6:14-29; Luka 9:7-9*

¹ Mena debaŋ kenanɔ man te gyoo Herode ñon ɔ ne keɛ Galelia tɛɛle dɔɔ ne, nyii Yesu wose man nombia.

² Kenje ɔ yako ɔ tewulɛɛ nyiaa, gyae ke yɛɛ Gyɔn Wurubuare lonɔɔre ñon bese la foŋ lee yeŋ man kɔŋ ne. Mena dɔɔ te ɔ ne tale yɛɛ gyakolonɔ nombia ne.

³ Nawolo nyi gyoo Herode gbagba yele la be kyaŋa Gyɔn te be bake e, te ba moo e ke to deni lee ɔ kegyia Filipo wɛɛle Herodia dɔɔ.

⁴ Kpene ken dɔɔ gyoo Herode be yɛɛ mena yena nyi, Gyɔn yako e nyi gbɛɛ be doo nyi waa mo ɔ kegyia Filipo wɛɛle Herodia yala ya.

⁵ Gyoo Herode gyaewɔ nyi nafa waa ko Gyɔn mɔna ɔ ne yee Gyudatena ban, nawolo nyi bɛɛ

lɛɛ Gyɔn di nyi ɔ yɛɛ Wurubuare dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre e.

⁶ Wee daale gyoo Herode kee di ɔ kalolawee nɛ, Herodia bu alebu kɔŋawɔ kaa sɔe balan ban pou siaman, te yɛɛ gyoo Herode kyeo.

⁷ Mena dɔɔ gyoo Herode kaŋa ntam yako alebu ŋon nyiaa, “Kpene kamase keŋ n gyae nyi maa fa neŋ na, yako na maa fa neŋ.”

⁸ Keŋte alebu ŋon ɔ naa feefuwɔ do ɔ bu nyi waa yako nyiaa, “Mɛɛ gyae n ke kara Gyɔn Wurubuare lɔŋsɔɔre nyee do tasa taŋtaŋalan man fa maŋ debokeiman.”

⁹ Nombia ŋan takaa gyoo ŋon, mɔna ntam keŋ ɔ be kam na balan ban bɔɔ yilaa botɔɔ dɔɔ nɛ, ɔ yela be yɛɛ alebu ŋon kegyaebii fa e.

¹⁰ Mena dɔɔ ɔ yela be gyuuwɔ ke kara Gyɔn nyee deni keŋ man.

¹¹ Keŋte ba moo Gyɔn nyee keŋ do tasa taŋtaŋalan man kɔna alebu ŋon, te ɔ moo ke gyina ɔ naa.

¹² Kenan wɔle te Gyɔn kaseela gyuuwɔ ka mo Gyɔn woo ŋon ke wuu, te be gyuuwɔ ke yako Yesu.

*Yesu kefa balan kakpoŋse banon weenɛ
Maake 6:30-44; Luka 9:10-17; Gyɔn 6:1-14*

¹³ Yesu ke nyii Gyɔn Wurubuare lɔŋsɔɔre yen nɛ, ɔ gyoowɔ debgele man lan yenan daale gyu ke kyaa waagen kooŋ. Balan dikpii keŋ ke nyii nyi ɔ te lam nɛ, te ba leewɔ be donɔɔse man, mo na be nawɔɔ sila e.

¹⁴ Yesu ke tisi lee degbele keŋ man, te ɔ kena balan dikpii keŋ nɛ, be nombia yɛɛ e waraŋase

te ɔ kyɔɔ kaweesetena ban pou boɔ sila wɔ gyu nɛ.

¹⁵ Ke lii balinɔɔ nɛ, Yesu kaseela ban koŋawɔ ɔ gyan kaa yako e nyiaa, “De Gbenɔgyoo, tɛɛ ne yuu te kebo mɔ yɛɛ nɔle nsana ke. Lɔ balan ban gbɛɛ, na baa gyu akuraase nan benaa nɛ man na be kaa gyae kolo lɛɛ di.”

¹⁶ Kenɛte Yesu yako wɔ nyiaa, “Tekaboena nyi baa ta ya. Emɛɛ gbagba e gyae kolo fa wɔ na baa di.”

¹⁷ Botɔɔ te ɔ kaseela ban yako e nyiaa, “Bodobodose abiliŋ anon na kpebia bala pɛ te de dana.”

¹⁸ Kenɛte Yesu yako wɔ nyiaa, “E mo na kɔna man.”

¹⁹ Te ɔ yela balan ban tisiwɔ kyakee tɛɛle man. Kenɛte Yesu moo bodobodose anon na kpebia bala ban, te ɔ gyinaa ɔ nyee adido te ɔ fanewɔ do Wurubuarɛ nɔɔ, te ɔ kerɛɛ na te ɔ moo na fa ɔ kpilala ban, te ban mɔ moowɔ kpeɛɛ balan ban.

²⁰ Balan ban pou diiwɔ baa, te be tɔɔsee weenɛɛ buruburu akan nan na, be nyina donase kufu ala (12).

²¹ Balan ban boɔ di weenɛɛ nan nɛ, be yaanɔɔle gyae ke yɛɛ nɔgba baala kakponɛ banon (5000) nɛ. Ba te kala ala na bia kpu ya.

Yesu keta loŋ dɔɔ

Maake 6:45-52; Gyɔn 6:15-21

²² Debokenan man te Yesu yela ɔ kaseela ban gyoowɔ degbele man kyan gbɛɛ gyu boo ken dingyin na waa nyin lɔ balan ban gbɛɛ.

23 Yesu ke lo balan ban gbɛɛ tan nɛ, ɔ gyuuwo bula dɔɔ waagen ɔ kaa fane. Kelii balinɔɔ nɛ, na Yesu waagen kaa la botɔɔ.

24 Deban kenan na degbele ken te lii lem, na felin dinaa daale mɔ ne gyoo degbele ken wosi lon ken dɔɔ.

25 Tɛɛ kɛɛ bee kena nɛ, Yesu tɛɛwɔ lon ken dɔɔ ɔ ne gyu ɔ kaseela ban gyan.

26 ɔ kaseela ban kena e ɔ donɛɛ lon ken dɔɔ ɔ ne kon nɛ, be wɔɛ loɔ wɔ gbaa. Kenɛte be kpa “ɔ yɛɛ woo e,” te be fae yeesa nawolo nyi gyakolon te kyan wɔ.

27 Debokenan man te Yesu kolosiwɔ fa wɔ nyi, “ɛ nyin konɔɔ, ɛ na yee ya, man e.”

28 Botɔɔ te Pita yako e nyiaa, “Me Gbenɔgyoo, akpaa nyan e na, yela maa ta lon ken dɔɔ kon n gyan.”

29 Kenɛte Yesu yako e nyiaa, “Kon” te Pita leewɔ degbele ken man ta lon ken dɔɔ ɔ ne gyu Yesu gyan.

30 Mɔna Pita kena mena ken felin ken ne gyoo lon ken dɔɔ nɛ, gyakolon gyoo e te ɔ fiasɛɛ ɔ na gyoo lon ken man. Kenɛte ɔ fae yeesa nyiaa, “Me Gbenɔgyoo, lɛɛ man!”

31 Debokenan man te Yesu teneɛ ɔ nyinmaa kyan e te ɔ yako e nyiaa, “Baale, n kelɛɛdi ta boo ya. Weera dɔɔ te n lɛɛ man anmaaren n konɔɔ man?”

32 Yesu na Pita ka gyen gyoo degbele ken man nɛ, te felin ken tinaa kegyɔ yela.

33 Botɔɔ te ban be doo degbele ken man nɛ, korowɔ bun Yesu nawɔɔtɛɛ te be yako e nyiaa, “Nyan yena Wurubuare bu non ampan.”

³⁴ Be ka tonj boo kenj ne, be gyuuwo kelii tɛele kenj bɛɛ baake ke Genesareti ne dɔɔ.

³⁵ Balanj banj be kyaa tɛele kenanj dɔɔ ka gyenj nyi Yesu nonanj ne, be kpiliwo gyu ke yako donɔɔse njan pou kyaa botɔɔ yenanj ne. Mena dɔɔ balanj moo be kaweesetena pou konj Yesu gyanj.

³⁶ Kenjte be waase e nyi waa yela kaweesetena banj ka mo be nyinjmaase tina ɔ kegba nɔɔbii panpanj bo gba. Te banj pou bɔɔ tina ɔ kegba kenj ne, wose yɛɛ wo donj.

15

Yesu kawola lee Gyudatena gbɛɛnej man

Maake 7:1-13

¹ Kenjte Farasiitena na Gyudatena mmaraa wolala banj baale korowo lee Gyerusalem donɔɔ man gyu ke bɔɔse Yesu nyiaa,

² “Weera dɔɔ te n kaseela banj bee di da benenj amanberɛse dɔɔ ya? Nawolo nyi bɔɔ ne faafo be nyinjmaase njgba mena kenj da benenj amanberɛse nawolo ne pete baa di ya!”

³ Kenjte Yesu tiranɔɔ fa wo nyiaa, “Weera dɔɔ te emɛɛ mo, lee ɛ benenj amanberɛse dɔɔ te ɛ bee di Wurubuare mmaraase dɔɔ ya?”

⁴ Nawolo nyi Wurubuare yakowo nyiaa, “Bu n kya na n naa, te nyanj non n falaa n kya yaa n naa na, kaboena nyi baa ko nej.”

⁵ Mɔna emɛɛ ne yako nyiaa, “Akpaɛ njolo de yako ɔ kya yaa ɔ naa nyi, ‘Kpene kenj nafa me dana maa fa nej ne, yɛɛ Wurubuare wui.’”

⁶ Mena dɔɔ be kaboena nyi ɔtenate waa mo kpene kenanj fa ɔ lolala ya. Nne na ɛ ne yako

baa nyi otenate na bu o kya na o naa na waa yee kpene ken kaboena nyi waa yee fa wo ne ya. Kei nawolo baa nyi lee e benen amanberese doo, e te bee kpene ken Wurubuaere kpa yaa yee ne.

⁷ Emee ban e na beo e wose, Wurubuaere nombia nan o be tee o dekenkpenkyooore Yesaya doo yako see lee e wose man ne yee ampan. O yakowo nyiaa,

⁸ 'Balan kewo na mo be noo bo yako nyi bee bu man,
muna be konoose man na, boo na mo man yee kolo ya.

⁹ Bee som man bo yakaa, nawolo nyi mmaraase nan denibalan gbagba be kyaa yee ne, nan te bee mo wola balan beo wo nyi ne yee man Wurubuaere mmaraase na.' "

Kpene ken ne yee walan ayimee

Maake 7:14-23

¹⁰ Kenje Yesu besewo baake balan ban pou kon o gyan te o yako wo nyiaa, "E popou e tei me gyan, na e ke nyii nombia kenja man nideli.

¹¹ Na kpene ken na gyoo walan nooman ne ne yee na e ayimee ya, muna kpene ken na lee o nooman ne, ken ne yee na e ayimee."

¹² Kenje Yesu kaseela ban konawo o gyan kaa boose nyiaa, "Ngba n gyen nyi deban ken Farasiitena ban be nyii nombia nan na, te yee wo gyon ya?"

¹³ Kenje Yesu tiranoo fa wo nyiaa, "Dan kamase ken ka te yee nyi me kya non o kyaa adido ne duu na ke ya na, waa kulu ke na ke lila pou ke leki.

14 Ε tina Farasiitena benaη yela botoo, be yeε ηγβα siayeλεεsatena ban bεε wola siayeλεεsatena gbεε νε. Akpaa siayeλεεsate na wola siayeλεεsate gbεε νε, be bala pou baa kaa yala boo man bo.”

15 Botoo te Pita yako e nyiaa, “De Gbenjyoo, lese dudu kei aseε fa daa.”

16 Kenjete Yesu boose o kaseela ban nyiaa, “Ken doo emεε mo nyeeya ta yem?”

17 Ken doo ε ba gyeη nyi kpene kamase ken da gyoo walaη nooman na, ne gyu ka gyoo o dubulu man na ke ta bese lee o wose man yee?

18 Mona nombii kamase ken na lee walaη nooman νε, na lee bo o konoo man, te ken ne yeε na e ayimεε.

19 Nawolo nyi walaη konoo man te nombiakumεε ηγβα, balaη kako, na yale kewoleε na kafon na ημεelen na balaη noo kekerεε na balaη yela kewoleε na lee.

20 Mena aboo kenja ne yeε na walaη ayimεε, mona akpaa ηolo te faafo o nyinmaase pete waa di ya νε, ke bεε yeε e ayimεε ya.”

Alo ηolo ke λεε Yesu di Maake 7:24-30

21 Yesu ka lee botoo νε, o wona o wose lee botoo gyu Tae na Sidon donoose ηan yenaη.

22 Kenjete Kaanan alo ηolo leewo botoo yenaη konj Yesu gyaη kaa wii fa e nyiaa, “Me Gbenjyoo, gyoo Defidi o naanabii, wii me waranase! Felinkum doo me bu alebubii man, te keε naase e diyem nideli.”

23 Mɔna Yesu te yako daale ya. Mena doo ɔ kaseela ban waase e nyiaa, “Lo alo non gbɛɛ na waa ta, nawolo nyi ɔ ne fae yeesa to daa denjela.”

24 Kenje Yesu yako alo non nyiaa, “Iseraetena ban boɔ yoo Wurubuaɛ gbɛɛ ne baagen gyan te Wurubuaɛ kpila man.”

25 Mɔna alo non koɔawɔ kaa bun Yesu nawoo tɛɛ waase e nyiaa, “Me Gbenjyoo, lɛɛ man!”

26 Kenje Yesu yako alo non nyiaa, “Tekaboena nyi baa mo bia weenɛɛ fa babaase ya.”

27 Botoo te alo non mo sɛɛwɔ nyiaa, “Ayi, me Gbenjyoo, doo mena, mɔna babaase baa tale fiu weenɛɛ nan be gbenjyoo ne dii te nɛɛ yale tɛɛle man nɛ di.”

28 Kenje Yesu yako alo non nyiaa, “Alo n kelɛɛdi boe. Kpene ken n ne gyae nɛ, dɛɛkon mena fa nenj.” Debokenan man te ɔ bu non kawee tanawɔ.

Yesu kekyɔ balan burum kawese

29 Yesu ka lee botoo nɛ, te ɔ tɛɛwɔ na Galelia boɔ ken noɔ noɔ. Kenje ɔ gyuuwɔ ka gyen bulabii daale gyu ke kyaa ke doo.

30 Balan burum moo be kaweesetena kon ɔ gyan. Kawese nɔgba ban be nawoo ba yekee, na ban be sia be yeɛɛ na otakasese na omumuuse na kawese kpookpoo nɛ. Kenje Yesu kyoo be popou.

31 Balan ban kena nyi ban be nawoo ba yekee ne tɛɛ, te omumuuse ne kolosi te otakasese wose ne yeɛ wo don, te siayɛɛsatena sia ne

naa ne, doo be nɔɔ. Kenje ba lese Iseraetena Wurubuare non yele.

Yesu kefa balan kakponse banaara weeneε
Maake 8:1-10

³² Kenje Yesu baake ɔ kaseela ban kɔn ɔ gyan te ɔ yako wɔ nyiaa, “Balan kewɔ nombia dana man waranase, nawolo nyi gyen weeya kpaakpaa atoro yaa nɔba be kyaa me gyan te be te dii ta kolo ya ne. Mɔɔ ne gyae maa lo wɔ gbεε na tanam ya, nawolo nyi be sia de kaa biri wɔ gbεεnaa man.”

³³ Botɔɔ te ɔ kaseela ban boose e nyiaa, “Alen yaa dee nyin weeneε fa balan burum kewɔ nɔle nsana kebo?”

³⁴ Kenje Yesu boose wɔ nyiaa, “Bodobodose anɔn te ε dana?” Te be tiranɔɔ fa e nyi, “Bodobodose nyetoro na kpebia buruburu akalansεε baale te de dana.”

³⁵ Kenje Yesu yela balan ban tisiwɔ kyakee tεεle man.

³⁶ ɔ moo bodobodose nyetoro nan, na kpebia ban te ɔ fanewɔ fa Wurubuare karan, te ɔ kerεε na mo fa ɔ kaseela ban. Kenje ɔ kaseela ban mo moo na kpeleε balan ban.

³⁷ Balan ban pou diiwɔ baa. Te ɔ kaseela ban toose buruburu akan nan na, be nyina donjase nyetoro.

³⁸ Balan ban bo di weeneε nan ne, be yaanɔɔle yeε baala kakponse banaara (4000). Ba te kala ala na bia kpu ya.

³⁹ Yesu ke lo balan ban gbεε tan ne, ɔ gyoowɔ degbele man te ɔ gyuu tεεle ken beε baake ke nyi Magadan ne dɔɔ.

16

Gyudatena kegyiise ne gyae nyi Yesu waa yee gyakolon nombia

Maake 8:11-13; Luka 12:54-56

¹ Wee daale ne, Farasiitena na Sadukiitena kɔŋawɔ Yesu gyan kaa teese e ɔ nooman nyi waa yee gyakolon nombia wola wɔ, na kawola nyi ɔ lee Wurubuare gyan ampan.

² Kenje Yesu tiranɔ fa wɔ nyiaa, “De lii balinɔ te noma yasɛɛ na e ne tale naa yako nyi, tɛɛ de naa na weese waa gyɔ.

³ Te nebo mɔ na, e ne tale keɛ noma dinɔ yako nyi gyɛn ɔga waa nɛɛ. E ne tale keɛ noma na e kawola kpene ken gyae ke kɔn. Mɔna nombia nan ne yee deban kei man ne, e bɛɛ tale wola ne man ya.

⁴ Emɛɛ gyɛn wee kei balan, e yee balan kumɛɛwɔ te e bee yee Wurubuare ya. E ne gyae nyi maa yee gyakolon nombia e kena, mɔna mɔɔ gyae maa yee gyakolon nombia kamase wola non kpu na nan be kɔn Wurubuare dekpɛnkɛngyɔɔre Gyona dɔɔ ne ya.” Kenje Yesu leewɔ be gyan lan tina wɔ yela.

Yesu ke faree ɔ kaseela lee Farasiitena na Sadukiitena wose man

Maake 8:14-21

⁵ Yesu na ɔ kaseela ka ton gyu boo ken dingyin ne, ɔ kaseela ban wolee bodobodo ka mo bo.

⁶ Kenje Yesu faree wɔ nyiaa, e keɛ e wose man nideli lee Farasiitena na Sadukiitena wose man. Nawolo nyi be dinɔ yee nɔgba tee ken bɛɛ mo do bodobodo man te keɛ koro ne.

⁷ Mena dɔɔ ɔ kaseela ban bɔɔse dɔɔɔ nyiaa, “Keɔ de ta mo bodobodo kɔɔ dɔɔ ya te ɔ ne yako mena nombia keɔɔ yaa?”

⁸ Na Yesu ta gyeɔɔ kpeɔ keɔ be kolosi na dɔɔɔ ne te ɔ yako wɔ nyiaa, “E keɔeɔdi ta boo ya. Weera dɔɔ te e ne kolosi nyi e ta mo bodobodo tela ya?”

⁹ Mena dɔɔ e seɔ e te nyii ta me nombia man yee? E beɔ tɔɔse bodobodose anɔɔ ɔɔɔ mɔɔ keɔeɔ fa balan kakpɔɔse banɔɔ, na ɔɔɔ bɔɔ dii kaase te e be tɔɔsee wulu dɔɔɔɔ ne yee?

¹⁰ Yaa e beɔ tɔɔse bodobodose nyetooro ɔɔɔ balan kakpɔɔse banaara be dii, na ɔɔɔ bɔɔ dii kaase te e be tɔɔsee wulu dɔɔɔɔ ne yee?

¹¹ Weera dɔɔ te e ta gyeɔ nyi na bodobodo wose man nombia yaa mee kolosi fa ɔɔɔ ya? Mɔɔɔ e keɔ e wose man nideli lee Farasiitena na Sadukiitena wose man. Be dinɔɔ yeɔ ɔɔɔba tee keɔ beɔ mo do bodobodo man te keɔ koro ne.”

¹² Botɔɔ te ɔ kaseela ban gyeɔɔwɔ nyi, na tee keɔ ne yeli bodobodo na koro ne yaa ɔ ne yako wɔ nyi baa keɔ ba wose man nideli na ke ya. Mɔɔɔ Farasiitena na Sadukiitena nombia ɔɔɔ beɔ wolo ne yaa ɔ ne yako wɔ.

*Pita keyako nyi Yesu yena nyeeɔeɔre ɔɔɔ
Wurubuaɔe be yako see nyi waa kɔɔ ne
Maake 8:27-30; Luka 9:18-21*

¹³ Yesu na ɔ kaseela ban ka gyoo Kaesaria Filipi teɔeɔ man ne, ɔ bɔɔse ɔ kaseela ban nyiaa, “Balan ne kolosi ma wose man nombia na be kpa man Deniwalan Bu ɔɔɔ yena amɔ?”

14 Kenje ɔ kaseela ban tiranɔɔ nyiaa, “Balan baale kpa nyan yena Gyɔn Wurubuare lonsoore non. Baale mo kpa nyan yena Wurubuare dekenkpenjgyɔɔre Elia, te baale mo kpa nyan yena Wurubuare dekenkpenjgyɔɔre Gyeremia, yaa Wurubuare akpenkpenjgyɔɔra ban man ɲolo.”

15 Botɔɔ te Yesu boose wo nyiaa, “Emɛɛ mo de? E kpa man Deniwalan Bu non yena amɔ?”

16 Botɔɔ te Simɔn Pita tiranɔɔ nyiaa, “Nyan yena Kristo, nyeeleere non Wurubuare be yako see nyi waa kɔn nɛ. Wurubuare non ɔ kyaa kekpaakekpaa nɛ Bu.”

17 Kenje Yesu yako e nyiaa, “Gyona bu Simɔn, nyan na nyeebam, nawolo nyi na deniwalan lese na nombia kenja wola neɲ ya, mona me kya non ɔ kyaa adido nɛ lese na ɲa wola neɲ.

18 Mena doo mɛɛ yako neɲ nyiaa, nyan yena Pita, te n yeke kenan aseɛ yena nyi boe. Nyan boe kei doo te maa baake me balan pou yilaa. Te yeɲ gba koran be gyae ke tale di be doo ya.

19 Maa mo Wurubuare gyoori ken safowaase do n nyinmaa man. Kpene kamase ken nyan ke gyɔ ke dowoe teeke kei doo nɛ, baa gyɔ ke dowoe adido, te kpene kamase ken nyan ke booli ke teeke kei doo nɛ, baa booli ke adido mo.”

20 Kenje Yesu faree ɔ kaseela ban nyi, be na yako walan kamase nyi non yena nyeeleere non Wurubuare be yako see nyi waa kɔn nɛ ya.

*Yesu kekolosi lee ɔ yeɲ na ɔ keforj wose man
Maake 8:31–9:1; Luka 9:22-27*

²¹ Lee deban kenan pou ne, Yesu fiasεε ɔ na lese nombia njan aseε fa ɔ kaseela ban nyiaa, “Kaboena nyi maa gyu Gyerusalem donɔɔ man, na me kaa naa diyem nideli Gyudatena kegyiise na Wurubuarε saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wolala ban nyinmaa man. Baa ko man, mɔna weeya atoorote ken man na, Wurubuarε waa gyusu man lee yen man.”

²² Botɔɔ te Pita moo Yesu lee yenan te ɔ tɔɔ e nyi, “Me Gbenjyoo, na yako mena ya. Wurubuarε dεε mo kenja gyu lem. Kenja na kɔn n dɔɔ korakora ya.”

²³ Botɔɔ te Yesu gεεsewɔ keε Pita te ɔ yako e nyiaa, “ɔbonsam, ta lee me gyan! N ne gyae n ke tɔ man gbεε. Nawolo nyi na Wurubuarε kegyaebii te n na gyuen ya, mɔna denibalan kegyaebii te n na gyuen.”

²⁴ Kenje Yesu yako ɔ kaseela ban nyiaa, “Akpaɔ nolo ne gyae waa sila man na, ɔ na yεε kpene ken njon gbagba ne gyae ya, mɔna waa mo ɔ ɔpanɔan ken seele, na waa sila man wee kamase.

²⁵ Nawolo nyi walan kamase njon ɔ ne gyae waa lεε njon gbagba nyeedon na, ke gyae ka lee ɔ nyinmaa man. Mɔna walan kamase njon ɔ nyeedon da lee ɔ nyinmaa man lee man Yesu na me nombia dɔɔ ne, waa bese nyin ke.

²⁶ Akpaɔ nolo de nyin tεele kei dɔɔ abɔɔ pou te ɔ nyeedon da lee ɔ nyinmaa man na, won tɔnɔɔ te waa nyin? Yaa won te walan waa tale mo kyεεkee na ɔ nyeedon?

²⁷ Man Deniwalan Bu njon na me kpilala dεε lee adido kɔn me kya Wurubuarε gyoorobiiri

man, na me kaa tɔ walaŋ kamase kom lee ɔ tom keŋ ɔ be yeε ne man.

²⁸ Ampan yaa meε yako ŋon ε ke nyii nyiaa, baale seŋεε ε man kebo keŋ bɔɔ gyae baa yeŋ ya, kelii debaŋ keŋ maŋ Deniwalan Bu ŋon maa lese ma wose wola me gyoorobiiri man.”

17

Yesu wose kekyεεkee

Maake 9:2-13; Luka 9:28-36

¹ Weeya looro wɔle ne, Yesu moo Pita na Gyemisi na ŋon Gyemisi ɔ naabu Gyon kpu na ɔ wose te be gyuuwɔ bula dinaa daale dɔɔ baagen.

² Be ka seŋ botɔɔ ne, karatetee dokolon te Yesu wose kyεεkeewɔ be siaman. Na ɔ sia gbεε ne ŋalakee ŋgba weese ne, te wa abɔɔ ŋan ɔ doona ne bese abɔɔ wolomεε futututu na ŋεε ŋalakee polepolepole.

³ Debokenan man te Mosesi na Elia kaa bεεwɔ lee be dɔɔ, te be kolosiwɔ na Yesu.

⁴ Kenje Pita yako Yesu nyiaa, “De Gbenɔgyoo, dei ŋgba daa mɔ be kɔŋ kebo ne. Nyi akpaa n ne gyae na, yela dεε ban kefεεse atooro kebo. N wui daale, Mosesi wui daale te Elia mɔ wui daale.”

⁵ Pita ke gyakaa ɔ ne kolosi ne, te ŋɔma ŋελεŋελεε ŋaale kaa wuuwɔ be dɔɔ. Kenje be nyii nɔɔwoya ŋaale lee ŋɔma ŋan man nyiaa, “Kei yena me bu ŋon meε gyae e lee me konɔɔ man te ɔ na gyoo me sia, ε nyii e.”

⁶ ɔ kaseela ban ke nyii nɔɔwoya keŋa ne, gyakolon gyoo wɔ te be tisiwɔ bunji tεεle man.

⁷ Kenje Yesu kaa mo ɔ nyinmaa tina wo te ɔ yako wo nyiaa, “E koro, e na yee ya.”

⁸ Be ka koro gyina be sia ne, ba te naa nolo kpu na Yesu ya.

⁹ Be ke tisi lee bula kenj doo beɛ konj ne Yesu too wo kiinj nyiaa, “E na yako walan na walan kpene kenj e be naa ne ya, kelii debanj kenj Wurubuare waa gyusu manj Deniwalanj Bu non lee yenj man.”

¹⁰ Kenje ɔ kaseela banj boose e nyiaa, “Weera doo te Gyudatena mmaraa wolala banj ne yako nyi, kaboena nyi Elia waa tangbeɛ konj pena nyeelɛere non Wurubuare be yako see nyi waa konj ne ke konj?”

¹¹ Kenje Yesu yako wo nyiaa, “Ke doo mena nyi Elia waa tangbeɛ nyeelɛere non konj na ɔ kaa desina kpene kamase see ngba na kedoobii ne.”

¹² Mona mee yako non baa nyi Elia tanj wulaa konj lanj mona balan ta gyenj e ya, te be yee e kpene kamase kenj beɛ gyae. Mena mo te manj Deniwalanj Bu non maa naa diyem be nyinmaa man.

¹³ Botoo te ɔ kaseela banj gyenawo nyiaa, Gyon Wurubuare lonsoore non wose man nombia yaa ɔ ne yako ne.

Yesu kekyo tobaale non ɔ na wee keleuleuse ne Maake 9:14-29; Luka 9:37-43

¹⁴ Ba ke konj kaa gyoo balan burum banj man ne, balee nolo kaa tisiwo bunj Yesu nawootɛ,

¹⁵ te ɔ yako e nyiaa, “Me Gbengyoo, wii me bu kei waranjase fa manj. ɔ na wee keleuleuse,

te ɔ ne naa diyem nideli mɔ. Ne kyaa kuu e lo boalan yaa lon man.

¹⁶ Ma moo e kɔn n kaseela ban gyan, mona ba te tale kyɔ e ya.”

¹⁷ Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ao! Emɛɛ gyɛn balan ban ε bɛɛ lɛɛ man di ya, te ε yɛɛ balan kumɛɛwɔ. Weeya aɲmon te kaboena nyi maa kyaa ε gyan, na maa nyin konɔɔ fa non?” Kenɛte ɔ yako balee non nyiaa, “Mo n bu non kɔna man.”

¹⁸ Kenɛte Yesu fae felinkum ken te ka leewɔ bu non man, te ɔ kawee tanawɔ debokenan man.

¹⁹ Kenan wɔle te Yesu kaseela ban gyuuwɔ ɔ gyan, te be baake e lee yenan boɔse e nyiaa, “Weera dɔɔ te daa te tale gegi felinkum ken lee bu non man ya?”

²⁰ Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Nawolo nyi ε kelɛɛdi ta boɔ ya. Mɛɛ yako non ε ke nyii nyiaa, nyi akpaa ε kelɛɛdi yɛɛ peperee nɔba kefaabii koran nɛ, nafɔ ε ke tale yako bula kei nyiaa, ‘Kulu lee kebo ke yala nne’ te ke gyae ke kɔn mena. Te kolo be kyaa ken nyi ε be gyae ε ke tale yɛɛ ya.”

²¹ Mona mena felinkumɛɛ kenɔa dinɔɔ dɔɔ nɛ, kefane na nɔokebake kaagen te n ke tale mo gegi na.

*Yesu kekolosi ɔ yɛn wose man bela
Maake 9:30-32; Luka 9:43-45*

²² Deban ken be popou be kɔn kaa gyanee Galelia tɛɛle man nɛ, Yesu yako ɔ kaseela ban nyiaa, “Baa lese man Deniwalan Bu non fa balan,

²³ na baa ko man, mɔna weeya atoorote keŋ ne, Wurubuaɛ waa gyuusuu man lee yeŋ man.” Botɔɔ te dekokɔrɔkɔɔ kyaŋa ɔ kaseela ban.

²⁴ Yesu na ɔ kaseela ban ke kɔŋ kaa gyoo Kapanum donɔɔ man ne, balan ban bɛɛ lɛɛ lempoo Wurubuaɛ ɔsom deni dinaa keŋ man ne, kɔŋawɔ kaa boɔse Pita nyiaa, “Ɛ gbenjgyoo ŋon bɛɛ tɔ Wurubuaɛ ɔsom deni dinaa lempoo keŋ yee?”

²⁵ Keŋte Pita tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, ɔ ne tɔɔ. Pita ke kɔŋ kaa gyoo dekpanalan man pɛ ne, Yesu tangbɛɛ la kolosi na e te ɔ boɔse e nyiaa, “Simɔn, sena yɛna nya agyueŋ? Balan bomɔ gyay te tɛɛle kei dɔɔ gyoonɛŋ ne lɛɛ lempoo lee? Donɔɔsetena gyay yaa ŋɔɔla gyay?”

²⁶ Te Pita tiranɔɔ nyiaa, “Ŋɔɔla gyay te bɛɛ lɛɛ.” Keŋte Yesu yako e nyiaa, “Akpaɛ mena na donɔɔsetena te nyiŋ ba wose.

²⁷ Mɔna keŋ dɔɔ ne gyae nyi daa na wɔ ke yala dɔŋa dɔɔ ya ne, mo n darawaa na n ke gyu boo man ke lɔ. Kpebii gyangbate ŋon n ke kyan ne, n wola ɔ nɔɔ na n kena kɔba keŋ gyae ka yee daa na neŋ wui lempoo keŋ ketɔ. Lese ke na n ka mo gyina wɔ.”

18

Amɔte kela na ɔ dɔɔ Wurubuaɛ gyoori keŋ man?

Maaŋe 9:33-37; Luka 9:46-48

¹ Mena deban kenan man ne, Yesu kaseela ban kɔŋawɔ ɔ gyay kaa boɔse e nyiaa, “Amɔte yɛna walan kegyia Wurubuaɛ gyoori keŋ man?”

² Kenje Yesu baake biikyaabii ḡolo kaa sen ḡe siaman,

³ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Ampan yaa mɛɛ yako ḡon ε ke nyii nyiaa, akpaa ε te kyεεkee ε dinɔɔ na ε ke yɔkɔse ε wose yεε ḡgba bia ya nε, ε be gyae ε ka gyoo Wurubuare gyoori ken man ya.”

⁴ Mena dɔɔ walaḡ kamase ḡon ɔ yɔkɔse ɔ wose ḡgba biikyaabii kei nε, ḡon yena walaḡ kegyia Wurubuare gyoori ken man.

⁵ Te walaḡ kamase ḡon ɔ lεε biikyaabii kei dinɔɔ ma yele man na, maḡ yaa ɔ lεεwɔ.

⁶ Mɔna walaḡ kamase ḡon ɔ yeli bia buruburu kεwɔ baḡ bɔɔ lεε maḡ di nε man ḡolo de yεε dukum nε, kenan ḡa nyi akpaa ba mo boe dinaa dinaa kpan ɔ wɔḡe man, te be fuḡ e do εpo man na dei kela.

⁷ Emεε balan baḡ ε kyaa tεεle kei dɔɔ nε ε laako lee abɔɔ ḡan ne yeli balan ne yεε dukum nε dɔɔ. Kaboena nyi mena abɔɔ kenḡa dεε kɔḡ, mɔna nyan walaḡ ḡon ḡe gyae ke ta n dɔɔ kɔḡ nε nyaa laako.

⁸ Nyi akpaa n nyinmaa yaa n nae ne yele la te n ne yεε dukum na kara ke leki. Nawolo nyi, dei nyi nya lee kadeḡ na n ka gyoo Wurubuare gyoori ken man, kela nyi baa mo neḡ nyinmaase ala yaa nawɔɔ ala ka do boalan ken ke bεε yem ya nε man.

⁹ Te akpaa nyi n sibii ne yele la te n ne yεε dukum na kulu ke leki. Dei nyi nya mo sibii dokolon gyoo Wurubuare gyoori ken man, kela nyi baa mo neḡ na n sia ala ka do boalan ken ke bεε yem ya nε man.

Nam non o ba yoo ne dudu

Luka 15:3-7

¹⁰ Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa, e kee nideli nyi e be kee balan kewo ban boo lee man di te boo yokose ba wose ngba bia ne nyi be man nolo yee walan yakaate e ya. Mee yako non baa e ke nyii nyiaa, mena balan kewo dana Wurubuare kpilala ban ba senee me kya Wurubuare non o kyaa adido ne siaman, bee fane fa wo deban kamase.

¹¹ Man Deniwalan Bu non koe me kaa lee ban boo yoo Wurubuare gbese man ne nyee.

¹² Kenje Yesu boose wo nyiaa, sena te e na gyuen lee nombia kenja man? Akpaa nolo dana namense sononon (100) te be man dokolon da yoo na won te o ne yee? O be gyae waa tina sononaara na kufu kadaale (99) ban yela bula doo botoo, na waa ta keo non o ba yoo ne kaboena waa naa e yee?

¹³ Ampan yaa mee yako non nyi akpaa o naa e na, o sia na gye o doo nideli kela sononaara na kufu kadaale ban be ta yoo ya ne.

¹⁴ Mena mo te e kya non o kyaa adido ne, bee gyae nyi balan ban boo lee man di ne, be man nolo dee yo ya.

Mena ken emee na n doo non o be yee nen

dukum ne e ke kyaa

¹⁵ Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa, akpaa n doo Kristo baale de yee nen nombiikum na, gyu o gyan na n kaa boose e. Mona yela ka ke yee emee na e e bala nombia. Akpaa o nyii nen na, n te tale baa besena e kon gbese kpaakpaate doo.

16 Mɔna nyi akpaa ɔ te nyii nen ya na, mo Kristo baale dokolon yaa balan bala kpu na n wose na ε ke gyu ɔ gyan. Kei gyae ke yela n ke nyin adansɛɛtena bala yaa batooro nombia nenan man, nɔba mena ken Wurubuare nombia ne yako nɛ.

17 Akpaa ɔ bɛɛ ɔ te nyii non ya nɛ, kenan na baake e n tebia Kristotena dikpii ken gyan. Te akpaa ɔ bɛɛ ɔ te nyii ban mo ya nɛ, kenan na kɛɛ e nyi ɔ yɛɛ walan non ɔ ba gyen Wurubuare ya, yaa ɔ yɛɛ dukumyɛɛre e.

18 “Ampan yaa mɛɛ yako non ε ke nyii nyiaa, kpene kamase ken ε gyɔ ke dowoe tɛɛle kei doo nɛ, na ba te gyɔ ke dowoe adido, te kpene kamase ken ε booli ke tɛɛle kei doo nɛ, na ba te booli ke adido mo.”

19 “Te mɛɛ yako non baa bela nyiaa, kpene kamase ken ε man balan bala de yɛɛ noɔdokolon sen ke doo fane tɛɛle kei doo na, me kya non ɔ kyaa adido nɛ waa yɛɛ ke fa non.”

20 Nawolo nyi botoo ken balan bala yaa balan batooro de gyanee ma yele man na, me kpuɛ na wo.

Betabonmon te kaboena nyi baa mo walan dukum kyɛɛ e

21 Kenɛte Pita konawo Yesu gyan kaa boose e nyiaa, “Me Gbenɔgyoo, betabonmon te me doo de yɛɛ nombiikum me doo na te maa mo kyɛɛ e? Maa mo kyɛɛ e betabonyetooro?”

22 Kenɛte Yesu tiranoɔ fa e nyiaa, “Koa, na betabonyetooro ya, mɔna betabosonotooro na kufu akpen nyetooro (70 x 7).”

23 Kenje ɔ yako wɔ nyiaa, “Nne te Wurubuaere gyoori kenj doo. Ke yee ngba gyoo non ɔ ne gyae nyi non na ɔ tewulee ke kyaa, na baa kee koma nan be dana e ne.

24 Be ka beta fiasse bee gyoo ne man ne, te ba moo tobaale non ɔ dana e kom koba na nsendee ya ne kona e.

25 Kenj tobaale non te nyinj koba kenj waa to ya doo ne, ɔ gbengyoo non yako wɔ nyi baa mo non na ɔ weele na ɔ bia na wa aboo nan pou ɔ dana ne ke yoo, na baa mo kaa to kom kenj.

26 Kenje ɔ tobaale non tisiwo bunj ɔ nawoo tee waase e nyiaa, ‘Nyi konoo fa man, maa to nej kom kenj pou.’

27 Botoo te ɔ nombia yee ɔ gbengyoo non waranjase, te ɔ moo kom kenj pou kyee e te ɔ tina e yela nyi waa ta.

28 Mɔna mena tobaale nonan ka lee botoo ne, ɔ ke gyanee na ɔ doo nolo non ɔ dana e kom bii daale ne. Botoo te tobaale non loowo kyanj ɔ doo non wɔne man te ɔ yako e nyiaa, ‘To man ma kom kenj pou n dana man ne?’

29 Kenje ɔ doo non mo tisiwo bunj ɔ nawoo tee waase e nyiaa, ‘Me doo nyinj konoo fa man maa to nej n kom kenj pou.’

30 Mɔna tobaale non bee, te ɔ yela ba moo ɔ doo non keto deni nyi waa doo botoo, kelii debanj kenj waa to e ɔ kom kenj pou.

31 Tewulee akanj banj kena mena ne takaa wɔ nideli, kenje be gyuuwo ke tolee nombia nan pou fa be gbengyoo non.

32 Botoo te be gbengyoo non baake tobaale

ηον te ɔ yako e nyiaa, ‘N yεε walaŋkum ηolo e. Nyaη waase maη te ma moo n kom keη n dana maη ne pou kyεε neη.

³³ Wonη dɔɔ te nyaη mɔ n te wii n dɔɔ ηon waraηase, ηgba mena keη maη be wii neη ne ya?’

³⁴ Mena dɔɔ ɔ gbεηgyoo ηon gyeηa baη, te ɔ yela ba moo tobaale ηon ketɔ deni na waa naa diyem kelii debaη keη, ηon mɔ waa tɔ ɔ koma ηaη ɔ dana e ne pou.

³⁵ Mena dɔɔ εmεε baη ε ta mo ε tebia nombiakumεε kyεε wɔ lee ε konɔɔse man ya ne, mena te me kya ηon ɔ kyaa adido ne waa yεε ηon.”

19

Yesu kawola lee yale kebεε wose man

¹ Yesu kekolosi nombia keηa pou taη ne, ɔ leewɔ Galelia tεele man gyu Gyudia tεele man, Gyɔɔdan boo keη diηgyiη.

² Balaη burum sila e gyu botɔɔ te ɔ kyɔɔ wɔ be kawεese pou.

³ Keηte Farasiitena baale koηawɔ be kaa teese ɔ nɔɔman te be boɔse e nyiaa, “Da mmaraa ne fa daa gbεε nyi ηolo waa tale bεε ɔ wεele lee nombii kamase dɔɔ?”

⁴ Keηte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “E te kala ta Wurubuare nombia aηmaraseη see ηaη nyi, lee kewalaη keη na, Wurubuare yεε alo na baale bo,

⁵ te ɔ yakowɔ nyiaa, ‘Lee kei dɔɔ ne baale waa tina ɔ kya na ɔ naa yela, na waa mo ɔ wose

mataa na ɔ wɛɛle, na be balan bala ka bese walan dokolon yee?’

⁶ Mena dɔɔ be ta tekaa yɛɛ balan bala bela ya, mɔna be ta bese walan dokolon. Mena dɔɔ kpene kej Wurubuarɛ ba mo bom yɛɛ ke dokolon nɛ, ɲolo na ɲolo na kpase ke man ya.”

⁷ Kenje Farasiitena ban bɔɔse Yesu nyiaa, “Nyi akpaa mena te doo na, weera dɔɔ te de naana Mosesi yɛɛ mmaraa see nyi, baale waa tale ɲmarase yale kebeɛ tone fa ɔ wɛɛle na waa beɛ e?”

⁸ Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ɛ konɔɔyɔn dɔɔ te de naana Mosesi fa ɲon mena gbɛɛ kenanj. Mɔna lee kewalan kej na, be doo mena ya.

⁹ Mena dɔɔ mɛɛ yako ɲon baa nyiaa, nyi akpaa na alo lee ɔ baale wɔle bo ya, te ɔ baale de beɛ e gyu ke yala alo wɔle nɛ, Wurubuarɛ siaman na ɔtenate gyae ɲolo wɛɛle baa.”

¹⁰ Kenje Yesu kaseela ban yako e nyiaa, “Nyi akpaa nɛɛ te yale wose man nombia doo na, kenanj na walan te yale koranj ya na dei.”

¹¹ Kenje Yesu yako wɔ nyiaa, “Nombia ɲan mɛɛ yako ɲon nɛ, na walan kamase ne gyae la waa tale lɛɛ ɲa do ya, gyise balan ban Wurubuarɛ ba mo mena berɛɛ kenanj boele wɔ nɛ baagenj.

¹² Balan baale kyaa kej nyi bɔɔ gyae baa tale yala ala ya, nawolo nyi mena te ba lola wɔ. Balan baale mɔ dɔɔ, balan yɛɛ na wɔ kej nyi bɔɔ gyae baa tale yala ala ya. Balan baale mɔ dɔɔ, Wurubuarɛ gyoori kej dɔɔ te ban gbagba beɛwɔ nyi bɔɔ yale ya. Walan kamase ɲon waa

tale lee nombia kenja do na, waa lee na do.”

*Yesu ke hiraa bia
Maake 10:13-16; Luka 18:15-17*

¹³ Kenje balan baale moo bia kɔŋ Yesu gyan nyi waa mo ɔ nyinmaa gyakaa be dɔɔ na waa fane fa wɔ. Mɔna ɔ kaseela ban kena mena ne, be nmanyan balan ban.

¹⁴ Yesu kena mena ne ɔ yako wɔ nyiaa, “E yela bia ban ke kɔŋ me gyan. E na tɔ wɔ gbɛɛ ya, nawolo nyi Wurubuare gyoori ken yeɛ balan ban beɛ yɔkɔse ba wose nɔba bia kewɔ dinɔɔ ne wui.”

¹⁵ Yesu ka mo ɔ nyinmaa gyakaa bia ban dɔɔ tan ne, te ɔ leewɔ botɔɔ lan.

*Kɔbate nolo wose man nombia
Maake 10:17-31; Luka 18:18-30*

¹⁶ Wee daale ne tobaale nolo kaa boose Yesu nyiaa, “De Gbenɔgyoo, won deeli yaa maa yeɛ na maa nyin nyeedon kekpaɔ ken?”

¹⁷ Botɔɔ te Yesu boose e nyiaa, “Weera te n ne boose man lee deeli keyeɛ wose man. Wurubuare waagen dei la. Mena dɔɔ nyi akpaɔ n ne gyae n ke nyin nyeedon kekpaɔ ken ne, kenan na kaboena nyi nya di Wurubuare mmaraase nan dɔɔ.”

¹⁸ Botɔɔ te tobaale non boose Yesu nyiaa, “Mmaraase nemɔ?” Kenje Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Na ko walan ya, na lee n weele yaa n baale wole ya, na nmele ya, na kara n dɔɔ nɔɔ ya.

19 Bu n kya na n naa, na n ke gyae n tebia nḡba mena keḡ n ne gyae nyanḡ ḡbagba n wose nε.”

20 Keḡte tobaale ḡnon yakowɔ nyiaa, “Me wulaa mee di mmaraase keḡḡa pou dɔɔ. Wonḡ kaa la nyi maa yeε bela?”

21 Botɔɔ te Yesu yako e nyiaa, “Nyi akpaa n ne gyae n ke de kelii ɔto na, gyu ke yɔɔ nya abɔɔ ḡḡan pou n dana nε, na n ka mo kɔba keḡ kpeleε ayematena na n ke kɔḡ kaa sila manḡ. N yeε mena na, n ke nyiḡ abɔɔ kpaakpaa see n wose Wurubuareḡ gyanḡ adido.”

22 Tobaale ḡnon ke nyii nombia keḡḡa nε, ɔ moo waraḡase lee botɔɔ nawolo nyi ɔ dana kɔba na nsendee ya.

23 Keḡte Yesu yako ɔ kaseela banḡ nyiaa, “Mεε yako ḡnon ε ke nyii nyiaa, gyae ke yeε donḡ fa banḡ be dana kɔba nε nyi baa gyoo Wurubuareḡ gyoori keḡ man.

24 Mεε yako ḡnon bela nyiaa, gyae ke yeε donḡ fa banḡ be dana kɔba nε nyi baa gyoo Wurubuareḡ gyoori keḡ man, kela nyi kurumɔɔ ka gyoo ḡḡarale bɔɔ man lee.”

25 Yesu kaseela banḡ ke nyii nombia keḡḡa nε doo be nɔɔ te be bɔɔse e nyiaa, “Nyi nne te doo na, amɔte ne gyae la waa nyiḡ nyeekeleε baa?”

26 Keḡte Yesu keε wɔ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Denibalanḡ gyanḡ na ḡjolo be tale yeε nombii kei ya, mɔna kpene kamase be kyaa keḡ Wurubuareḡ be tale yeε ya.”

27 Botɔɔ te Pita bɔɔse Yesu nyiaa, “De ḡbenḡgyoo! Daa dɔɔ de te tina kpene kamase

kenj de dana ne yela, te de donɛɛ de silana nenj. Wɔn yaa dee nyinj baa?”

²⁸ Kenje Yesu yako wɔ nyiaa, “Ampan yaa mɛɛ yako non ɛ ke nyii nyiaa, debanj kenj kpene kamase de kaa bese wɔle te man Deniwalanj Bu non de kyaa me gyooro gbeli kenj dɔɔ me gyoorobiiri man ne, emɛɛ banj ɛ be sila man ne ɛ ke kyaa gyooro gbeɛɛ kufu ala dɔɔ, na ɛ ke di Iseraetena akpanalanje kufu ala nan balan nombia.

²⁹ Te ɛ man walanj kamase non ɔ be tina ɔ dekpanalanj yaa ɔ naabia yaa ɔ deesina, yaa ɔ kya yaa ɔ naa yaa ɔ bia yaa ɔ teelese yela lee man dɔɔ ne, waa bese nyinj na akpenj sɔnononj (100) kpu, na waa bese nyinj nyeedonj kekpaak kenj mɔ.

³⁰ Mɔna balan burum banj be yeɛ siamantenawɔ ne, baa kaa bese wɔle nyibanj, na balan burum banj be yeɛ wɔle nyibanjwɔ ne kaa bese siamantena.”

20

Tomyeɛra baale dudu

¹ Kenje Yesu gyɔɔ dudu lese nombia nan ɔ be yako ne man wola wɔ nyiaa, “Wurubuare gyoori kenj yeɛ ngba wɔɔfarale non, ɔ ba koro nebo nebo fuu gyu ɔ ne gyae paasetena na be kaa yeɛ tom ɔ wɔɔman ne.

² Balee non na paasetena banj pou ke sɛɛ wee dokolonj koya dɔɔ ne, ɔ moo wɔ gyu ɔ wɔɔ kenj man nyi ba ke yeɛ tom.

³ Kegyo debanj kadaale ne, o leewo gyu abontere man te o kenaa tewulεε baale mo senεε yakaa boɔ ne yeε kolo ya.

⁴ Kenƙe o yako wo nyiaa 'Emεε mo ε gyu me woɔ kenj man ke yeε tom. Maa to non kom kenj kaboena nyi maa to non ne.' "

⁵ Mena doɔ banj mo gyuuwo o woɔ kenj man. Weese ka senj dεε, na o ke gεεse ne, o besewo ka mo balan gyu o woɔ kenj man bela.

⁶ Ke lii balinoo weese ngba debanj anonj ne, o besewo gyu kena balan baale mo senεε yakaa. Kenƙe o boose wo nyiaa, "Weera te gyen pou ε senεε kebo yakaa ε beε yeε kolo ya?"

⁷ Kenƙe balan banj tiranoo nyiaa, "Nawolo nyi nolo te fa daa tom dεε yeε ya." Botoo te balee non yako wo nyiaa, "Kenanj na emεε mo ε gyu ke yeε tom me wooman."

⁸ Ke lii balinoo ne, woote non yako o tewulεε banj man kegyia non nyiaa, "Baake paasetena banj na n ke to wo kom. Tanjbeε to banj boɔ doɔ wole gyu woɔ kenj man ne kom, pena n kaa to banj boɔ tanjbeε gyu ne."

⁹ Balanj banj boɔ doɔ wole gyu woɔ kenj man balinoo weese ne kojawo, te be too wo kom ngba mena kenj woote non be yako nyi waa to gyangba nyibanj banj ne.

¹⁰ Mena doɔ banj boɔ tanjbeε gyu woɔ kenj man lee nebo nebo ne kojawo na, ba agyuen yena nyi banj baa nyinj kela be tebia banj. Mona be too banj mo man walan kamase kom ngba wole nyibanj banj ne.

¹¹ Ba ke lεε be kobase tanj ne, be fiaseε beε kolosi tia woote non nyiaa,

12 “Balan̄ kɛwɔ ban̄ bɔɔ kɔŋ wɔle wɔle kei nɛ, yɛɛ tom bo deban̄ dokolon̄ koon̄. Mɔna daa dɔɔ da senawɔ weese kpalala kei man leenan̄ nebo kaa lii balinɔɔ kei. Kenan̄ wɔle koran̄ na, n besewɔ tɔ de popou kom kyɛkyɛ.”

13 Botɔɔ te wɔɔte ŋon tiranɔɔ fa be man ŋolo nyiaa, “Me gyoo, me ta ŋere nen̄ do ya na. Ŋgba daa na nen̄ kolosiwɔ see nyi n yɛɛ tom wee dibilin̄ na, nne te maa tɔ nen̄ kom.

14 Mo n kɔba na n ke ta gyu n dɛɛ. Man̄ gbagba gyae la nyi maa tɔ ban̄ bɔɔ dɔɔ wɔle kɔŋ nɛ kom ŋgba mena ken̄ mɔɔ tɔ nen̄ nɛ.

15 Me dana gbɛɛ ken̄ nyi maa mo man̄ gbagba me kɔba yɛɛ kpene ken̄ mɛɛ gyae. Ken̄ me dana wɔɛ dɔɔ te na wee nen̄ nɛ?”

16 Ken̄te Yesu yako wɔ nyiaa, “Mena mɔ te wɔle nyiban̄ baa kaa bese gyan̄gba nyiban̄, na gyan̄gba nyiban̄ mɔ kaa bese wɔle nyiban̄.”

*Yesu ka bese kolosi lee ɔ yen̄ wose man
Maake 10:32-34; Luka 18:31-34*

17 Wee daale Yesu kee gyu Gyerusalem donɔɔ man nɛ, ɔ baake ɔ kaseela kufu bala ban̄ lee yenan̄ te ɔ yako wɔ nyiaa,

18 “Dee gyu Gyerusalem donɔɔ man baa. Baa lese man̄ Deniwalan̄ Bu ŋon fa Wurubuare saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wola ban̄, na baa di me nombia bu man̄ fɔɔ nyi baa ko man̄.

19 Baa mo man̄ do balan̄ ban̄ ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ nyin̄maa man na baa kulu man̄, na baa tuku man̄ na baa gyɔ man̄ sakaa

ɔpanɔan ɔɔ na maa yen. Mɔna weeya atoorote na, Wurubuare waa gyuuu man lee yen man.”

Sebedeo bia
Maake 10:35-45

²⁰ Kenɛte Sebedeo bia, Gyemisi na Gyɔn be naa moo wɔ kɔŋ Yesu gyan te ɔ buɔawɔ ɔ nawɔɔ tɛɛ sola e nyi waa kyɔ e na nombii daale.

²¹ Kenɛte Yesu boɔse e nyiaa, “Wɔŋ te n ne gyae nyi maa yɛɛ fa nen?” Te alo ŋon tiranɔɔ fa Yesu nyiaa, “Mɛɛ gyae nyi n ke fa me bia bala kɛwɔ gbɛɛ, na ŋolo ke kyaa n dunoluŋ ɔɔ, na ŋolo mɔ ke kyaa n demena ɔɔ n gyoori ken man.”

²² Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, “ɛ ba gyen kpene ɛ na solo nɛ ya. ɛ ke tale naa diyem ken maa naa nɛ?” Kenɛte be tiranɔɔ fa e nyi, “Ayi, dɛɛ tale.”

²³ Te Yesu yako wɔ nyiaa, “ɛ ke tale naa diyem ken maa naa nɛ, mɔna mɔɔ tan don ken maa lese walaŋ ŋon waa kyaa ma dunoluŋ yaa ma demena ɔɔ ya. Mena akyaese kenja doe fa balan ban me kya gbagba be desina see wɔ nɛ.”

²⁴ Yesu kaseela kufu akan ban ke nyii mena nombia kenja nɛ, ba gyenja ban Gyemisi na Gyɔn ɔɔ.

²⁵ Botɔɔ te Yesu baake ɔ kaseela ban pou yilaa te ɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ gyen nyi tɛɛle kei ɔɔ gyoonen ne di gyoori bo be balan ɔɔ, te be kegyiise ban mɔ dana don be ɔɔ.

²⁶ Mɔna ɛmɛɛ ɔɔ, na mena te kaboena nyi dɛɛ doo ɛ man ya. ɛ man walaŋ kamase ŋon ɔ ne gyae nyi waa bese ɛ kegyia nɛ, kaboena nyi waa bese ɛ kegbetibii.

27 Te ε man walaη kamase ηon o ne gyae nyi waa bese ε siamante ne, kaboena nyi waa bese ε popou ε kegbetibii.

28 Mena mo te maη Deniwalaη Bu ηon te koη nyi balaη baa som maη ya, mona me koηae me kaa som balaη, na maa yeη lee balaη burum nyee.”

Yesu kekyo siayeleesatena bala baale

Maake 10:46-52; Luka 18:35-43

29 Yesu na o kaseela baη keε lee Gyeriko donoo man ne, balaη burum sila wo.

30 Na siayeleesatena bala baale kyaa gbεnaa nooman botoo. Be ke nyii nyi Yesu ne laηa laa ne, be gyinaa be noo baake nyiaa “De Gbengyoo, gyoo Defidi o naanabii, wii de waraηase.”

31 Keηte balaη baη ηmanyanaη wo nyi baa wu be noo. Mona nenεε gba te be desina fae yeesa nedoη nyiaa, “De Gbengyoo, gyoo Defidi o naanabii, wii de waraηase.”

32 Botoo te Yesu doowo seη te o baake wo boose wo nyiaa, “Won te ε ne gyae nyi maa yeε fa ηon?”

33 Keηte be tiranoo nyiaa, “De Gbengyoo, dεε gyae de sia ke gyusu.”

34 Botoo te Yesu wii be waraηase, te o moo o nyiηmaa tinaa be sia. Debokenaη man te be sia gyusuwo, te be sila Yesu laη.

21

Yesu kegyu Gyerusalem gyoorobiiri man

Maake 11:1-11; Luka 19:28-40; Gyon 12:12-19

¹ Yesu na ɔ kaseela ka benaa Gyerusalem donɔɔ, te be kelii Betifagi donɔɔ ken ke kyaa oliifi bula ken dɔɔ ne, ɔ kpila ɔ kaseela bala,

² te ɔ yako wɔ nyiaa, “E gyu donɔɔ ken kyaa e siaman ne man. E gyoo ke man pe ne, e kena afurum kpanɛɛ na ɔ bu seɛɛ ɔ gyan. E booli wɔ na e ka mo wɔ kɔna man.

³ Akpaa ɲolo de boɔse ɲon nombii daale ne, e yako e nyiaa, ‘De Gbenɲyoo Yesu ne gyae na wɔ.’ E yako mena ne, waa tina wɔ yela fa ɲon debokenan man.”

⁴ Mena nombia kenɲa pou kɔɲawɔ mena, te yela Wurubuare nombia anmarasen see ɲan ɔ be tɛɛ ɔ dekpenkpenɲyɔɔre dɔɔ yako ne, kɔɲawɔ ampan.

⁵ ɔ yakowɔ nyiaa,
 “E yako Gyerusalemtena nyiaa,
 ‘E kee! E gyoo ne kɔɲ e gyan.
 ɔ te yɔkɔse ɔ wose,
 te ɔ kyaa afurum dɔɔ.

ɔ kyae afurum bu dɔɔ ɔ ne kɔɲ.’ ”

⁶ Kenɲe Yesu kaseela ban gyuuwɔ ke yeɛ ɲgba mena ken ɔ be yako wɔ ne.

⁷ Ba moo afurum ɲon na ɔ bu kɔɲ, te ba moo be kanyanɛ gyakaa be dɔɔ, te Yesu gyanawɔ kyaa.

⁸ Balan burum feleɛ be kanyanɛ lo gbɛɛnaa ken man, te baale mɔ kerɛɛ daase tombia na ɲe faarenɛ lo gbɛɛnaa man fa e.

⁹ Balan burum ban be dɔɲɛɛ Yesu siaman, na ban be dɔɲɛɛ ɔ wole ne pou fiasɛɛ beɛ fae yeesa nyiaa,

“Gyoo Defidi ɔ naanabii, lɛɛ daa!
 Ɛ fa dɛɛ lese walaŋ ŋon ɔ ne kɔŋ de Gbenjyoo
 Wurubuaɛ yele man nɛ yele.

Wurubuaɛ ŋon n kyaa adido, lɛɛ daa!”

¹⁰ Yesu ke kɔŋ kaa gyoo Gyerusalem donɔɔ man
 nɛ, donɔɔ keŋ pou siŋiiwɔ te be bɔɔse dɔŋa
 nyiaa, “Walaŋ wɔŋti yena kei?”

¹¹ Keŋte balan ban tiranɔɔ nyiaa, “Kei yena
 Yesu, Wurubuaɛ dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre ŋon ɔ ba
 lee Nasarete donɔɔ keŋ ke kyaa Galelia tɛɛle
 man nɛ.”

*Yesu kegegi abɔɔyɔɔra Wurubuaɛ ɔsom deni
 dinaa keŋ man*

Maake 11:15-19; Luka 19:45-48; Gyɔn 2:13-22

¹² Yesu gyuu Wurubuaɛ ɔsom deni dinaa keŋ
 dekpɛŋalan man, te ɔ kenaawɔ nyi balan ne di
 kebu botɔɔ. Keŋte ɔ gegegi balan ban bɛɛ yɔɔ
 abɔɔ na ban bɛɛ lɛɛ abɔɔ botɔɔ nɛ pou. Ɔ
 besenaa balan ban bɛɛ yeɛɛ kɔba nɛ tebuluse
 bunji, te ɔ tɛɛse balan ban bɛɛ yɔɔ awulunna
 nɛ mɔ gbɛɛɛ lo.

¹³ Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Wurubuaɛ
 nombia anmarasen see ne yako daa nyiaa,
 Wurubuaɛ kpa,
 ‘Me deni gyae ke yeɛ botɔɔ keŋ baa fane,’
 mɔna ɛmɛ ta besena ke yeɛ ŋmɛɛlatena
 dɛɛgyaŋee.”

¹⁴ Siayɛɛsatena na ɔtakasese kɔŋawɔ ɔ gyan
 Wurubuaɛ ɔsom deni dinaa keŋ man botɔɔ, te
 ɔ kyɔɔ wɔ be kaweeɛ pou.

¹⁵ Mɔna saese kegyiise na mmaraa wola ban
 kena gyakolon nombia ŋan Yesu be yeɛ, na

mena kenj bia ne fae yeesa Wurubuare osom deni dinaa kenj man nyiaa, “Gyoo Defidi o naanabii lee daa” ne, ba gyeŋa banj Yesu doo.

16 Kenje be boose Yesu nyiaa, “N ne nyii nombia ŋan bia banj ne yako?” Te Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “Ayi, mee nyii.” Kenje o boose wo nyiaa, “E te kala ta na e kena kpene kenj Wurubuare nombia anmarasenj see ŋan ne yako ne yee? Ba te nmarase see nyiaa, ‘Bia buruburu na kyokyoose te n lesewo see nyi baa lese n yele’ ”

17 Kenje Yesu leewo be gyanj donoo kenj man, te o gyuuwo Betani donoo man, te o doowo botoo.

Yesu ke falaa fiigi danj kenj

Maake 11:12-14, 20-24

18 Tee kena nebo nebo fuu kenj Yesu ba bese o wole o ne konj Gyerusalem donoo man ne, na tanam na ko e.

19 Botoo te o naa fiigi danj daale seŋee gbenaana nooman, te o kpasewo gyu ke tee nyi mberem waa nyinj ke bia ŋaale di. Mona o te nyinj bii dokolonj na dokolonj ya. Ke yee faarense wolowolo bo. Botoo te Yesu falaa danj kenan nyiaa, “N be gyae n ka tekaa se bii na bii bela ya.” Debokenanj man te fiigi danj kenj botowo.

20 O kaseela banj kena mena ne, doo be noo te be boose e nyiaa, “Konjaa sena te fiigi danj kenj botowo karatete dokolonj mena?”

21 Kenje Yesu yako wo nyiaa, “Mee yako ŋon e ke nyii nyiaa, akpaa e lee manj di nideli te e te lee anmaarenj ya ne, na kpene kenj be konj fiigi danj kei doo ne kaagenj te e ke tale yee ya. Mona

ε ke tale yako bula kei koran nyiaa, ‘Koro ke yala εpo man’ te ke gyae ke kɔn mena.

²² Nyi akpaa ε lεε man di nε, kpene kamase ken ε ke fane bɔɔse Wurubuarε nε, ε nyinmaa gyae ke kan ke.”

*Ba ke bɔɔse Yesu ɔ don wose man nombia
Maake 11:27-33; Luka 20:1-8*

²³ Kenɛte Yesu besewɔ kɔn Wurubuarε ɔsom deni dinaa ken man, te ɔ keε wola wɔ Wurubuarε nombia njan nε, saese kegyiise na donɔɔ kegyiise kɔnawɔ ɔ gyan kaa bɔɔse e nyiaa, “Don wonɛti yaa n dana n ne yεε mena abɔɔ ken pou? Amɔte faa na neɛ mena don kenan?”

²⁴ Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Man mɔ ne gyae maa bɔɔse nɔn nombii dokolon. Nyi akpaa ε tiranɔɔ fa man nε kenan na man mɔ maa wola nɔn don ken me dana mεε yεε mena abɔɔ ken pou.

²⁵ Gyɔn Wurubuarε lonkesɔ ken ɔ be sɔ balan nε, ka lee alen? Ka lee Wurubuarε gyan yaa balan gyan?” Botɔɔ te ba gyoo nombia njan man te be bɔɔse donɛ nyiaa, “Won te dεε yako? ‘Akpaa de yako nyi ka lee Wurubuarε gyan na, waa bɔɔse daa nyi won dɔɔ te da te lεε Gyɔn nombia njan di ya?’

²⁶ Te akpaa de yako nyi ka lee balan gyan na, dee yee balan burum kewɔ mɔ. Nawolo nyi be popou ne lεε di nideli nyi Gyɔn yεε Wurubuarε dekenkenɛgyɔɔre e.”

²⁷ Mena dɔɔ be tiranɔɔ fa Yesu nyiaa, “Dɔɔ gyen ya.” Kenɛte Yesu mɔ yako wɔ nyiaa,

“Akpaa mena na, man mɔ ba wola non me don ken da lee ya.”

Bia bala baale wose man dudu

²⁸ Ken te Yesu besewɔ gyɔ dudu fa wɔ nyiaa, “Balee nolo kyaawɔ ken ɔ dana bia baala bala. Wee daale nɛ, ɔ gyuu ɔ bu kegyia non gyan ke yako e nyiaa, ‘Me bu, mɛɛ gyae nyi gyɛn n ke gyu me wɔɔman ke yɛɛ tom fa man.’”

²⁹ Ken te ɔ bu non yako e nyiaa, mɔɔ gyae maa gyu ya, mɔna wɔle wɔle nɛ, ɔ kaa kyɛɛkee wa agyuen te ɔ gyuuwɔ.

³⁰ Ken te balee non gyuuwɔ ɔ bu kemaasa non gyan ke yako non mɔ mena ke. ɔ bu kemaasa non sɛɛwɔ nyi, ‘Yoo taata me nyiiwɔ, maa gyu,’ mɔna ɔ te gyu ya.

³¹ Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, ɛ wola man ya agyuen. Bia bala kɛwɔ man na, wonɩ yɛɛna ɔ kya non kegyaebii? Te balan ban tiranɔɔ fae e nyiaa, ‘Bu kegyia non.’ Ken te Yesu yako wɔ nyiaa, ‘Mɛɛ yako non ɛ ke nyii nyiaa, lempoolɛera na kafontena te tanɓɛɛ non bɛɛ gyoo Wurubuare gyoori ken man.’

³² Nawolo nyi Gyɔn Wurubuare lonɔɔre non kɔnawɔ kaa wola non gbɛɛ kraakpaate ken ɛ ka mo, mɔna ɛ te lɛɛ e di ya. Lempoolɛera na kafontena ban dɔɔ, be lɛɛ e di. Kenan wɔle ɛ kena mena koran nɛ, ɛ te kyɛɛkee ya agyuen na ɛ ke lɛɛ e di ya.”

Paasetena baale dudu

Maake 12:1-12; Luka 20:9-19

³³ Ken te Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ nyii dudu daale bela. Wɔɔfarale nolo fara wɔɔ te ɔ

duu daasebia n̄aale n̄an n̄e ȳeε n̄gba akutuse te b̄eε baake n̄a nyi gerepo n̄ε. Ɔ dii aban̄ kilisi w̄oɔ ken̄, te Ɔ wula b̄oɔ ken̄ baa sara daasebia n̄an ke man na baa lese n̄a lon̄ lee n̄e man n̄ε. Te Ɔ ban̄a deni d̄oɔlon̄ d̄oɔlon̄ daale, ken̄ walan̄ ke kyaa ke man na waa gyee w̄oɔ kenan̄. Te Ɔ moo w̄oɔ ken̄ do paasetena baale nyin̄maa man nyi baa k̄εε ke d̄oɔ, te Ɔ korow̄o lan̄ gb̄εε.

³⁴ Deban̄ kelii nyi baa k̄o daasebia n̄an n̄ε, Ɔ kpila Ɔ tewul̄εε gyū paasetena ban̄ gyan̄ nyi baa fa e Ɔ wui n̄oɔ.

³⁵ Bot̄oɔ te paasetena ban̄ kyan̄a Ɔ tewul̄εε ban̄, te be tuku n̄olo te ba koo n̄olo te be fun̄ii n̄olo m̄o boya.

³⁶ Ken̄te w̄oɔte n̄on besew̄o kpila Ɔ tewul̄εε ban̄ ba boe kela gyan̄gba nyiban̄ ban̄ gyū paasetena ban̄ gyan̄, m̄ona be ȳeε ban̄ m̄o mena ke.

³⁷ Kenan̄ w̄ole n̄ε, w̄oɔte n̄on kpila n̄on gbagba Ɔ bu te Ɔ yakow̄o nyiaa, ‘Mberem n̄on na baa bu e.’

³⁸ M̄ona paasetena ban̄ kena Ɔ bu n̄on n̄ε be yako d̄on̄a nyiaa, ‘Kei ȳena bu n̄on waa kaa di Ɔ kya ab̄oɔ n̄an. Ɛ yela d̄εε ko e na ab̄oɔ n̄an nafa waa di n̄ε ka bese de wui!’

³⁹ Mena d̄oɔ be w̄on̄ee e lee w̄oɔ ken̄ man ka ko.

⁴⁰ Bot̄oɔ te Yesu b̄oɔse w̄o nyiaa, Mena d̄oɔ wee ken̄ w̄oɔte n̄on de k̄on̄ na, w̄on̄ te waa ȳeε paasetena ban̄?”

⁴¹ Ken̄te be tiran̄oɔ fa e nyiaa, “Waa koe mena balan̄ kum̄εε benan̄ pou, na waa mo w̄oɔ ken̄ do paasetena w̄oleε ban̄ deban̄ de lii na,

baa fa e ɔ wui nɔɔ ne nyiɲmaa man.”

⁴² Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛ te kala ta Wurubuare nombia aɲmarasenɲ see ɲan na ɛ kena kpene keɲ ne yako ne yee? Be ɲmarasewɔ see nyiaa,

‘Boe keɲ deni mmaraa ban be bɛɛ ne,
keɲ kaa bese na mokɔɔ kasee boe keɲ ne
yeli deni keɲ ne yɛɛ doɲ.

De Gbɛɲgyoo Wurubuare yɛɛ la te kɔɲawɔ
mena,

te ke yɛɛ kpene keɲ ke dana gyakolonɲ de
siaman’ ”

⁴³ Keɲte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Mena dɔɔ mɛɛ yako ɲon ɛ ke nyii nyiaa, Wurubuare waa leo ɔ gyoori keɲ lee ɛ gyan, na waa mo fa balan ban baa yɛɛ ɔ kegyaebii ne.

⁴⁴ Walaɲ kamase ɲon ɔ yale mena boe kei dɔɔ na, gyae ke keretii e kpetekpetekpete. Te nyan walaɲ kamase ɲon mɔ boe keɲ de yale n dɔɔ na, nyan ke petɛɛ.”

⁴⁵ Saese kegyiise na Farasiitena ban ke nyii Yesu aduya keɲa ne, ba gyeɲawɔ nyi ba wose man nombia yaa ɔ ne yako.

⁴⁶ Mena dɔɔ be gyae gbɛɛ keɲ baa mo kyan e, mɔna be yee balan dikpii keɲ. Nawolo nyi bɛɛ lɛɛ di nideli nyi Yesu yɛɛ Wurubuare dekpɛɲkpɛɲgyɔɔre e.

22

Alowɔle dudu
Luka 14:15-24

¹ Yesu besewɔ kolosi fa balan ban aduya man nyiaa,

2 “Wurubuare gyoori ken yeε ηgba gyoo ηon
 ɔ ba do kesaa fa ɔ bu ηon ɔ ba kpeo alo ne.

3 Kenje ɔ kpila ɔ tewuleε nyiaa, baa gyu ke
 baake balan ban ɔ be lo yele baake wɔ ne nyi
 baa kɔη na be kaa di, mɔna be bεe ba te kɔη ya.

4 Mena dɔɔ ɔ besewɔ kpila ɔ tewuleε wɔleε
 baale bela nyiaa, ε gyu ke yako balan ban mɔɔ
 lo yele baake wɔ ne nyiaa, ‘E kɔη, ma te tan
 kpene kamase. Be ta koe me nunkyue baala na
 me wonembia ban be dana nuη ne, te ba te yeε
 kpene kamase mɔ tan. E kɔη allowɔle ken tεε na
 ε kaa di.’

5 Mɔna balan ban ɔ be lo yele baake ne ta mo
 ɔ nombia ηan yeε kolo ya. Kei da koro na ɔ te
 lan ɔ wɔɔ, kei mɔ da koro na ɔ te lan ɔ tom
 man.

6 Balan akan ban kyaηa gyoo ηon tewuleε
 ban, te be tuku wɔ te ba koe wɔ.

7 Mena dɔɔ gyoo ηon gyenη ban nideli te ɔ
 kpila ɔ yoonɔɔtena te be ka koe balan ban bɔɔ
 koe ɔ tewuleε ban ne, te ba too be donɔɔ ken
 mɔ.

8 Kenje gyoo ηon baake ɔ tewuleε ban bɔɔ
 kaa ne te ɔ yako wɔ nyiaa, ‘Ba te saa ma
 allowɔle weenεε ηan tan, mɔna balan ban mɔɔ
 lo yele baake wɔ ne, ba tekaboena nyi baa kɔη
 kaa di ya.

9 Mena dɔɔ ε ηere gyoo donɔɔ ken abɔnterese
 man, na ε ke baake walan kamase ηon ε kena
 ne, nyi waa kɔη allowɔle ken tεε.’

10 Mena dɔɔ ɔ tewuleε ban gyoo wɔ donɔɔ ken
 man te be baake balan ban pou bɔɔ naa ne. Be
 baake balan kpaakpaa nyiban na balan kumεε

pou, te balan kaa wulu alowole dekpanalan ken man.

¹¹ Mɔna gyoo ñon ke kɔŋ kaa gyoo dekpanalan ken man ɔ kaa kɛɛ balan ban pou bɔɔ baake nɛ, ɔ naa baale ñolo kyaa be man ken ɔ ba doona alowletɛɛ kegba ken kaboena nyi walan kamase waa do nɛ ya.

¹² Kenɛte gyoo ñon bɔɔse e nyiaa, ‘Me gyoo, sena te n yɛwɔ kɔŋ kebo ken n ba doona alowletɛɛ kegba ya?’ Mɔna baale ñon te tale tiranɔɔ fa e ya.

¹³ Botɔɔ te gyoo ñon yako ɔ tewulɛɛ ban nyi, ‘E bake e ɔ nyinmaase na ɔ nawɔɔ, na e ke fun e leki ditɪntɛɛ man. Botɔɔ te waa kyan ɔ nyee wii na waa naa diyem nideli.’

¹⁴ Kenɛte Yesu yako wɔ nyiaa, Wurubuare baake balan burum, mɔna balan kyomii te ɔ lesewɔ lee be man.”

*Ba ke bɔɔse Yesu lee lempoo keto wose man
Maake 12:13-17; Luka 20:20-26*

¹⁵ Kenɛte Farasiitena ban korowɔ lee yenan gyu ke bake Yesu nyeeman, mena ken baa kaa teese ɔ nɔɔman na baa mo ñon gbagba ɔ nɔɔwoya kyan e.

¹⁶ Mena dɔɔ be kpila be kaseela ban man baale kpu na gyoo Herode balan gyu Yesu gyan. Kenɛte be yako e nyiaa, “De Gbengyoo, da gyen nyi n nombia doo na ñe gbɛɛ, te n na wola balan Wurubuare gbɛɛnen kpaakpaa ñan bo na anokoare. Da gyen nyi ñolo be tale beo nen ya, nawolo nyi n bɛɛ kɛɛ balan siaman ya.

17 Mena dɔɔ yako daa nya agyuenɔ. Dei nyi dɛɛ tɔ lempoo fa Romantena gyoo dinaa ɲon, yaa de na tɔɔ ya?”

18 Mɔna Yesu kena ba agyuenɔ kumɛɛ ɲan nɛ ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛmɛɛ ban ɛ na beo ɛ wose, won dɔɔ te ɛ ne gyae ɛ ka teese me nɔɔman.

19 Ɛ mo kɔɔbabil keɲ ɛ na mo tɔ lempoo nɛ kɔɲ maa kɛɛ.” Keɲte ba moo kɔɔbabil keɲ daale kɔna e.

20 Keɲte ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Amɔte nyee na ɔ yele gyakaa la ke dɔɔ?”

21 Botɔɔ te be tiranɔɔ nyiaa, “Romantena gyoo dinaa ɲon.” Mena dɔɔ Yesu yako wɔ nyiaa, “Mena na kpene keɲ yɛɛ Gyoo dinaa ɲon wui na ɛ mo fa e, te kpene keɲ yɛɛ Wurubuare mɔ wui na ɛ mo fa e.”

22 Be ke nyii Yesu nɔɔwoya keɲa nɛ, doo be nɔɔ. Mena dɔɔ be laɲawɔ tina e yela.

*Yesu kawola lee yenɔ wɔle kefonɔ wose man
Maake 12:18-27; Luka 20:27-40*

23 Mena wee kenanɔ ke nɛ, Sadukiitena ban bɛɛ yako nyi yenɔ wɔle kefonɔ be kyaa ya nɛ kɔɲawɔ Yesu gyanɔ kaa bɔɔse e nyiaa,

24 “De Gbenɲyoo, de naana Mosesi ɲmarase mmaraa kei fa daa nyi, akpaa ɲolo da yem tina ɔ wɛɛle yela te be ta lolo bia ya na, kaboena nyi ɔ naabu waa yala lialo ɲon na baa lola bia ɔ kegyia ɲon yele man.

25 Kɔɲawɔ nyi naa bia nyetooro baale kyaawɔ te kegyia ɲon yala alo te ɔ yenawɔ. Mɔna keɲ be ta lola bia dɔɔ ya nɛ, te balate ɲon mɔ yala alo ɲon.

26 Ǿ naabu balate na batoorote mo yenawo yela alo non mena ken be ta lola bia ya. Balan nyetooro kewo pou yala alo kei te ba yekeewo, mona be man nolo na alo non ta lola ya.

27 Kenan wole ne, te alo non mo yenawo.

28 Mena doo wee ken Wurubuarɛ waa gyuuusu balan ban pou boɔ yem ne lee yen man na, baala nyetooro kewo ban boɔ yala alo kei gyanee ne, be man wonti te alo non waa yee ɔ weele?”

29 Ken te Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “E ta yoo, nawolo nyi e ba gyen Wurubuarɛ nombia anmarasen see nan ya, te e ba gyen Wurubuarɛ don mo ya.

30 Nawolo nyi wee ken Wurubuarɛ waa gyuuusu balan lee yen man ne, baala be gyae baa yala ya, te boɔ gyae baa mo ala mo fa yale ya. Be popou baa yee ngba Wurubuarɛ kpilala ban be kyaa adido ne.

31 E te kala ta Wurubuarɛ nombia anmarasen see nan, na e kena kpene ken Wurubuarɛ be yako lee kefon lee yen man wose man nombia yee? Ǿ yakowo nyiaa,

32 ‘Man yena Aberaham na Asiki na Gyekopo Wurubuarɛ.’

Wurubuarɛ te yee woya Wurubuarɛ e ya,
mona ɔ yee balan ban be kyaa na be sia ne
Wurubuarɛ e.”

33 Balan dikpii ken ke nyii nombia kena ne, ɔ kawola ken doo be noo.

Mmaraa dinaate

Maake 12:28-34; Luka 10:25-28

³⁴ Farasiitena ban ke nyii nyi Yesu ta mo o nyansa di Sadukiitena ban doo ne, be popou kaa gyañeewo debodokolon.

³⁵ Kenje be man ñolo ñon o yee mmaraa wolale e ne, kɔñawo o kaa teese Yesu nooman te o boose e nyiaa,

³⁶ “De Gbenjyoo, Wurubuare mmaraase ñan pou na, wonji kela la?”

³⁷ Botoo te Yesu tiranoo fa e nyiaa, “ ‘Mo n konoo pou na n wose pou na nya agyuen pou gya n Gbenjyoo Wurubuare.’

³⁸ Kei yena mmaraa siamante na ken ka kela ñe popou.

³⁹ Alate ken mo yee ñgba gyanjbate ken ne. Ken yena nyi, ‘Gya n doo ñgba nyan gbagba n wose ne.’

⁴⁰ Mosesi mmaraase ñan pou na Wurubuare akpenkpenjyooora ban pou nombia ñan boo wolo ne, sejae mmaraase ala kenja doo.”

Amote yena nyeeleere Kristo ñon?

Maake 12:35-37; Luka 20:41-44

⁴¹ Farasiitena ban ke yilaa debodokolon ne, Yesu boose wo nyiaa,

⁴² “Sena te e na gyuen lee nyeeleere ñon Wurubuare be yako see nyi waa kɔñ ne wose man? O yee amote o naanabii e?” Kenje be tiranoo nyiaa, “O yee gyoo Defidi o naanabii e.”

⁴³ Kenje Yesu boose wo nyiaa, “Akpaa mena na, weera doo te Wurubuare felin ñon yela gyoo Defidi baake nyeeleere ñon Wurubuare be yako see nyi waa kɔñ ne nyi me ‘Gbenjyoo?’ Gyoo Defidi yakowo nyiaa,

44 ‘De Gbenjyoo Wurubuare ηon yako me
Gbenjyoo nyi,
tisi kyaa me dunolun dɔɔ,
kelii deban kenj maa mo n kolala banj do n
teε.’

45 Akpaa nyi gyoo Defidi baake nyeelεere ηon
nyi ɔ ‘Gbenjyoo’ na, kenan na sena te nyeelεere
ηon waa bese gyoo Defidi ɔ naanabii?”

46 Be man ηolo te tale tiranɔɔ fa Yesu ya. Te lee
mena wee kenan ne gyu mɔ na, ηolo te tale gyɔ
ɔ konɔɔ bɔɔse e nombii daale bela ya.

23

*Yesu kefaree ɔ silala lee Gyudatena mmaraa
wolala banj wose man*

Maake 12:38-40; Luka 11:37-52; 20:45-47

¹ Kenje Yesu kolosiwɔ fa balanj dikpii kenj na ɔ
kaseela banj nyiaa,

² “Gyudatena mmaraa wolala na Farasiitena
banj yena balanj banj be dana gbεε nyii baa tale
lese Wurubuare mmaraase ηan man.

³ Mena dɔɔ kaboena nyi yaa tei wɔ, na ε ke
sila kpene kamase kenj bεε wola ηon nε. Mɔna ε
na yεε kpene kenj bεε yεε nε ya, nawolo nyi bɔɔ
ne di be kawola kenj dɔɔ ya.

⁴ Bεε bake kasolɔse ηan kela balanj nε yere
wɔ, mɔna banj gbagba bεε sεε yεε kolo kyomii
kyɔ wɔ na baa tale seele be kasolɔse ηenanj ya.

⁵ Kpene kamase kenj bεε yεε nε, bεε yεε bo na
balanj ke nyinj naa wɔ. Wonembu tɔne
adakaasebia ηan bεε yεε te bεε ηmarase
Wurubuare nombia do ηe man te bεε mo
mataa be tirinɔɔse na be baamense dɔɔ nε, bee

yeli be wui ñan na keeree. Te ñmeeseñ ñan bæe mo gbili ba kegba wurikyimse ñan nõosebia te ñee wulunju ne, bee yeli be wui ne yee dɔɔlon dɔɔlon.

⁶ Bæe gyae akyaese kpaakpaa be dæegyanee di gyon, na Gyudatena osom denee man.

⁷ Bæe gyae nyi balan ke bunji do wo nõo balan dæegyanee man, te bæe gyae mo nyi balan ke baake wo nyi 'Wolala.'

⁸ Mɔna emee dɔɔ, e na yele baa baake ñon nyi 'Wolala' ya, nawolo nyi e popou dana wolale dokolon koon bo, te e yee walan dokolon mo biawo.

⁹ Te e na baake ñolo mo tæele kei dɔɔ nyi e 'Kya' ya, nawolo nyi e dana kya dokolon koon bo. Ñon yena ñon o kyaa adido ne.

¹⁰ Mena ke te e na yele baa baake e man ñolo nyi 'Siamante' ya, nawolo nyi e dana siamante dokolon bo. Ñon yena nyeeleere ñon Wurubuare be yako see nyi waa kon ne.

¹¹ Walan ñon o yee kegyia e e man ne, waa bese e kegbetibii.

¹² Walan ñon o gyina o wose adido na, Wurubuare waa yokose e, te ñon o yokose o wose na, Wurubuare waa gyina adido.

¹³ Emee mmaraa wolala na Farasiitena ban e na beo e wose, e laako. Nawolo nyi e ne to balan gbæe nyi be na gyoo Wurubuare gyoori ken man ya. Emee gbagba bæe gyoo ke man ya, mɔna ban bæe yee kakyen baa gyoo ke man mo ne, e bæe fa wo gbæe ya.

¹⁴ Emee mmaraa wolala na Farasiitena ban e na beo e wose, e laako. Nawolo nyi e na beo

liala leo ba aboo ñan be dana ne. E ne fane kyare na e ka mo beo balan nyi e yee balan kpaakpaawo. Mena doo Wurubuarɛ waa wonj e denjela nideli kela walan kamase.

¹⁵ Emee mmaraa wolala na Farasiitena ban e na beo e wose, e laako. Nawolo nyi e na mo epo doo, kila tæele doo pou nyi e ke nyinj walan dokolon na o kaa sila Wurubuarɛ. Mona akpaa e nyinj walan ñonan na, e ne yeli o dinoo na bese wolee koran ken nyi diyem ken waa naa boalan man ne, kela emee gbagba wui betabola.

¹⁶ Emee siayelæesatena ban e na wola balan gbæe ne, e laako nawolo nyi e kpa akpaa ñolo de kan Wurubuarɛ osom deni dinaa ken ntam na ka te yee kolo ya, mona akpaa ñolo de kan koba yayam aboo ñan doo Wurubuarɛ osom deni dinaa ken man ntam na, kaboena nyi waa di ntam kenan doo.

¹⁷ Emee siayelæesatena ayintena, wonti kela na ke doo? Koba yayam aboo ñan yaa Wurubuarɛ osom deni dinaa ken ne yele koba aboo ñan na bese Wurubuarɛ wui ne?

¹⁸ E na bese yako nyi, akpaa ñolo de kan Wurubuarɛ kedeesa boe ken ntam na te yee kolo ya, mona akpaa o kan aboo ñan gyakaa kedeesa boe ken doo ne ntam na, kaboena nyi waa di ntam ken doo.

¹⁹ Emee siayelæesatena, wonti kela na ke doo? Aboo ñan gyakaa kedeesa boe ken doo ne, yaa kedeesa boe ken ne yele kedeesa aboo ñan na bese Wurubuarɛ wui ne?

²⁰ Lee mena doo walan kamase ñon o kan Wurubuarɛ kedeesa boe ken ntam na, nawolo

baa nyi ɔ te kaŋ abɔɔ ŋan pou gyakaa ke dɔɔ nɛ ntam.

²¹ Te walaŋ ŋon ɔ kaŋ Wurubuaɛ ɔsom deni dinaa keŋ ntam na, nawolo baa nyi ɔ te kaŋ keŋ na Wurubuaɛ ŋon ɔ kyaa ke man nɛ ntam.

²² Mena mɔ te walaŋ ŋon ɔ kaŋ adido ntam na, nawolo baa nyi ɔ te kaŋ Wurubuaɛ gyoorogbeli keŋ, na Wurubuaɛ ŋon ɔ kyaa ke dɔɔ nɛ ntam.

²³ Ɛmɛɛ mmaraa wolala na Farasiitena baŋ ɛ na beo ɛ wose, ɛ laako. Nawolo nyi ɛ na mo ɛ wɔɔman abɔɔ buruburu gba kufu man dekpeŋ dokolon fa Wurubuaɛ, mɔna ɛ te tina kpene keŋ ne hia nyi yaa yɛɛ mmaraa keŋ man nɛ yela. Ɛ bee di nombia na ŋe gbɛɛ ya, te ɛ bee wii balaŋ waraŋase ya, te ɛ bee di anokoare mɔ ya. Nafɔ kaboena nyi yaa yɛɛ mena abɔɔ keŋa pou, na ɛ ka bese fa ɛ wɔɔman abɔɔ buruburu ŋan kufu man dekpeŋ dokolon bela kpu.

²⁴ Ɛmɛɛ siayɛɛsatena baŋ ɛ dɔŋ balaŋ siaman. Ɛ ne tale kyɔsee lese wonembia buruburu lee ɛ solonse man, mɔna ɛ ne lilii wonembia dinaana.

²⁵ Ɛmɛɛ mmaraa wolala na Farasiitena baŋ ɛ na beo ɛ wose, ɛ laako. Nawolo nyi ɛ ne faafo ɛ leenɔɔse na ɛ nyefalɛɛ wɔle bo, mɔna ŋe man dana ayimɛɛ. Nawolo nyi abɔɔ ŋan doo ŋe man nɛ, anibiri na doŋ te ɛ na mo ŋere balaŋ leo ŋa.

²⁶ Ɛmɛɛ Farasiitena siayɛɛsatena, ɛ tanɔgbɛɛ faafo ɛ leenɔɔse na ɛ nyefalɛɛ ŋan tɔɔman na, ŋe wɔle mɔ gyae ka lee.

²⁷ Ɛmɛɛ mmaraa wolala na Farasiitena baŋ ɛ na beo ɛ wose, ɛ laako! Nawolo nyi ɛ yɛɛ ŋgba

yeboose n̄an boɔ mo kolo wolom gyilaa n̄e wole na ke yeε kyeo n̄ε. M̄ona n̄e t̄oɔman na, denibalan̄ n̄oɔ na ba wosenaane adalεε te wulu n̄e man.

²⁸ Mena ke te εmεε m̄o doo. Balan̄ siaman na ε ne yeε ε wose n̄gba ε yeε balan̄ kpaakpaawo n̄ε, m̄ona balan̄ kabeo na nombiakumεε te wulu ε konooose man.

Yesu kekolosi lee denjele kewoɲ ken̄ gyae ke koɲ be doɔ n̄ε

²⁹ εmεε mmaraa wolala na Farasiitena ban̄ ε na beo ε wose, ε laako. Nawolo nyi ε ne ma Wurubuare akpen̄kpen̄gyooɔra na balan̄ ban̄ be gbεeneɲ tenεε Wurubuare siaman n̄ε yeboose nideli, na n̄a ke yeε kyeo.

³⁰ Te ε ne yako nyi, 'Daa den̄ kyaa la de naanao deban̄ ken̄ n̄ε, nafa den̄ te kpuu na wo na baa koe Wurubuare akpen̄kpen̄gyooɔra ban̄ ya.'

³¹ Mena doɔ ε noowoya ken̄a nawola la nyi, ε te sεε nyi balan̄ ban̄ boɔ koe Wurubuare akpen̄kpen̄gyooɔra ban̄ n̄ε, ε yeε be duulun̄ man balan̄wo.

³² ε betaa kyan̄ nombiakumεε n̄an ε naanao be yeε n̄ε man, na ε ke yeε n̄a kelii oto.

³³ ε dana nombiakumεε n̄gba doma n̄ε. ε be gyae ε ke tale yeu lee Wurubuare nyin̄maa man, ken̄ nyi o be bu n̄on foɔ na waa yela ε ka gyoo boalan̄ man ya.

³⁴ Mεε yako n̄on baa ε ke nyii nyiaa, maa kpila Wurubuare akpen̄kpen̄gyooɔra na siakaralaten̄a na wolala ε gyan̄. ε ka ko be man baale na ε ke gyo be man baale opan̄dan̄ doɔ,

na ε ke tuku be man baale yɔ ɔsom denεε man na ε ke gegi wɔ na donɔɔse.

³⁵ Ken ε ba koe balan ban be gbεenenε tenεε Wurubuarε siaman, lee Abele dɔɔ kelii Berekia bu Sakaria ηon ε ba koo kedeesa boe ken na Wurubuarε ɔsom deni dinaa ken nsana nsana dɔɔ nε, Wurubuarε waa wɔη ε denjela nideli.

³⁶ Mεε yako ηon ε ke nyii nyiaa, kenja pou denjele kewɔη gyae ke kɔη εmεε gyεη wee kei balan dɔɔ.

Mena ken Yesu ne gyae Gyerusalem

³⁷ O Gyerusalemtena! O Gyerusalemtena! Εmεε koona Wurubuarε akpenkpenjyɔɔra, te ε funjii balan ban Wurubuarε be kpilii ε gyan ne boya. Ma te yeε kakyeη nyi maa yilaa ηon do me tεε, ηgba mena ken kegyim talabo ne feλεε ɔ benkeλεε wuu ɔ bia dɔɔ nε, mɔna ε te fa maη gbεε ya.

³⁸ Ε κεε, Wurubuarε ta lese ɔ sia lee ε donɔɔ ken dɔɔ. Ka senεε bo yakaa.

³⁹ Mena dɔɔ mεε yako ηon ε ke nyi nyiaa, ε be gyae ε ka tekaa naa maη bela ya, kelii deban ken ε ke yako nyiaa ‘Walan ηon ɔ ne kɔη de Gbenjyoo Wurubuarε yele man nε, ηon na nyeebam.’ ”

24

Yesu kekolosi lee Wurubuarε ɔsom deni dinaa ken kewɔλεε wose man

Maake 3:1-13; Luka 21:5-19

¹ Yesu ka lee Wurubuarε ɔsom deni dinaa ken man ɔ ne gyu nε, ɔ kaseela ban wona wa agyuen kɔn denεε njan senεε botɔɔ nε kyeo dɔɔ.

² Kenje ɔ tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Ngba ε ne naa abɔɔ ken pou. Ampan yaa mεε yako non ε ke nyii nyiaa, baa tekerii ne popou lo ken nyi ε be gyae ε kena boe na boe gyakaa ke dɔɔ dɔɔ ya.”

³ Kenje Yesu gyuuwɔ ke kyaa oliifi bula ken dɔɔ. Botɔɔ te ɔ kaseela ban baagen korowɔ gyu ɔ gyan te be bɔɔse e nyiaa, “De Gbengyoo yako daa, deban wonti te ken pou gyae ke kɔn. Won te dεε mo gyen nyi n kabese kɔn, na deban ɔtomante ken ta benaa?”

⁴ Kenje Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “E keε ε wose dɔɔ nideli ken nyi nolo ba beo non ya.

⁵ Nawolo nyi balan burum baa kɔn ma yele man, na be kaa mo ba wose nyi ban yena man nyeelεere non, na baa beo balan burum na baa yo gbεε.

⁶ E nyii yoo nombia na, ε na yele ε wɔe ke lo non ya. Nawolo nyi kaboena nyi nombia ken pou dεekɔn, mɔna ken bεε wolo nyi ɔto ken te lii ya.

⁷ Tεεlese baa koro sen tia dɔn, na gyoonen mɔ ka koro sen tia dɔn. Tanam dinaa gyae ke yala, te tεεle mɔ gyae kewosi yenaase burum.

⁸ Ken pou yεε yaa ngba fulute kadojee kewalan nε.

⁹ Lee man dɔɔ balan pou baa kola non, na baa kyanee non na baa naase non diyem na baa koe non.

¹⁰ Deban kenan man te balan burum baa tina

man kelɛɛdi yela. Baa kola dɔŋa, na baa lese dɔŋa fa.

¹¹ Akɛɛɛ akpenkpenɣyɔɔra baa kɔŋ, na be kaa beo balan burum.

¹² Ken nombiakumɛɛ keyɛɛ gyae ka bo dɔɔ, balan burum balan kegyae nɔɔ gyae ke yɔkɔse.

¹³ Mɔna walaŋ ŋon ɔ yɛɛ kakyen sen kenken kelii ɔto na, Wurubuare waa lee ɔ nyee.

¹⁴ Baa yako nombia kpaakpaa lee Wurubuare gyoori ken wose man fa tɛele kei dɔɔ balan pou, na debiise pou balan ke nyii, pɛte ɔto ken ke kɔŋ.

¹⁵ Akpaa ε naa mmusuo nombii Wurubuare ɔsom deni dinaa ken man, ŋgba mena ken Wurubuare be tɛɛ ɔ dekpɛnkpenɣyɔɔre Daniele dɔɔ kolosi see lee ka wose man nɛ, na kaboena nyi walaŋ kamase ŋon waa kala mena nɔɔwoya ŋenan na, waa yɛɛ kakyen na waa nyii ŋe man nideli.

¹⁶ De kɔŋ mena na, balan baŋ be kyaa Gyudia tɛele man nɛ, baa yeu gyu bulase dɔɔ.

¹⁷ Nyi akpaa ŋolo kyaa ɔ deni nyee dɔɔ na, ɔ na tisi kɔŋ tɛele man nyi ɔ kaa mo ɔ kolo ya.

¹⁸ Te akpaa ŋolo mɔ kyaa wɔɔman na, ɔ na bese gyu dɛɛ nyi ɔ kaa mo ɔ kegba ya.

¹⁹ Weeya ŋenan man na, fulɛɛtena na talabose baa laako.

²⁰ Mena dɔɔ ε fane fa Wurubuare nyi, ε keyeu wee kenan na kɔŋ waaretɛɛ yaa kefɛɛfowee ya.

²¹ Nawolo nyi debaŋ kenan wui kayeyɛɛ gyae ka bo kela ŋan pou be kɔŋ kaalan, leenan debaŋ ken Wurubuare be yɛɛ tɛele kei kaa lii

gyeη wee kei ne. Te kaale kenan dinoo be gyae ka tekaa kon wee daale wee daale bela ya.

²² Mōna Wurubuarε tan wula kōkee kayeyεε weeya keηa. Na waa yεε mena ya ne, nafa ηolo na ηolo be gyae waa ka ya. Mōna lee o balan ban o ba lese see doo ne, te waa kōkee weeya ηenan.

²³ Deban kenan de lii te ηolo de yako ηon nyi 'E keε Kristo ηon kyaa kebo yaa o kyaa yenan daale na, ε na lee ke di ya.'

²⁴ Nawolo nyi balan baa dii akereε nyi ban yena man Kristo ηon, te baale mo baa dii akereε nyi be yεε Wurubuarε akpenkpengyoo rawo. Baa yεε gyakolon nombia na nombia dinaana, na akpaa be tale nyin gbεε koran na, baa mo beo Wurubuarε balan ban o ba lese see ne.

²⁵ Mōna emεε doo, me te wulaa yako ηon nombia keηa pena deban keη ke kon.

²⁶ Mena doo akpaa ηolo de yako ηon nyi, ε keε o kyaa depampaa dinaa keη man na, ε na gyu botoo ya. Te akpaa be yako ηon nyi, o te kon o yoe yenan daale na, ε na lee di.

²⁷ Nawolo nyi man Deniwalan Bu ηon kekōn gyae ke yεε bo ηgba mena keη oga ne ηmaale lee weese dεlee man, te balan pou ne naa ke o dεyalaε man ne.

²⁸ Botoo keη kolo punta doo na, botoo te bapeteεna mo ne yilaa.

Deniwalan Bu ηon kekōn

Maake 13:24-31; Luka 21:25-33

²⁹ Weeya ηenan man kaale keηa pou wole ne, be gyae ke di weeya ala ya weese waa gyoo

ditin̄tεε, te gyaalan̄ m̄o be gyae waa wolose ya. Kyolobiise baa lee adido kaa yala. Te ab̄ōo n̄an pou n̄e kyaa adido n̄ε, gyae ke wosi.

³⁰ Deban̄ kenan̄ n̄ε, balan̄ baa naa kolo adido ken̄ gyae kawola nyi, man̄ Deniwalan̄ Bu n̄on kek̄on̄ te lii. Te t̄εεle kei d̄ōo balan̄ pou baa wii walan̄sa. Baa naa man̄ Deniwalan̄ Bu n̄on ta mo don̄ na gyoorobiiri lee n̄oma man̄ adido m̄εε k̄on̄.

³¹ Ba wola kabere dinaa ken̄ na, man̄ Deniwalan̄ Bu n̄on maa kpila me kpilala lee adido k̄on̄ t̄εεle kei d̄ōo, na be kaa yilaa me balan̄ ban̄ m̄ōo lese see n̄ε lee t̄εεle kei d̄ōo yenaase kamase.

³² Ken̄te Yesu besew̄o yako w̄o nyiaa, ε k̄εε fiigi dan̄ na ε ke kasee kolo lee ka wose man̄. Akpaa ε naa n̄gba ke tombia da potee faaren̄se w̄olεε n̄ε, na ε gyen̄ nyi awulun̄tεε ta benaa.

³³ Mena m̄o te akpaa ε naa mena nombia ken̄a pou ne k̄on̄ na, ε gyen̄ nyi man̄ Deniwalan̄ Bu n̄on kek̄on̄ ta benaa tan̄.

³⁴ Amp̄an̄ yaa m̄εε yako n̄on nyi balan̄ ban̄ be kyaa gyen̄ kei n̄ε, be duulun̄ be gyae ke munu tan̄ ya, p̄ete nombia ken̄a kek̄on̄.

³⁵ Adido na t̄εεle kei pou gyae ke gyu ōto, m̄ona me n̄ōwoya d̄ōo n̄an gyae ke kyaa kekpaakekpa.

Nolo ba gyen̄ wee na deban̄ ken̄ maa mo k̄on̄ ya

³⁶ Ken̄te Yesu besew̄o yako w̄o nyiaa, n̄olo ba gyen̄ wee na deban̄ ken̄ ken̄a pou gyae ke k̄on̄ ya. Wurubuare kpilala ban̄ be kyaa adido, na

man Deniwalan Bu non koran ba gyen ya. Gyise me kya non o kyaa adido ne waagen gyenja la.

³⁷ Mena ken be kon Nowa deban ken ne, mena te man Deniwalan Bu non mo kabese kon gyae ke yee.

³⁸ Weeya nenan man pete lon ken ke kon kaa wolae teele ne, na balan ne dii na bee nyoo. Baala ne yala ala na bee mo ala mo fa yale, kelii wee ken Nowa ba gyoo adakaa dinaa ken man ne.

³⁹ Be ta gyen kpene ken ne kon ya, kelii deban ken lon be kaa waale kuu wo pou lan ne. Mena te man Deniwalan Bu non ke kon gyae ke yee.

⁴⁰ Deban kenan man na, baala bala baa kyaa wooman bee yee tom. Wurubuae waa mo nolo tina nolo yela.

⁴¹ Ala bala baa sen bee nan aboo. Wurubuae waa mo nolo tina nolo yela.

⁴² Mena doo e doo e wose doo, nawolo nyi e ba gyen wee ken e gbengyoo non waa kon ya.

⁴³ E toose nyiaa, nyi dekpanalanje den gyen deban ken nmeelate waa kon kaa nmeele e ne, nafa waa deke o dekpanalan ken nyi nmeelate be nyin gbee kaa gyoo kuu wa aboo ya.

⁴⁴ Mena doo emee mo e doo e wose, nawolo nyi man Deniwalan Bu non mo maa kon deban ken e loo be gyakaa ya.

⁴⁵ Kenje o besewo boose wo nyiaa, amote yena tobaale non o sia be kare te o ne di o gbengyoo mmaraase doo? Non yena tobaale non o gbengyoo waa mo o tebia akan ban do o nyinmaa man nyi waa kee be doo, na waa fa wo weenee deban ken kaboena ne.

⁴⁶ Akpaa tobaale ñonanɲ seɲɛɛ ɔ tom man ɔ ne yɛɛ ke nideli mena, te ɔ gbɛɲgyoo ñon de kɔɲ kaa naa e na, ñon na nyeebam.

⁴⁷ Mɛɛ yako ñon ɛ ke nyii nyiaa, mena tobaale ñonanɲ ɔ gbɛɲgyoo waa mo wa abɔɔ pou do e ɔ nyiɲmaa man nyi waa kɛɛ ɲe dɔɔ.

⁴⁸ Mɔna akpaa nyi tobaale ñonanɲ yɛɛ tobaale kum e, te ɔ yɛɛ wa agyuenɲ nyi ɔ gbɛɲgyoo be gyae waa kɔɲ bilenɲ ya,

⁴⁹ te ɔ gyoo ɔ tebia akanɲ ban ketuku, te ñon na solonɲ nyɔɔra ne dii bɛɛ nyɔɔ na,

⁵⁰ ɔ gbɛɲgyoo ñon waa kaa lee ɔ dɔɔ wee kenɲ ɔ loo be gyakaa ya nɛ.

⁵¹ ɔ gbɛɲgyoo ñon de kɔɲ kaa naa e mena na, waa wɔɲ ɔ denjele nideli na waa gegi e lee ɔ gyanɲ, na waa yela ɔ kaa kyaa balanɲ ban bɛɛ beo ba wose nɛ gyanɲ. Botɔɔ te waa kyanɲ ɔ nyee wii na waa tao ɔ kela.”

25

Alebia kufu baale dudu

¹ Yesu besewɔ gyɔ dudu fa wɔ nyiaa, “Weeya ñenanɲ man na Wurubuare gyoori kenɲ gyae ke yɛɛ ɲgba, alebia kufu ban bɔɔ koro mo be kanease be kaa gyanɲee na alowɔle baale nɛ.

² Be man banonɲ yɛɛ ayiɲtenawɔ, te banonɲ mo yɛɛ siakaralatenawɔ.

³ Ayiɲtena ban ka mo be kanease na, be ta gyem na baa mo nunse tela kpu na ñan doo be kanease man nɛ ya.

4 Mɔna siakaralatenan ban doo, ban moo nun do porontiasen man tela kpu na nan doo be kaneasen man ne.

5 Alowole baale non te kon bilen ya, mena doo alebian ban pou moowo bee deneli te be doo dosoron.

6 Ke lii tee nsana ne te akelelee yalawo nyiaa, 'Alowole baale non te kon! E lee kaa gyanee na e!'

7 Ken te alebian kufu ban pou korowo te be gynaa be kanea nmeesen nan.

8 Botoo te ayintenan ban yako siakaralatenan ban nyiaa, 'De kaneasen na yekee, mena doo e fa daa e nunse nan kyomii.'

9 Ken te siakaralatenan ban yako wo nyiaa, 'Koa de nunse nan be gyae ka yee dee fa non ya.' Mena doo e gyu donoo man na e kaa gyae naale lee.

10 Mɔna deban ken ayintenan ban be lam be kaa lee nunse nan ne te alowole baale non kaa gyooowo. Alebian banon ban boo desina ba wose see ne, gyooowo alowole nookedi deni ken man, te be kyanja disim ken to.

11 Kenan wole te alebian akan ban mo konawo kaa gyoo. Ken te be fae yeesa baake nyi, 'De Gbengyoo toro daa.'

12 Ken te alowole baale non yako wo nyiaa, 'Mee yako non e ke nyii nyiaa moo gyen non ya.'

13 Botoo te Yesu yako o kaseela ban nyiaa, 'E doo e wose doo nideli, nawolo nyi e ba gyen wee yaa deban ken man Deniwalan Bu non maa bese kon ya.' "

Tewulɛɛ batooro baale dudu
Luka 19:11-27

14 Yesu besewɔ gyɔ dudu fa wɔ nyiaa, “Deban kenan man na Wurubuarɛ gyoori ken gyae ke yɛɛ ngba balee non ɔ ne gyae waa gyu gbɛɛ, te ɔ be baake ɔ tewulɛɛ te ɔ be kpɛɛɛ wa abɔɔ do wɔ be nyinmaa man nɛ.

15 ɔ faa walan kamase ngba mena ken waa tale tela nɛ. ɔ faa nolo kɔba kakponse anon (5,000) te ɔ faa nolo kakponse ala (2,000) te ɔ faa nolo mɔ kakpon dokolon (1,000). Kenɛte ɔ korowɔ lan ɔ gbɛɛ ken.

16 Tobaale non ɔ be fa e kakponse anon nɛ, korowɔ debokenan man te ɔ moo kɔba ken ke yɛɛ tom te ɔ nyina kakponse anon kpu bela.

17 Mena mɔ te non ɔ be fa e kakponse ala nɛ, nyina kakponse ala bela kpu.

18 Mɔna tobaale non bɔɔ fa e kakpon dokolon nɛ, korowɔ ke wula bɔɔ te ɔ moo ɔ gbengyoo kɔba ken kewuu.

19 Be gbengyoo non kyaawɔ botɔɔ kyare pete ɔ kɔnawɔ. ɔ ke kɔn nɛ te ɔ baake ɔ tewulɛɛ ban gyanɛɛ nyi baa gyoo be kɔbase nan man.

20 Tobaale non ɔ be fa e kɔba kakponse anon nɛ, moo kakponse kufu kɔn te ɔ yako ɔ gbengyoo non nyiaa, kɛɛ kakponse anon te n faa man mɔna me ta bese nyin kakponse anon kpu bela.

21 Kenɛte ɔ gbengyoo non yako e nyiaa, ‘Ao baale kpaakpaa anokoarete, karan na keyɛɛ. N te di anokoare lee kyomii maa moo fa neɛ kei man, mena dɔɔ maa mo abɔɔ burum do n

nyinmaa man. Kɔŋ na dee di gyon ken mee dii nɛ.'

²² Tobaale ŋon ɔ be fa e kɔba kakponse ala nɛ mɔ kɔŋawɔ kaa yako e nyiaa, 'Me gbenjyoo, n faa maŋ kakponse ala, mɔna me te nyin kakponse ala kpu bela.'

²³ Kenje ɔ gbenjyoo ŋon yako e nyiaa, 'Tobaale kpaakpaa anokoarete, karan na ke yɛɛ. N te di anokoare lee kyomii maa moo fa neŋ kei man, mena dɔɔ maa mo abɔɔ burum do n nyinmaa man. Kɔŋ na dee di gyon ken mee dii nɛ.'

²⁴ Tobaale ŋon ɔ be fa e kakpon dokolonj nɛ mɔ kɔŋawɔ te ɔ yako ɔ gbenjyoo ŋon nyiaa, 'Me gbenjyoo, ma gyeŋ nyi n nombia dana donj te botɔɔ ken n te duu kolo mɔ ya nɛ, botɔɔ te n ne kɔɔ.

²⁵ Me yee neŋ mena dɔɔ ma moo n kɔba ken ka weese bɔɔ man. Kɛɛ, n kɔba yaa, lee n woni.'

²⁶ Kenje ɔ gbenjyoo ŋon yako e nyiaa, 'N yɛɛ tobaale kum na kebɔŋalete e. N gyeŋ nyi mɛɛ kɔ abɔɔ botɔɔ ken me te duu ya, te mee yilaa abɔɔ botɔɔ ken ma te ŋmatee ya na,

²⁷ weera n ta moo me kɔba ka see maŋ kɔba dɛɛsee man ya. Nafɔ ma ke kɔŋ kei na, ŋgba maa gyu ke lee ken na ka lonj. Kenje ɔ yako ɔ tewuleɛ ban nyiaa,

²⁸ ε leo kɔba ken lee ɔ gyan na ε ka mo kpu ŋon ɔ be nyin kakponse kufu nɛ.

²⁹ Nawolo nyi walaŋ ŋon ɔ dana kolo na baa kpu e na waa nyin burum, te ŋon ɔ be dana ya na, kyomii ken koran ɔ dana nɛ baa leo ke lee ɔ gyan.

³⁰ Mena dɔɔ ε fun tobaale ohuhoo kei non ɔ be dana tɔnɔɔ ya nε leki ditiŋtεε keŋ man. Botɔɔ te waa kyan ɔ nyee wii na waa tao ɔ kela.’ ”

Nombia kedi ɔtomante keŋ

³¹ Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Deban keŋ maŋ Deniwalaŋ Bu non maa bese kɔŋ na, daa na Wurubuare kpilala ne gyae la dεε kɔŋ. Maa kɔŋ me gyoorobiiri man kaa kyaa me gyooro gbeli keŋ dɔɔ.

³² Tεεle kei balan pou baa kaa yilaa me gyan, na maa kpase be man akpeŋ ala ŋgba mena keŋ wonembia kεelere ne kpase asoose lee namense man nε.

³³ Maa mo namense ban see me dunoluŋ dɔɔ, na maa mo asoose ban see ma demena dɔɔ.

³⁴ Botɔɔ te maŋ gyoo non maa yako ban be kyaa ma dunoluŋ dɔɔ nε nyiaa, ‘Emεε ban me kya be hiraa non. ε kɔŋ kaa kyaa Wurubuare gyoori keŋ ɔ be wulaa desina see non leenaŋ deban keŋ ɔ be yεε tεεle kei nε man.

³⁵ Nawolo nyi deban keŋ tanam na ko maŋ na, ε faa maŋ weenεε me diiwo. Deban keŋ lonboaneŋ na ko maŋ na ε faa maŋ lon me nyɔwo. Deban keŋ me yεε ŋɔɔle e na, ε lεε maŋ gyu ya akpaŋalaŋse man,

³⁶ deban keŋ me dɔŋεε ditiŋteli na, ε faa maŋ abɔɔ ma doowo. Deban keŋ mεε wee na ε kaa kεε me dɔɔ, deban keŋ bɔɔ kyan maŋ keto deni na, ε ka doo maŋ nɔɔ.’

³⁷ Keŋte mena balan kεwo ban be gbεenen tenεε Wurubuare siaman nε, baa bɔɔse gyoo non nyiaa, ‘De gbengyoo, woromɔ te de naa

nenj nyi tanam na ko nenj te de faa nenj weeneε, yaa lonboanenj na ko nenj te de faa nenj lonj n nyooωo.

³⁸ Woromoo te de naa nenj nyi n yee njoole te de lee nenj gyu da akpanalanse man, yaa n donεε ditenteli te de faa nenj aboo n doowo?

³⁹ Woromoo te de naa nenj nyi n na wee, yaa ba te kyanj nenj keto deni te de kaa doo nenj noo?’

⁴⁰ Botoo te manj gyoo njon maa tiranoo fa wo nyiaa, ‘Ampanj yaa mee yako njon nyiaa, kpene kamase kenj ε be yee fa me balanj kewo man kemaasabii koranj na, manj yaa ε yeeωo fa!’

⁴¹ Botoo te maa yako banj be kyaa ma demena doo ne nyiaa, ‘E senj lee me gyanj, emee banj Wurubuaε be falaa njon nyi ya gyu ka gyoo boalanj degyapaa kenj o be desina see fa obonsam na o kpilala banj ne man.

⁴² Nawolo nyi tanam koo manj na, ε te fa manj weeneε ya, lonboanenj koo manj na ε te fa manj lonj ya.

⁴³ Debanj kenj me yee njoole e na ε ta mo manj gyu ya akpanalanse man ya. Me teeωo ditenteli na, ε te fa manj kolo maa do ya. Ma weewo mona ε te kaa do manj noo ya, te be kyanj manj keto deni, mona ε te kaa do manj noo ya.’

⁴⁴ Botoo te balanj banj baa boose manj gyoo njon nyiaa, ‘De gbenjgyoo woromoo te de naa nenj nyi tanam na ko nenj, yaa lonboanenj na ko nenj, yaa n yee njoole e yaa n donj ditenteli yaa n weewo yaa be kyanj nenj keto deni te da te kyoo nenj ya?’

⁴⁵ Kenj te maa tiranoo fa wo nyiaa, ampanj yaa mee yako njon ε ke nyii nyiaa, ‘Kpene kenj ε be

bεε ε te yεε fa me balan κεω man kemaasabii koran ya nε, na man yaa ε bεεω ε te yεε fa ya.'

⁴⁶ Botoo te baa mo balan benan gyu botoo ken baa naa diyem kekpaakekpaa nε, mona balan ban be gbεnenε tenεε Wurubuare siaman nε doo, baa nyin nyeedon kekpaakekpaa."

26

Ba kebake Yesu nyeeman

Maake 14:1-2; Luka 22:1-2; Gyɔn 11:45-53

¹ Yesu kawola aboo ken pou tan nε, o yako o kaseela ban nyiaa,

² "Ngba ε gyen nyi teka weeya ala na nyeekelεεwee kedi ken te lii. Deban kenan man te baa lese man Deniwalan Bu non fa na baa gyo man sakaa opanan doo."

³ Deban kenan man te Wurubuare saese kegyiise na Gyudatena kegyiise gyuuwo ke gyanee saese pou kegyia Kaifase dekpanalan man.

⁴ Ken te be bakewo nyi baa yo kyan Yesu na baa ko e.

⁵ Mona be yakowo nyi, "Tekaboena nyi deε ko e nyeekelεεwee kedi kei man ya, na mena ya na balan ban baa yela donoo ken ke sinii."

Alo nolo ka mo nun woli Yesu Betani donoo man

Maake 14:3-9; Luka 7:36-50; Gyɔn 12:1-8

⁶ Kenan wole na te Yesu gyuuwo Simon non nafa o na wee kawee yayam nε deε Betani donoo man.

⁷ O kekyaa botoo nε, te alo nolo konawo o gyan na o dana nun ofonofonte ken ke dana

koyadon ne porontia too. Kenje o toosi nun ken woli Yesu nyeeman.

⁸ O kaseela ban kena kpene ken alo non be yee ne, yee wo ban te be yakowo nyiaa, “Weera doo te o ne wolee nun kei mena.”

⁹ “Nafon ben yoo nun kei na, baa nyin koba burum na baa mo fa ayematena.”

¹⁰ Na Yesu gyen nombia nan bee gyuen ne te o boose wo nyiaa, “Weera te e ne kale na alo non mena? Nombii kpaakpaa yaa o yee wo fa man ne.

¹¹ Ayematena doo be kyaa e gyan deban kamase, mona man doo moo gyae maa kyaa e gyan deban kamase ya.

¹² Mena ken o be kyeekeke nun kei woli man ne, kei nawolo baa nyi o te desina man fa me kewuu.

¹³ Ampan yaa mee yako non e ke nyii nyiaa, teele kei doo yenan kamase ken baa kolosi Wurubuaee nombia kpaakpaa nan ne, baa yako alo kei nombii waa ayeeen kei na baa mo toose e.”

Gyudase te see nyi waa lese Yesu fa

Maake 14:10-11; Luka 22:3-6

¹⁴ Kenan wole ne, o kaseela kufu bala ban man nolo, non bee baake e nyi Gyudase Isekarote ne, korowo gyu saese kegyiise ban gyan.

¹⁵ Kenje o ke boose wo nyiaa, “Akpaa ma lese Yesu fa non na, won te e ke fa man?” Botoo te be tiranoo fa e nyi dee fa nen koba wolom bia sao na kufu (30) Te be kala koba ken do e o nyinmaa man.

16 Lee deban kenan te Gyudase fiasεε ɔ ne gyae gbεε ken waa mo lese Yesu fa wɔ.

Yesu na ɔ kaseela kedi nyeekeleεwee weenεε ηan

17 Nyeekeleεwee kedi wee gyanɔgbate ken bee di bodobodo ken tee be doo ke man ya nε, Yesu kaseela ban kɔnawɔ ɔ gyan kaa boose e nyiaa, “Alen te n ne gyae nyi de kaa desina see fa nyeekeleεwee weenεε kedi ken?”

18 Ken te ɔ yako wɔ nyiaa, “E gyu balee ηolo gyan Gyerusalem donɔɔ ken man na ε kaa yako e nyiaa, ‘De Gbenɔgyoo ηon kpa ma deban ken te lii, te n dekpanalan man te ɔ ne gyae nyi ηon na daa ɔ kaseela ban kaa di nyeekeleε weenεε ηan.’ ”

19 Ken te ɔ kaseela ban gyuuwɔ ke yεε ηgba mena ken ɔ be yako wɔ nε te be desina nyeekeleε weenεε ηan see.

20 Kelii balinɔɔ nε, Yesu na ɔ kaseela kufu bala ban gyuuwɔ ke kyaa weenεε ηan dedii man.

21 Ba ke kyaa bee dii nε Yesu yako ɔ kaseela ban nyiaa, “Ampaη yaa mεε yako ηon ε ke nyii nyi, ε man ηolo waa lese maη fa.”

22 Lee nombia ηan ɔ be yako wɔ nε dɔɔ, dekokɔrɔkɔɔ kyaηa ɔ kaseela ban pou te be fiasεε bεε boose e dokolon dokolon nyiaa, “De gbenɔgyoo, maη yaa amɔte?”

23 Ken te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa,
 “Walaη ηon daa na e kyaa dεε do nyinmaa
 nyefale dokolon kei man nε,
 ηon ne gyae la waa lese maη fa.

24 Manɔ Deniwalaŋ Bu ɲon maa yeŋ ɲgba mena keŋ Wurubuaɛ nombia aɲmaraseŋ see ne yako lee ma wose man nɛ, mɔna ɲon waa lese man fa nɛ waa laako. Nafɔ beŋ ta lola walaŋ ɲonaŋ ya na, dei.”

25 Keŋte Gyudase ɲon waa kaa lese Yesu fa nɛ mɔ boose e nyiaa, “Me Gbenɲyoo, man yaa amɔte?” Te Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Mena yaa nyanɲ gbagba yakowɔ nɛ.”

Yesu na ɔ kaseela kedi nyeekelɛɛwee dinaa weenɛɛ ɲan

Maake 14:22-26; Luka 22:14-20; 1 Korintotena 11:23-25

26 Be kee dii nɛ, Yesu moo bodobodo te ɔ fanewɔ fa Wurubuaɛ karaŋ, te ɔ kara ke mo fa ɔ kaseela baŋ. Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ lee di, kei yeŋa ma wosenaane keŋ.”

27 Kenanɲ wɔle te ɔ moo leenɔɔ keŋ te ɔ fanewɔ fa Wurubuaɛ karaŋ, te ɔ moo ke fa ɔ kaseela baŋ. Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa “Ɛ popou ɛ lee nyɔɔ.”

28 “Kei yeŋa me fatabo keŋ Wurubuaɛ ba mo tɔ ɲon na ɔ balanɲ nɔɔkebakeseke keŋ nɔɔ. Kei yeŋa fatabo keŋ gyae ke kyɛɛkee leki, na Wurubuaɛ ka mo balanɲ burum nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ.

29 Ampanɲ yaa mɛɛ yako ɲon nyi mɔɔ gyae maa tekaa nyɔɔ solonɲ kei bela ya, kelii wee keŋ daa na ɲon dɛɛ nyɔɔ solonɲ wɔle me kya Wurubuaɛ gyoori keŋ man.”

30 Kenanɲ wɔle nɛ, be kpee nɔɔneŋ lese Wurubuaɛ yele te ba leewɔ laŋ oliifi bula keŋ dɔɔ.

*Yesu keyako nyi Pita waa bεε e
Maake 14:27-31; Luka 22:31-34; Gyɔn 13:36-38*

³¹ Kenje Yesu yako ɔ kaseela ban nyiaa, “Gyen nelim kei ne ε popou ε ke yeu yela man. Nawolo nyi Wurubuare yakowɔ ɔ nombia anmarasen see nan man lee ma wose man nyiaa,

‘Maa gyɔ namensekεelere non lo,
na ɔ namense ban pou ke yaasee.’

³² Mɔna me fom lee yen man na, maa kyan non gbεε gyu Galelia tεele man.”

³³ Kenje Pita yako e nyiaa, “Akpa be popou de yeu tina nen yela koran na, man dɔɔ mɔɔ gyae maa tina nen yela korakora ya.”

³⁴ Botɔ te Yesu yako Pita nyiaa, “Ampan yaa mεε yako nen nyi gyen nelim kei pete kegyim kelɔ woya ne, nyan ke bεε betabotooro nyi n ba gyen man korakora ya.”

³⁵ Kenje Pita tiranɔ fa e nyiaa, “Akpa nyi ke yeε yen ke koran na, mɔɔ gyae maa bεε nen korakora ya.” Te ɔ kaseela akan ban pou mɔ yakowɔ mena.

*Yesu kefane Gεkyεmane
Maake 14:32-42; Luka 22:39-46*

³⁶ Kenan wɔle ne, Yesu na ɔ kaseela ban gyuu yenan daale ken bεε baake botɔ nyi Gεkyεmane ne. Kenje ɔ yako wɔ nyiaa, “E kyaa kebo, mee gyu siaman me kaa fane maa kɔn.”

³⁷ Kenje ɔ moo Pita na Sebedeo bia bala ban kpu na ɔ wose. Botɔ te dekokɔrɔkɔɔ kyan a ken nyi ɔ bεε gyen mena ken waa yeε ɔ wose ya.

38 Kenje ɔ yako wɔ nyiaa, “Dekokɔrɔkɔɔ te kyan man gbaa ken nyi ne gyae ka ko man. E kyaa kebo na ε ka deke.”

39 Botɔɔ te Yesu tuuwɔ gyu siaman kyomii te ɔ tisiwɔ bun wulunɔ ɔ nyee te ɔ fanewɔ fa Wurubuarε nyiaa, “Taata, akpaa nyi gyae ke de na, yela mena kayeyεε kei ke lan me dɔɔ. Mɔna na man kegyaebii ya. Yεε kpene ken nyan gbagba ne gyae.”

40 Yesu ka bese kɔn ɔ kaseela ban gyan ne, ɔ kaa naawɔ nyi ba te doo dosoron. Kenje ɔ boɔse Pita nyiaa, “Mena dɔɔ ε te tale deke deban dokolon koon ken nyi ε be doo yee?”

41 Kenje ɔ besewɔ yako wɔ nyiaa, “E deke na ε ke fane, na ε be nyin ka gyoo kekeεsekεε man ya. Nawolo nyi ma gyen nyi ε konɔɔse man na ε ne gyae ε ke yεε ma kegyaebii, mɔna ε wosenaane betan mena don kenan ya.”

42 Kenje Yesu besewɔ lee ɔ kaseela ban gyan bolate gyu ke fane nyiaa, “Taata, nyi be gyae ke de nyi mena kayeyεε kei ka lee me dɔɔ ya ne, kenan na yεε nyan gbagba n kegyaebii”

43 Yesu ka bese kɔn ne, ɔ kaa naawɔ nyi ɔ kaseela ban sεε be dokεε, nawolo nyi dosoron doo be siaman.

44 Kenje ɔ besewɔ lee be gyan gyu ɔ kaa fane botoorote. Te ɔ fanewɔ yako nombii dokolon kenan ke bela.

45 Kenje ɔ besewɔ kɔn ɔ kaseela ban gyan te ɔ kaa boɔse wɔ nyiaa, “E sεε ε doo ε ne fεεfo? E kεε, deban ken te lii. Be ta lese man Deniwalan Bu non do balan kumεε nyinmaa man.

⁴⁶ Ε koro dee gyu, ε κεε walan ηon waa lese man fa ne te tunj daa tanj.”

Ba kekyan Yesu

Maake 14:43-50; Luka 22:47-53; Gyɔn 18:3-12

⁴⁷ Yesu ke yakaa ɔ ne kolosi ne, ɔ kaseela kufu bala ban man ηolo ηon beε baake e nyi Gyudase ne kaa leewɔ botɔɔ. Njon na balan dikpii kenj bɔɔ lee saese kegyiise na donɔɔ kegyiise gyan ne kɔnala. Na be man baale dana yoosilase na akpokpose.

⁴⁸ Gyudase ηon waa kaa lese Yesu fa ne tanj wulaa yako balan ban nyiaa, “Walan ηon maa kaa pukaa e ne, ηon yena walan ηon ε ne gyae ne. Ε kyan e.”

⁴⁹ Mena dɔɔ Gyudase tεεwɔ teenj gyu Yesu gyan te ɔ baake e nyi “De Gbenjyoo, te ɔ pukaa e doo e nɔɔ.”

⁵⁰ Kenje Yesu yako e nyiaa, “Me gyoo, yeε kpene kenj dɔɔ n be kɔn kebo ne.” Botɔɔ te balan ban kaa tɔɔ Yesu do te be kyan e.

⁵¹ Botɔɔ te Yesu kaseela ban man ηolo lese ɔ yoosila, te ɔ moowɔ kara saese pou kegyia ηon tobaale denjele lese ke lo.

⁵² Kenje Yesu yako ɔ kaseele ηon nyiaa, “Mo n yoosila kenj do ke bɔɔlee man. Nawolo nyi walan kamase ηon ɔ ne wɔn yoosila na, waa yenj bo yoosila nɔɔman.

⁵³ N ba gyen nyi maa tale sola me kya na waa yela ɔ kpilala kakponkakponse ka lee adido kɔn debokeiman kaa yoo lεε man yee?

⁵⁴ Mɔna akpaa me yeε mena na, sena te Wurubuare nombia anmarasenj see ηan ne

yako nyi, kaboena nyi mena nombia keŋa deekŋe ne, gyae ke yee ampan.”

⁵⁵ Keŋte Yesu boose balan dikpii keŋ boɔ kŋe be kaa kyan e ne nyiaa, “Me yee walaŋkum e te e moo yoosilase na akpokpose e ne kŋe e kaa kyan man? Wee kamase na mee kyaa Wurubuare osom deni dinaa man wola ŋon Wurubuare nombia, mona e te kyan man ya.

⁵⁶ Mona keŋa pou kŋae mena na nombia ŋan Wurubuare akpenkpengyoora be ŋmarase see ne ke kŋe mena.” Botɔ te o kaseela ban pou korowo yeu tina e yela.

Be ka mo Yesu gyu kegyiise siaman

Maake 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Gyɔn 18:13-14, 19-24

⁵⁷ Balan ban boɔ kyan Yesu ne moo e gyu saese pou kegyia Kaifase dekpanalan man, botɔ keŋ mmaraa wolala na donɔ kegyiise pou be gyanee ne.

⁵⁸ Pita sila Yesu wole wole mense kelii saese kegyia ŋon dekpanalan man. O gyoowo ke man te o gyuuwo ke kyaa tewulee ban bee gyee dekpanalan keŋ ne gyan, na waa naa kpene gyae ke kŋe Yesu do.

⁵⁹ Saese kegyiise na donɔ kegyiise ban pou boɔ gyanee botɔ ne, ne gyae nombii keŋ baa mo gyakaa Yesu do na baa nyin gbɛ ko e.

⁶⁰ Balan burum kŋawo kaa kerɛ Yesu noose, mona be te nyin nombiikum keŋ baa mo gyakaa o do ya. Wole wole na te baala bala baale kŋawo kaa yako nyi,

61 “De nyiiwɔ balee kei yakowɔ nyi ‘Waa tale tekerii Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa kei lɔ, na waa mo weeya atooro ma ke bela.’ ”

62 Botɔɔ te saese kegyia ɲon korowɔ seɲ te ɔ bɔɔse Yesu nyiaa, “Nombia ɲan bɛɛ mo gyakaa n dɔɔ nɛ, n be tale tira ɲe nɔɔ yee?”

63 Mɔna Yesu te gyuusu ɔ nɔɔ ya. Kenɛte saese kegyia ɲon yako Yesu nyiaa, “Ma te kɛɛ Wurubuarɛ ɲon ɔ kyaa kekpaakekpaɛ nɛ nae fa neɲ, akpaɛ nyanɲ yɛna nyeeɛɛre ɲon Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔɲ, ɲon ɔ yeɛ Wurubuarɛ bu dokolonɲ koonɲ ɲon e na, yako daa”

64 Kenɛte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Kenɲ yaa n yakowɔ nɛ. Mɔna mɛɛ yako ɛ popou ɛ ke nyii nyiaa, wee daale nɛ ɛ kena manɲ Deniwalanɲ Bu ɲon kyaa Wurubuarɛ donɲ pou gbɛɲgyoo ɲon dunolonɲ dɔɔ, na ɛ ka bese naa manɲ na me ta lee ɲoma man adido mɛɛ kɔɲ.”

65 Saese kegyia ɲon ke nyii nombia kenɲ nɛ, ɔ kyanɲa ɔ kegba tirii (Kenɲ nawolo nyi nombia ɲan ta wee e gbaa) te ɔ yakowɔ nyiaa, “Ɔ te kolosi mmusuo nombia! Wonɲ nombii yaa dɛɛ gyae dɛɛ tekaa nyii kpu bela? Nɛnɛɛ ɛmɛɛ gbagba ɛ nyii mmusuo nombia ɲan ɔ be kolosi nɛ.

66 Sena yɛna ya agyuenɲ lee nombia kenɲ man?” Kenɛte be tiranɔɔ nyi, “Ɔ kaboena yeɲ.”

67 Kenɛte be tɔɔ nɔɔlonɲse woli ɔ siagbɛɛ te be takee e akɔtase. Baale mɔ ɲmeree e ɔ lakaase man,

68 te be yako e nyiaa “Wurubuarɛ dekpɛɲkpɛɲgyɔɔre Kristo, wola daa ɲon ɔ be gyɔ neɲ.”

*Pita keβεε Yesu**Maake 14:66-72; Luka 22:56-62; Gyɔn 18:15-18, 25-27*

⁶⁹ Deban kenan na Pita kyaa dekpanalan ken man. Kenje saese kegyia non alebu nolo kɔɔawɔ ɔ gyan kaa yako e nyiaa, “Nyan mɔ n kpuε na Yesu non ɔ ba lee Galelia tεεle man nε.”

⁷⁰ Kenje Pita lεε anmaaren balan ban pou siaman botɔɔ nyiaa, “Mɔɔ gyen nombia nan n ne yako nε man korakora ya.”

⁷¹ Te ɔ leewɔ gyu dekpanalan ken denanɔɔ man. Botɔɔ te alebubii nolo mɔ besewɔ naa e te ɔ yako ɔ tebia ban be kyaa botɔɔ nε nyiaa, “Balee kei mɔ kpuε na Yesu non ɔ ba lee Nasarete donɔɔ man nε.”

⁷² Kenje Pita besewɔ lεε anmaaren te ɔ kaja ntam nyiaa, “Mɔɔ gyen balee kei korakora ya.”

⁷³ Te kyare ya nε, balan ban be kyaa botɔɔ nε kɔɔawɔ Pita gyan kaa yako e nyiaa, “Kei dɔɔ ke yeε ampan ke kaen nyi nyan mɔ n kpuε na balee kei. N kekolosi koran nawolo nyi n yeε be man nolo e.”

⁷⁴ Botɔɔ te Pita fiasεε ɔ ne falaa ɔ wose te ɔ kaja ntam nyiaa, “Mɔɔ gyen balee kei korakora ya.” Debokenan man te kegyim lɔɔ woya.

⁷⁵ Kenje Pita tɔɔse nombia nan Yesu be yako e nyiaa, “Pεte kegyim ke lɔ woya na, nyan ke bεε betabotooro nyi n ba gyen man ya” nε. Te Pita leewɔ deboɔman ke kyan ɔ nyee wii.

27

*Be kamo Yesu gyu gyoo Pilato gyan
Maake 15:1; Luka 23:1; Gyɔn 18:28*

¹ Tεε kena nebo nebo fuu nε, saese kegyiise na donoo kegyiise ban gyanεewo te be yakowo sεε donya nyi baa ko Yesu.

² Mena doo be bake e te ba moo e gyu ka do Pilato non o senεε Romantena gyoo dinaa nawoo man nε nyinmaa man.

Gyudase yey Kpilala 1:18-19

³ Gyudase non o ba lese Yesu fa kena nyi be te bu Yesu foo nyi baa ko e nε, takaa e nideli te o kyεεkee wa agyuenj. Mena doo o besena koba kenj o be lεε Yesu nyeeman nε gyina kegyiise banj.

⁴ Kenje o yako wo nyiaa, "Ma te yeε nombiakumεε ngba moo lese walanj non dukum kamase be doo o man ya fa non nε." Te kegyiise banj mo tiranoo fa e nyiaa, daa be famenε na nenanj ya. Ne yeε nyanj gbagba n nombia ja.

⁵ Botoo te Gyudase funja koba kenj lo wo Wurubuare osom deni dinaa kenj man, te o gyuuwo kado o wose nmelenj.

⁶ Kenje saese kegyiise banj toosee koba nan te be yakowo nyiaa, "Da mmaraa bεε fa daa gbεε nyi dεε mo koba kei kyakale na do osom deni koba man ya. Nawolo nyi koba kenj dana ayimεε."

⁷ Kenje kegyiise banj moo ba nyeeya banj na donya te be sεεwo nyi, baa mo koba kenanj ke lεε tεεle saabuse maare nolo gyanj, na baa kyaa wuu njoola botoo.

⁸ Mena doo kaa lii nanj gyen nε, bεε baake tεεle kenanj bo nyi fatabo tεεle.

⁹ Kenja pou yela Wurubuare nombia njan o be tɛɛ o dekpenkpengyooɔre Gyermia doo yako see ne konawo mena. O yakowo nyiaa, “Ba moo kɔba wolom bia sao na kufu 30 njan ne yee koya ken Iseraetena be dii o nyeeman ne,
¹⁰ ke lee tɛɛle saabuse maare gyan nɔgba mena ken de Gbenɔgyoo Wurubuare ba wola man ne.”

Be kamo Yesu gyu Pilato gyan

Maake 15:2-5; Luka 23:3; Gyɔn 18:33-38

¹¹ Kenje ba moo Yesu kaa sen Pilato non o senɛɛ Romantena gyoo dinaa nawoo man ne siaman. Te Pilato boose e nyiaa, “Nyan yena Gyudatena gyoo non?” Te Yesu tiranoo fa e nyiaa, “Ken yaa n yakowo ne.”

¹² Mona deban ken saese kegyiise na donoo kegyiise ba mo nombia yakaa Yesu doo ne, o te gyuusuu o noo ya.

¹³ Botoo te Pilato boose Yesu nyiaa, “Nombia burum kenja bee mo yakaa n doo ne, n bee nyii yee?”

¹⁴ Mona Yesu bee o te gyuusuu o noo yako nombii dokolon koon gba ya. Nombii kei doo Pilato noo nideli.

Be kalese Yesu fa yey

Maake 15:5-15; Luka 23:13-25; Gyɔn 18:39-19:6

¹⁵ Gyudatena nyeekeleewe kedi wee kamaɛ ne, kaboena nyi Pilato non o senɛɛ Romantena gyoo dinaa nawoo man ne, waa tina balan ban booo kyam to deni ne man dokolon, non balan benan gbagba ne gyae ne yela fa wo.

¹⁶ Mena debaŋ kenan na Barabase non o yee nombiakumεεyεere e, te balan pou be nyii o nombia ne doo deni man.

¹⁷ Balan dikpii ken ke kon kaa yilaa ne Pilato boose wo nyiaa, "Balan bala kewo man na be man wonti te ε ne gyae nyi maa tina yela fa non. Barabase yaa Yesu non bee baake e nyi Kristo ne?"

¹⁸ Nawolo nyi na Pilato gyen nyi, ken balan ban ne kola Yesu doo te ba lese e fa.

¹⁹ Pilato kekyaa o ne di nombia nan ne, o weele kpilawo kaa yako e nyiaa, "Lese n nyinmaase lee mena walaŋ non nombiikum kamase be doo o man ya ne nombia man. Nawolo nyi nelim me doosi doseε ŋaale lee o wose man na, yee man gyakolon te me naa diyem nideli."

²⁰ Mona Wurubuaε saese kegyiise na kegyiise akan ban feefuwo do balan dikpii ken nyi, baa sola Pilato na waa tina Barabase yela na baa ko Yesu.

²¹ Ken te Pilato besewo boose balan ban nyiaa, "Balan bala kewo man na, be man wonti te ε ne gyae nyi maa tina e yela?" Te be tiranoo fa nyiaa, "Tina Barabase yela fa daa."

²² Ken te Pilato besewo boose wo nyiaa, "Kenan na sena te maa yee Yesu non bee baake nyi Kristo ne?" Botoo te be popou yakowo nyi, "Yela baa gyro e sakaa opanɗan doo."

²³ Ken te Pilato boose wo nyiaa, "Won dukum te o yee wo?" Mona be see bee fae yeesa nedon nyiaa, "Yela baa gyro e sakaa opanɗan doo."

²⁴ Pilato kena nyi balan ban noowoya na kela

e te ɔ be gyae waa tale yɛɛ kolo lee Yesu wose man ya nɛ, ɔ kyee lon faafo ɔ nyinmaase balan dikpii ken siaman te ɔ yako wɔ nyiaa, “Man nyinmaa be doo balee kei yen man korakora ya. Ke yɛɛ ɛmɛɛ gbagba ɛ nombia ɲa.”

²⁵ Kenje balan ban pou sɛɛwɔ yako nyiaa, “Denjele kewɔŋ ken gyae ke kɔŋ lee ɔ kako wose man nɛ, dɛɛkɔŋ daa na de bia dɔɔ.”

²⁶ Mena dɔɔ Pilato tinaa Barabase yela fa wɔ, te ɔ yela ba ɲmeree Yesu dambiise te ɔ moo e fa yoonɔtɛna ban nyi baa gyu ke gyɔ e sakaa ɔpanɗan dɔɔ.

Be kekulu Yesu *Mateo 27:27-32*

²⁷ Kenje Pilato yoonɔtɛna ban moo Yesu gyu ɲon Pilato dekpanalan man, te be baake yoonɔtɛna akan ban pou kaa gyanɛe kilisi Yesu.

²⁸ Be kyanɲa ɔ kegbase kpee te ba moo kegba yayam wurikyim daale ɲgba ɲan Romantena gyooneŋ na doo nɛ do e.

²⁹ Kenje ba moo sɔɔse loo gyoooro kotɔtɔ wuu e, te ba moo gbutu do e ɔ dunolon nyinmaa man na bɛɛ buŋ ɔ siaman kulu e nyiaa, “Gyudatena gyoo nyan na ke yɛɛ. N nyee dɛɛ wolose.”

³⁰ Be tɔɔ nɔolonse woli e, te be lɛo ɔ gbutu ken mo ɲmeree e ɔ nyee man.

³¹ Be ke kulu e taŋ nɛ, te ba kpee kegba yayam ken bɔɔ mo do nɛ te ba moo ɲon gbagba wui abɔɔ do e. Te ba moo lee be kaa gyɔ e sakaa ɔpanɗan dɔɔ.

*Ba kegyo Yesu opanɗanɗo**Maake 15:21-32; Luka 23:26-43; Gyɔn 19:17-27*

³² Be ka lee debɔɔ man bee gyu nɛ, te be gyaŋee na balee ŋolo ŋon ɔ ba lee Kirene te bɛɛ baake e nyi Simɔn nɛ. Kenɗe ba ŋere e nyi waa lɛɛ Yesu opanɗanɗo keŋ seele.

³³ Kenɗe be gyuuwo ka gyoo botɔɔ keŋ bɛɛ baake nyi “Golgata,” keŋ nawolo nyi Nyeepookoo dɛɛ nɛ.

³⁴ Botɔɔ te ba moo tee ŋaŋte daale mo kyakale na solonɗo fa Yesu nyi waa nyɔɔ. Mɔna ɔ ke daa ke kɛɛ nɛ te ɔ bɛɛwo nyi ɔ be nyɔɔ ya.

³⁵ Ba ke gyɔ e sakaa opanɗanɗo nɛ, te be kpeleɛ ɔ kegbase bunɗii te be loo boe ŋe dɔɔ na baa naa keŋ walaŋ kamase waa nyinɗo.

³⁶ Kenanɗo wole nɛ, te be kyaawo botɔɔ bɛɛ deke e.

³⁷ Kenɗe be ŋmarase nombii keŋ dɔɔ boɔ gyɔ e opanɗanɗo nɛ mataa ɔ nyee gbɛɛ nyiaa, “KEI YENA YESU, GYUDATENA GYOO ŊON.”

³⁸ Botɔɔ te be gyɔɔ ŋmɛelatena bala baale sakaa opanɗaase dɔɔ kpu na Yesu. Ŋolo sakaa ɔ dunolunɗo te ŋolo mo sakaa ɔ demena dɔɔ.

³⁹ Na balaŋ baŋ bɛɛ lam botɔɔ nɛ na tee e na bee kpiisi ba nyeeya,

⁴⁰ na bɛɛ yako e nyiaa, “Nyaŋ ŋon n kpa n ke tekerii Wurubuare ɔsom deni dinaa keŋ na n ka mo weeya atooro ma ke nɛ, lɛɛ n wose na dɛɛ kɛɛ. Akpaa nyaŋ yena Wurubuare bu ŋon na, lɛɛ n wose na n ke tisi lee opanɗanɗo keŋ dɔɔ.”

⁴¹ Mena mo te saese kegyiise na mmaraa wolala na donɔɔ kegyiise baŋ mo kulu e nyiaa,

42 “Ɔ ne lɛɛ balan nyee, mona ɔ be tale lɛɛ nɔn gbagba wose ya. Ngba n kpa nyan yena Iseraetena gyoo nɔn, tisi lee dan ken dɔɔ na dɛɛ lɛɛ neɲ di.

43 Ɔ na mo ɔ wose lo Wurubuarɛ dɔɔ te ɔ ne yako nyi, ‘Nɔn yena Wurubuarɛ bu. Akpaa Wurubuarɛ ne gyae e na, ɛ yela dɛɛ kɛɛ nyi waa lɛɛ e.’ ”

44 Mena mo te nombiakumɛɛyɛɛra ban bɔɔ gyɔɔ wɔ sakaa ɔpanɔdaase dɔɔ kpu na e ne mo kulu e.

Yesu yen

Maake 15:33-41; Luka 23:44-49; Gyɔn 19:28-30

45 Lee weese kaseɲ dɛɛ kelii ɔ ke gɛɛse ne, ditɪɲtɛɛ kaa lɛɛ tɛɛle ken dɔɔ pou.

46 Deban kenan ne, te Yesu fae yeesa kenken nyiaa, “Eli, Eli lama sabatani?” Ken nawolo nyi, “Me Wurubuarɛ me Wurubuarɛ, weera te n lese n sia yela man?”

47 Balan ban ba seɲɛɛ botɔɔ ke nyii mena ne be yakowɔ nyiaa, “Ɛ nyii, ɔ ne baake Elaegya.”

48 Debokenan man te be man nɔlo yeuwɔ ka mo kolo ngba kokyaa ken gyae ke tale lɛɛ lon ne do solon denyanɛsa daale man, te ɔ moo ke tooso na dan te ɔ gyinaa ke adido fa Yesu nyi waa nyɔɔ.

49 Kenɛte balan akan ban yakowɔ nyiaa, “Ɛ yela dɛɛ kɛɛ nyi Elaegya waa kon kaa lɛɛ e?”

50 Kenɛte Yesu besewɔ fae yeesa kenken te ɔ kara weesi.

51 Kekon mena ne, kanyan ken bɔɔ mo kpase Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa ken man ne bɛɛsewɔ kyɛɛkyɛɛ ala lee adido kaa lii ka

mokoo man. Teele wosiwo, te boya dinaana mo yeleeo.

⁵² Yeboose gyusuwo te Wurubuaru gyusu o balan ban be gbene tenne o siaman te boo yekee ne, man balan burum lee ba yeboose man.

⁵³ Yesu kefon lee yeh man ne, Wurubuaru balan ban boo fonii lee ba yeboose man ne, gyuu Gyerusalem donoo man ka lese ba wose wola balan burum.

⁵⁴ Romantena yoonootena siamante non na ban ba senne bee gyee Yesu ne kena teele kewosi na gyakolon nombia nan be yee pou ne, ba wose yeha wo te be yakowo nyiaa, "Balee kei yeha Wurubuaru bu non ampan."

⁵⁵ Na ala burum baale mo senne yeha botoo lemlem bee kee. Be wulaa be silana Yesu leenan Galelia donoo man bee kee o doo.

⁵⁶ Ala benan man baale yeha Meere non o ba lee Magedala ne, na Gyemisi na Gyosefo be naa Meere, na Sebedeo bia ban be naa.

Yesu kewuu

Maake 15:42-47; Luka 23:50-56; Gyon 19:38-42

⁵⁷ Kelii balinoo ne kobate nolo non bee baake e nyi Gyosefo, non o ba lee Arimatia donoo man ne konawo botoo. Na non mo yee Yesu silala ban man nolo e.

⁵⁸ O gyuu Pilato gyan ka sola e nyi waa fa e gbene na waa mo Yesu woo non ke wuu. Kente Pilato seewo nyi baa moo Yesu woo non fa e.

⁵⁹ Kente Gyosefo moo woo non, te o moo akaralee wole wole daale milii e.

⁶⁰ Te ɔ moo e ke wuu boe boɔ wole kenj ɲon Gyosefo gbagba be kare see ɔ wose ne man. Kenje ɔ biliɲi boe dinaa daale tɔ yebɔɔ kenj nɔɔ te ɔ lanawɔ.

⁶¹ Na Mɛere ɲon ɔ ba lee Magedala ne, na Mɛere balate ɲon banɛɛ botɔɔ be sia tee na yebɔɔ kenj.

⁶² Tɛɛ kena kenj ke yɛɛ Gyudatena keɛɛfowee ke ne, Wurubuare saese kegyiise na Farasiitena banj gyuuwɔ ke gyanɛɛ Pilato dekpanalan man.

⁶³ Kenje be yako Pilato nyiaa, “Kegyia dɛɛ tɔɔse nyi Yesu dekarate ɲon ke kyaa kenj ne ɔ yakowɔ nyiaa, weeya atoorote wole na waa fonj lee yenj man.

⁶⁴ Mena dɔɔ yela be kaa deke yebɔɔ kenj na baa gyee ke nideli kelii weeya atoorote kenj. Na mena ya na ɔ kaseela banj baa yo gyu ke ɲmɛɛle e lese na baa yako nyi, ɔ fonɛe lee yenj man. Na mena ya na, dekara alate kei gyae ka kela gyangba te kenj.”

⁶⁵ Kenje Pilato yako wɔ nyiaa, ɛ lese ɛmɛɛ gbagba ɛ balan na baa gyu ka deke yebɔɔ kenj nideli fa ɲon ɲgba mena kenj baa tale ne.

⁶⁶ Mena dɔɔ be gyuuwɔ ke desina yebɔɔ kenj tɔ nideli kenj nyi ɲolo na ɲolo be tale tɛɛse boe kenj lee ke nɔɔ man ya. Kenje ba lese balan nyi baa gyee yebɔɔ kenj nideli.

28

Yesu kefonj lee yenj man

Maake 16:1-10; Luka 24:1-12; Gyon 20:1-10

10 Kenjte Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ na yee ya, ɛ gyu ke yako me tebia ban nyiaa, baa gyu Galelia tɛele man. Botɔɔ te baa naa man.”

11 Deban kenj ala ban ne gyuu nɛ, yoonɔɔtena ban bee gyee yebɔɔ kenj nɛ man baale gyuuwɔ donɔɔ man ke yako Wurubuarɛ saese kegyiise kpene kamase kenj be kɔn nɛ.

12 Botɔɔ te Wurubuarɛ saese kegyiise na donɔɔ kegyiise ban gyanɛewɔ, te be bakewɔ te be faa yoonɔɔtena ban bɛɛ deke yebɔɔ kenj nɛ kɔba burum daale,

13 na baa yako nyi nelim ba ke doo na, te Yesu kaseela ban kɔnjawɔ kaa nɛmɛele ɔ woo nɔn.

14 Te be yako wɔ nyi akpaa Pilato de nyii nombia kenja na, daa dee gyu kekolosi na e na dɛɛ lese nɔn lee nombia man.

15 Mena dɔɔ yoonɔɔtena ban lɛɛ kɔba kenj te be gyuuwɔ ke yɛɛ nɔnba mena kenj kegyiise ban be yako wɔ nɛ. Mena nombia kenja te yaasee Gyudatena tɛele man kaa lii na gyɛn.

Tom dinaa kenj Yesu ba ma do ɔ kaseela nyinmaa man

Maake 16:14-18; Luka 24:47-49

16 Mena dɔɔ Yesu kaseela kufu daale akanj ban gyuuwɔ Galelia tɛele man, te be gyuu bula kenj dɔɔ Yesu ba wola wɔ nyi baa gyuu nɛ.

17 Botɔɔ te Yesu ka lese ɔ wose wola wɔ te be buɔawɔ som e, mɔna be man baale te lɛɛ di ya.

18 Kenjte Yesu tuuwɔ benaa wɔ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Wurubuarɛ te fa man donj adido na tɛele kei pou dɔɔ.

19 Mena dɔɔ ɛ gyu tɛele kei pou dɔɔ na ɛ kaa wola balan na baa bese me kaseela. Ɛ sɔ wɔ

Wurubuarɛ lon lee Wurubuarɛ kya non na ɔ Bu non na ɔ Felin non ye le man.

²⁰ Na ɛ ka wola wo na baa di kpene kamase keŋ moɔ faree non ne doo. Te mee yako non ɛ ke nyii nyiaa, me kpue na non deban kamase kelii tɛle kei oto.”

**WURUBURE NOMBIA KPAAKPAA
NŊŊKEBAKESEE WŊLE**
The New Testament in the Delo language of Ghana:
**WURUBURE NOMBIA KPAAKPAA NŊŊKEBAKESEE
WŊLE**

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Delo

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 May 2026 from source
files dated 17 May 2025
80e9f745-c10c-5e3f-94bb-9d65aa1a1b11